

ALKOLİKLERİN ÇOCUKLARININ AİLE ORTAMLARINDAKİ STRES KAYNAKLARI, ETKİLERİ VE STRESLE BAŞAÇIKMA YOLLARI

Ceylan Tuğrul
Psikolojik Değerlendirme ve Tedavi Merkezi

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, babası alkolik olan ve olmayan 18-24 yaşlarındaki gençleri aile ortamlarındaki stres kaynakları, bu stres kaynaklarından etkilene dereceleri, stresle başa çıkma yolları, benlik saygısı ve uyum düzeyleri açısından karşılaştırmaktır. Gençlerin aile ortamlarındaki stres kaynaklarını belirleyebilmek amacıyla önce Gençlerin Aile Sorunlarını Değerlendirme Ölçeği (GASDÖ) geliştirilmiş ve geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları yapılarak, kullanılabilir hale getirilmiştir. Elde edilen sonuçlar, alkolik çocuklarının aile ortamlarında daha fazla stresle karşılaştıklarını ve bu streslerden daha fazla etkilendiklerini ortaya koymuştur. Alkoliklerin çocukları aile ortamlarındaki bu stres kaynaklarıyla başa çıkarken, kontrol grubundaki gençlere kıyasla problemin çözümü yoluna daha az, çaresizliğe ve alınyazısına sığınma yollarına ise daha fazla başvurmuşlardır, benlik saygısı ve uyum düzeyleri de daha düşüktür.

ABSTRACT

The purpose of this study is to compare the 18-24 year old children of alcoholic fathers with the children of non-alcoholic fathers in terms of the stressors in their family environment. The two groups are also compared on the degree they are affected by these stressors, the ways they cope with them, their self-esteem and adjustment levels. The family environment stressors are measured by the "Family Problems Evaluation Scale for Young Adults", an instrument developed by the researcher. The results indicate that, the children of alcoholic fathers have more stressors in their family environments and that they are affected by these

stressors to a greater degree. They use less problem solving and more helpless approach in coping with these stressors and seek refuge in supernatural forces. Their self-esteem and adjustment levels are lower than the children of non-alcoholic fathers.

GİRİŞ

Alkolizm, bireyin beden ve ruh sağlığını, aile ilişkilerini, sosyal ve iş uyumunu bozacak derecede sık alkol alma, alkol alma isteğini durduramama şeklinde ortaya çıkan psikiyatrik bir bozukluktur (WHO 1980). Tüm dünya ülkelerinde olduğu gibi ülkemizde de giderek yaygınlaşmakta olan alkolizm, bir yandan kişide ağır ruhsal ve bedensel sorunlara yol açarken bir yandan da kişinin diğer insanlarla olan ilişkilerinin bozulmasına, aile içi sorunların artmasına, çocukların sağlıklarının tehlikeye girmesine, önemli ekonomik kayıplara, yasal sorunların artmasına, trafik ve iş kazalarının fazlalaşmasına ve toplumsal çöküşe neden olmaktadır.

Halen hazırlık çalışmaları devam etmekte olan DSM-IV ün madde kullanımı bozuklukları bölümü ile ilgili olarak yapılan çalışmalara göre, DSM-IV ve DSM- III-R de yer alan kriterlere 2 kriter daha eklenmesi planlanmaktadır (Rounsaville ve ark. 1993; Woody ve ark. 1993). Eklenmesi planlanan bu iki madde, alkol kullanımına bağlı olarak ortaya

* Bu çalışma, yazarın "Alkolik Babaların 18-24 Yaşlarındaki Çocuklarında Stres Kaynakları, Stresle Başa Çıkma Yolları, Benlik Saygısı ve Uyum Düzeyi" konulu doktora tez araştırması çerçevesinde gerçekleştirilmiştir.

** Makalenin akıcılığını engellemesi için yazı içinde az sayıda kaynak gösterilmiştir. Ancak konuyla ilgilenen araştırmacılar istedikleri takdirde makalenin yazarıdan, genişletilmiş bir kaynak listesini elde edebilirler.

çıkan sosyal sonuçlar veya sosyal sonuçların ortaya çıkma riski ile ilgilidir. Alkolizme bağlı olarak ortaya çıkan sosyal sonuçların vurgulanması, gerek alkolün ailesinin gerekse toplumun, alkolizmin olumsuz sonuçlarından nasıl korunabileceği ile ilgili çalışmalara hız verilmesi gerektiğine işaret etmektedir.

Alkolizmin alkolik çocuklarını nasıl etkilediği ya da başka bir deyişle alkolik çocuklarının hangi uyum bozuklukları açısından risk altında oldukları, bugüne kadar birçok araştırmacının ilgisini çekmiş ve yıllardır üzerinde çalışılan bir konu haline gelmiştir. Bu konu ile ilgili olarak bugüne kadar yapılan çalışmaları 5 grupta özetlemek mümkündür:

a) *Alkolizm ya da alkol kötüye kullanımı*: Alkolik çocuklarında alkolizm ve alkol kötüye kullanımı görülme oranı yüksektir (Chassin ve ark., 1991; Orford ve Velleman, 1990). Russel ve ark. (1990) ise alkol kötüye kullanımı ve alkolizm açısından alkoliklerin erkek çocuklarının kızlara nazaran daha fazla risk altında olduklarına işaret etmişlerdir.

b) *Davranım bozuklukları ve antisosyal kişilik bozukluğu*: Alkolik çocuklarında dürtü kontrolsüzlüğü (Jesse, 1989) ve saldırgan davranışların (Hibbards, 1987) görülme sıklığının yüksek olduğu çeşitli çalışmalarda belirtilmiştir. Sher ve ark (1991) ve Gillen ve Hessebrock (1992), alkoliklerin genç yetişkin ve yetişkin çocuklarının antisosyal kişilik bozukluğu açısından bir risk grubu oluşturduklarını bildirmektedirler. Glenn ve Parsons (1989), antisosyal kişilik bozukluğunun, alkoliklerin erkek çocuklarında daha fazla görüldüğünü saptamışlardır.

c) *Depresyon*: Alkolik çocukları küçük yaşlardan itibaren, depresif bozukluklar açısından bir risk grubu oluşturmaktadırlar (Rolf ve ark., 1988). Svanum ve McAdoo (1991) ise depresyonun alkoliklerin kız çocuklarında erkeklere nazaran daha sık ortaya çıktığını ifade etmişlerdir.

d) *Kaygı bozuklukları*: Alkolik çocukları kaygı bozuklukları açısından da bir risk grubudurlar (Haack ve Alim, 1991; Tweed ve Ryff, 1991). Harris ve ark. (1983) agorafobi, El-Guebaly ve ark. (1992) ise yaygın kaygı ve panik bozukluğu nedeniyle hastahaneye başvuran hastaların anne-babalarında alkolizm görülme oranının yüksek olduğunu bildirmişlerdir.

e) *Psikosomatik bozukluklar*: Sher ve ark. (1991) alkolik olmayanların çocuklarına oranla alkolik çocuklarında daha fazla somatizasyon bozukluğu saptamışlardır. Alkoliklerin kız çocuklarında psikosomatik belirtilere daha sık rastlanmaktadır (Roberts ve Brant, 1982).

Kuşkusuz çocukların sağlıklı ve uyumlu bireyler olabilmelerinde anne-baba-çocuk ilişkilerinin ve aile ortamının çok önemli bir rolü vardır. Oysa alkolik bir babaya sahip olmak, hem anne-baba-çocuk ilişkilerinin bozulmasına hem de çocukların içinde yaşadıkları aile ortamında çeşitli olumsuz olaylarla karşılaşmalarına yol açarak, kronik bir stres durumu yaratmaktadır. Alkolik ailelerin içinde yaşadıkları ortam sağlıklı üyeleri olan ailelerin içinde yaşadıkları ortamdan önemli farklılıklar gösterir. Alkolik aile ortamı genellikle gergin ve güvensizdir. Tutar-sız ve yordanamaz davranışların çok sık görülmesi nedeniyle, aile üyeleri özellikle de çocuklar neyin doğru neyin yanlış olduğunu, neyin, ne zaman ve nasıl yapılması gerektiğini anlamada zorluk çekerler (Berlin ve ark., 1988). Bu ailelerde aile içi iletişim de oldukça azdır (Steinglas, 1979). Alkolik ailelerde alkol, sadece aile-içi ilişkileri ve etkileşimi etkilemekle kalmaz, günlük yaşamı da yönlendirir (Forward, 1990). Aile üyelerinin birlikte bir yere gidip gidemeyeceklerini, birşeyi kutlayıp kutlayamayacaklarını, hatta birlikte yemek yiyip yiyemeyeceklerini bile ebeveynin kanındaki alkol miktarı belirler. Planlanan şeylerin çoğunlukla gerçekleştirilememesi ise hem hayal kırıklığı, ümitsizlik ve çaresizlik duygularına, hem de ailenin bütünlüğünün bozulmasına yol açar (Velleman ve Orford, 1990). Birçok alkolik aile için alkolizm, herkesden saklanması gereken bir aile sırrıdır (Woodside 1988). Evde alkol nedeniyle ortaya çıkan sorunlar aile dışındaki hiç kimseye belli edilmemeye çalışılır, hatta bu durumun aile içinde bile konuşulmamasına özen gösterilir (Wilson ve Orford 1978). Bu ise aile ortamındaki gizlilik ve utanma duygularının artmasına ve ailenin sosyal yaşantısının giderek azalmasına yol açar. Birçok alkolik ailede, anne-baba arasında önemli derecede uyumsuzluk vardır (Barry ve Fleming, 1990). Alkolik ailelerde sık görülen özelliklerden biri de çocukların sözel, fiziksel ya da cinsel istismarı ve ihmaldir (Glenn ve Parsons, 1989; Murphy ve ark., 1991).

Alkoliklerin aileleriyle çalışan bazı araştırmacılar da bu ailelerde ekonomik dalgalanmaların ve yoksulluğun çok sık görüldüğünü ifade etmişlerdir (Woodside, 1988).

Alkoliklerin aile ortamının özellikleri ile ilgili bilgilerin çoğu, ya alkoliklerin çocuklarıyla çalışan uzmanların kişisel gözlemlerinden, ya da alkoliklerin çocuklarıyla yapılmış yapılandırılmış görüşmelerden elde edilmiştir. Yayınlar gözden geçirildiğinde, alkolik aile ortamının özelliklerini daha kapsamlı ve sistematik olarak ele alan az sayıdaki çalışmalarda da (Beardslee ve ark., 1986; Roosa ve ark., 1988b; Velleman ve Orford, 1990) kullanılan ölçeklerde önemli eksiklik ve yetersizliklerinin bulunduğu görülmüştür (Tuğrul, 1994). Bu nedenle bu çalışmada mevcut ölçekler yerine, gençlerin aile sorunlarını ölçmeye yönelik, kendi kültürel normlarımıza özgü ve kapsamlı yeni bir ölçek geliştirilmesine karar verilmiş ve Gençlerin Aile Sorunlarını Değerlendirme Ölçeği geliştirilmiştir.

Stres ile sağlık arasındaki ilişkilerle ilgili olarak yapılan ilk çalışmalarda, stres ile uyum arasında anlamlı, ancak orta derecede bir ilişkinin bulunması, araştırmacıları stres ile uyum arasındaki ilişkilerde rol oynayabilecek ara değişkenlerin neler olabileceğini incelemeye yöneltmiştir. Bu amaçla yapılan çalışmalarda, diğer değişkenlerin yanında, başa çıkma yollarının (Carver ve ark., 1989; Lazarus ve ark., 1985) ve benlik saygısının (Dunkel-Schetter ve ark. 1987; Mitchel ve Hudson 1983; Werner 1986) stres ve uyum arasındaki ilişkilerin anlaşılabilmesinde önemli roller oynadıkları gösterilmiştir.

Brown (1988,) alkoliklerin çocuklarıyla yaptığı görüşmelere dayanarak, bu çocukların aile ortamlarındaki stres kaynaklarıyla başa çıkabilme için kaçma-kaçınma türü yollara çık sık başvurduklarını belirtmiştir. Bazı alkolik çocukları içlerine kapanarak ve hayaller kurarak (Berlin ve ark., 1988), bazı alkolik çocukları evden fiziksel olarak uzaklaşarak (Berkowitz ve Perkins, 1988), bazı alkoliklerin çocukları da aşırı sorumluluk yüklenerek ve çok başarılı olmaya özen göstererek (Cutter ve Cutter, 1987) sorunlardan kaçınmaya çalışırlar. Son yıllarda yapılan az sayıdaki daha sistemli çalışmalarda da alkoliklerin çocuklarının hayal kurma, mucize bekleme, yardım aramaktan kaçınma, uyuma, iç-

me, yemek yeme gibi, kaçma-kaçınma türü başa çıkma yollarını daha sık kullandıklarını saptanmıştır (Clair ve Genest, 1987; Easley ve Epstein, 1991).

Alkolik çocuklarının benlik saygısı düzeyi ile ilgili olarak yapılan çalışmalardan tutarsız sonuçlar elde edilmektedir. Bazı çalışmalarda (Bennett ve ark., 1988) alkoliklerin çocuklarının benlik saygısının alkolik olmayanların çocuklarının benlik saygısından daha düşük olduğu belirtilirken, bazı çalışmalarda ise (Werner ve Broida, 1991) benlik saygısı açısından babası alkolik olan ve olmayan gençler arasında fark bulunamadığı bildirilmiştir. Alkoliklerin çocuklarının aile ortamlarındaki stres kaynakları, bu streslerle başa çıkmada kullandıkları yollar, benlik saygısı ve uyum düzeyi arasındaki ilişkilerin incelendiği daha kapsamlı bir araştırmanın ilk bölümünü oluşturan bu çalışmanın amacı; babası alkolik olan ve olmayan gençleri ve alkoliklerin kız ve erkek çocuklarını, aile ortamındaki stres kaynakları, bu streslerden etkilenme derecesi, bu streslerle başa çıkmada kullanılan yollar, benlik saygısı ve uyum düzeyi açılarından karşılaştırmaktır.

YÖNTEM

Örneklem

Araştırmaya 70 i "araştırma grubu"nda, 70 i de "kontrol grubu"nda olmak üzere toplam 140 genç katılmıştır. Her iki grupta da 31 kız ve 39 erkek yer almıştır. Araştırmaya katılan tüm deneklerde 18-24 yaşlarında olma; anne ve babanın öz, sağ ve halen evli olmaları; ailesi ile birlikte oturuyor ya da ailesiyle sık sık görüşüyor olma şartları aranmıştır. Ayrıca araştırma grubu denekleri şu kriterlere göre seçilmiştir:

a)Deneklerin babalarının DSM-III-R kriterlerine göre "alkolizm" ya da "alkol bağımlılığı" tanısı almış olmaları;

b)Deneklerin babalarının alkol sorununun en az 5 yıldır devam ediyor olması;

c)Deneklerin annelerinin herhangi bir psikiyatrik tanı almamış olmaları.

Kontrol grubunda yer alan deneklerin belirlenmesinde ise, deneklerin anne ve babalarının herhangi bir psikiyatrik tanı almamış olmaları şartı konmuştur. Araştırma ve kontrol grubu denekleri cinsiyet, eğitim düzeyi ve anne-babalarının eğitim düzeyi açılarından eşleştirilmişlerdir. Böylece bu değişkenlerin elde edilecek sonuçları yanıltıcı olarak

etkilemeleri önlenmeye çalışılmıştır.

Araştırma grubu Hacettepe Üniversitesi Hastaneleri Psikiyatri Kliniği, Gazi Üniversitesi Hastanesi Alkol Servisi ve Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi Alkol ve Madde Alışkanlıkları Tedavi ve Eğitim Merkezi'nde tedavi görmekte olan veya tedavisi yeni tamamlanmış olan (en fazla 2 ay önce) erkek hastaların genç çocuklarından oluşmuştur. Kontrol grubu ise Hacettepe Üniversitesi Merkez ve Beytepe Kampüsleri öğrencileri, Orta Doğu Teknik Üniversitesi öğrencileri, dersane öğrencileri, çeşitli kurumlarda çalışanlar ve yakınları, çeşitli kuaför, mağaza ve iş yerlerinde çalışan (sekreter, tezgahtar ve çırak gibi) gençler arasından seçilmiş olan ve Kişisel Bilgi Formuna göre kriterlere uyan deneklerden oluşmuştur.

Araştırma grubu yaş ortalaması $X=20.07$ ($ss=2.038$); kontrol grubu yaş ortalaması ise $X=20,08$ ($ss=1.992$) dir. Her iki grupta da deneklerin çoğunluğu lise mezunudur (%61.4). Araştırma grubundaki deneklerin %64.2 si, kontrol grubundaki deneklerin ise %63.7 si lise veya yüksekokul eğitimine ya da üniversite hazırlık kurslarına devam etmektedir. Araştırma grubundaki deneklerin %50.0 si, kontrol grubundaki deneklerin ise %52.9 u çalışmaktadır. Deneklerin annelerinin (%68.5) ve babalarının (%55.7) çoğunluğu okuma-yazma bilmektedir veya ilkokul düzeyinde eğitim görmüşlerdir. Araştırma grubundaki deneklerin annelerinin %72.9 u, kontrol grubundaki deneklerin annelerinin ise %81.4 ü ev hanımıdır.

Kullanılan Ölçme-Araçları

1. Gençlerin Aile Sorunlarını Değerlendirme Ölçeği (GASDÖ) :

GASDÖ gencin içinde yaşadığı aile ortamından kaynaklanan streslerinin sayısını ve gencin bu stres kaynaklarından ne kadar etkilendiğini belirleyebilmek amacıyla Tuğrul(1994) tarafından geliştirilmiştir. GASDÖ'nden iki tür bilgi elde edilmesi planlandığından, ölçekte yer alan maddeler 2 aşamada yanıtlanmaktadır. İlk aşamada kişilerden o maddede sözü edilen durumun kendi ailelerinde görülüp görülmediğine karar vermeleri ve "doğru" veya "yanlış" seçeneklerinden birini işaretlemeleri istenmektedir. Böylece "doğru" seçeneğinin işaretlendiği maddelerden elde edilen puanlarla stres sa-

yısını belirlemek mümkün olmaktadır. İkinci aşamada ise kişilerden sadece "doğru" seçeneğini işaretledikleri maddeler için bir değerlendirme daha yapmaları ve o maddede sözü edilen durumun kendilerini ne kadar etkilediğini, "hiç etkilemiyor" ile "çok etkiliyor" arasında değişen 4 lü Likert tipi bir ölçek üzerinde belirtmeleri istenmektedir. Böylece, bu ikinci değerlendirmeden elde edilen puanlar ile kişilerin mevcut streslerden ne kadar etkilendiklerini saptayabilmek mümkün olmaktadır.

Hem toplam, hem de alt boyutlar için ayrı ayrı stres ve stresten etkilenme puanları elde edilebilen GASDÖ'nde, 69 madde ve 8 alt boyut yer almaktadır. Bu alt boyutlar:

1. "Otoriter-Baskıcı Tutum": anne-babanın kendi istek ve görüşlerini kabul ettirebilmek için yaptıkları baskı, gencin sözel ve fiziksel istismarı, ve katı bir disiplin anlayışı,

2. "İlişkilerde Duyarsızlık ve Tutarsızlık" : gencin duygusal ihmali, aile-içi iletişimsizlik, aile kurallarında belirsizlik, tutarsızlık ve çok gevşek disiplin anlayışı,

3. "Anne-Baba İlişkilerinde Uyumsuzluk": anne-baba arasındaki gerginlik, eşlerin sözel ve fiziksel istismarı ve evlilik dışı ilişkiler,

4. "Sosyal Etkinliklerde Kısıtlılık": aile üyelerinin sosyal izolasyonunu gösteren sportif, sanatsal ve boş zaman faaliyetlerinin ve gencin arkadaşlarıyla birlikte olmasının engellenmesi,

5 "Ev Ortamındaki Düzensizlik": temizlik, yemek gibi ev işleriyle ilgili olarak ortaya çıkan aksaklıklar,

6. "Sağlık ve Ekonomik Sorunlar": ailenin önemli ekonomik kısıtlılıkları ile genel olarak sağlık durumu,

7. "İlişkilerde Sınırsızlık ve İstismar": aile üyelerinin cinsel davranışlarındaki sınırsızlıklar ve gencin cinsel istismarı,

8. "Toplumsal Uyumsuzluk": ailenin çevreyle olan ilişkilerindeki olumsuz, düşmanca ve saldırgan davranışlar ile ailenin sosyal statüsündeki önemli değişikliklerdir.

GASDÖ ile ilgili faktör analizi, geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarına 250 "sorunlu" ve 100 "sorunsuz" olmak üzere 350 genç katılmıştır. "Sorunlu" grup çeşitli hastahanelerin psikiyatri kliniklerine, çeşitli üniversitelerin öğrenci sağlık merkezlerine ve psikolojik danışma ve rehberlik merkezlerine

herhangi bir şikayetle başvuran ya da tedavisi devam etmekte olan gençlerden oluşmuştur. "Sorunsuz" grubun belirlenmesinde ise "herhangi bir psikiyatrik tanı almamış veya psikolojik yardım görmemiş olma" şartı aranmıştır.

Yapılan güvenilirlik çalışmaları sonuçlarına göre, GASDÖ'nün güvenilir bir ölçek olduğu düşünülmektedir. Ölçek maddeleri için elde edilen madde-toplam korelasyon katsayıları $r=.08$ ile $r=.64$ arasında, madde-alt boyut korelasyon katsayıları ise $r=.21$ ile $r=.71$ arasında değişmektedir. Başka bir deyişle, gerek madde-toplam korelasyon katsayıları, gerekse madde-alt boyut korelasyon katsayıları kabul edilebilir düzeydedir. İç tutarlığın ölçülebilmesi için elde edilen Cronbach Alfa değerleri alt boyutlar için $\alpha=.59$ ile $\alpha=.81$ arasında değişim gösterirken, toplam puan için hesaplanan Cronbach Alfa değeri $\alpha=.95$ dir. Alt boyutlar arasında elde edilen Pearson Korelasyon katsayılarının hepsi $p<.0001$ düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Test-tekrar test çalışmasında alt boyutlar için hesaplanan güvenilirlik katsayıları $r=.72$ ile $r=.94$ arasında yer almıştır. Toplam puan için elde edilen katsayı ise $r=.95$ dir. Tüm bu test-tekrar test güvenilirlik katsayıları $p<.001$ düzeyinde anlamlıdır.

Geçerlik çalışmalarından elde edilen sonuçlara göre GASDÖ'nün geçerli bir ölçek olduğu söylenebilir. Yapılan varyans analizleri sonucunda hem alt boyut puanları, hem de toplam puan ile sorunlu ve sorunsuz gruplar arasında anlamlı ($p<.05, p<.001, p<.0001$ düzeylerinde) farklar elde edilmiştir. Maddeler düzeyinde ise sadece 3 maddede gruplar arasında anlamlı bir fark ortaya çıkmamıştır. Ayırdedici analiz sonuçları da, maddelerin tümünün %86, alt boyutların birarada %80 ve toplam puanın da %80 doğruluk oranlarıyla grupları ayırdettiklerini göstermiştir. Ayrıca sorunlu grup ile alkolik çocukları grubunda bulunan faktör yapısı da birbirine benzemektedir.

2. Stresle Başa Çıkma Yolları Ölçeği (SBYÖ) :

Stresle Başa Çıkma Yolları Ölçeği (SBYÖ), kişilerin genel ya da belirgin stres durumları ile başa çıkmak için kullandıkları yolları belirleyebilmek amacıyla, Folkman ve Lazarus (1980) tarafından geliştirilmiştir. Yapılan çeşitli çalışmalarda, ölçeğin

güvenilir ve geçerli bir ölçüm aracı olduğunu ortaya konmuştur (Frydenberg ve Lewis, 1991; Folkman ve ark., 1986; Vitaliano ve ark., 1985;).

SBYÖ'nün ülkemizdeki ilk standardizasyon çalışması Siva (1991) tarafından gerçekleştirilmiştir. Ölçeğin çevirisi ve dilini sadeleştirme çalışmaları yapılırken, orijinali 68 maddeden oluşan SBYÖ'ye, toplumumuzda bir başa çıkma yolu olarak sıklıkla kullanılan kadercilik ve batıl inançları içeren maddeler de eklenmiş ve ölçek 74 maddeye çıkarılmıştır. Bu haliyle ölçek, Folkman ve Lazarus'un (1980) ölçeğinden esinlenilmesi dışında, orijinal bir Türk Stresle Başa Çıkma Ölçeği'dir. Faktör analizi çalışmaları sonucunda 8 faktör saptanmıştır.

SBYÖ ile ilgili diğer bir faktör analizi çalışması ise Şahin ve ark. (1992) tarafından üniversite öğrencileri üzerinde gerçekleştirilmiştir. Faktör analizi çalışmaları sonucunda belirlenen 7 faktör şunlardır:

1. "Problemin Çözümüne Yönelme": problemin önemi ve çözüm seçeneklerini değerlendirme, çözümden eminlik ve planlı olma,
2. "Alın yazısına Sığınma": kaderine razı olma ve kabullenme,
3. "Sosyal Desteğe Başvurma": sorunları başkalarıyla paylaşma, çözüm için başkalarından yardım isteme,
4. "Çaresizliğe Sığınma": kendini çaresiz hissetme, kendini suçlama ve mucize beklentileri,
5. "İyimser Yaklaşım": olaylara daha hoşgörülü ve iyimser bakma, sorunları daha sakin ve gerçekçi bir şekilde değerlendirme,
6. "Güçlü Rolüne Sığınma": sorunları kimseye paylaşmama ve kimseye birşey belli etmeme,
7. "Doğa Üstü Güçlere Sığınma": adak adama, hocaya gitme, muska taşıma vb.

Bu çalışmada, SBYÖ puanlarının değerlendirilmesinde, yaş gruplarının benzer olması nedeniyle Şahin ve arkadaşlarının (1992) elde ettikleri faktör örüntüsü esas alınmıştır. SBYÖ'nin alt boyutları için elde edilen Cronbach Alfa değerleri Şahin ve arkadaşlarının çalışmasında .63 ile .88 arasında, bu çalışmada ise .70 ile .88 arasında değişmiştir. Cevaplandırma "hiç uygun değil" ile "çok uygun" arasında değişen 5 li Likert tipi bir ölçek üzerinde yapılmaktadır. Ölçekten toplam puan elde edilememekte, alt boyutlar için ayrı ayrı puanlar hesaplanmaktadır.

3. Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği (RBSÖ)

Rosenberg (1965) tarafından geliştirilen Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği (RBSÖ) A.B.D.'de geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları yapıldıktan sonra birçok araştırmada kullanılmaya başlanmıştır. RBSÖ 12 alt kategoriden oluşan bir kendini değerlendirme ölçeğidir. Rosenberg (1965) istenildiği takdirde alt kategorilerin ayrı ayrı da kullanılabilceğini belirtmiştir. Özellikle benlik saygısı alt kategorisinin tek başına kullanıldığı birçok araştırma vardır (Demo ve ark. 1987; Roosa ve ark. 1988a; Tweed ve Ryff 1991).

RBSÖ ülkemizde ilk olarak Çuhadaroğlu (1986) tarafından kullanılarak geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları yapılmıştır. Geçerlik çalışmasında BS alt kategorisi ile psikiyatrik görüşmelerden elde edilen sonuçlar basit korelasyon yöntemiyle değerlendirilmiş ve .71 olarak belirlenmiştir. RBSÖ ülkemizde birçok araştırmada kullanılmış ve özellikle BS alt kategorisi açısından incelenen gruplar arasında farklılaşma saptanmıştır (Alkın ve Baykara, 1991; Çetin ve ark., 1990; Çuhadaroğlu, 1990). Bu çalışmada da RBSÖ'nin sadece Benlik Saygısı alt kategorisi kullanılmış ve $\alpha=.76$ Cronbach Alfa değeri elde edilmiştir.

Benlik Saygısı alt kategorisinde Gutman Ölçüm şekline göre düzenlenmiş 10 madde yer almaktadır. Değerlendirmede 0-1 puan yüksek, 2-4 puan orta ve 5-6 puan düşük benlik saygısına işaret etmektedir (Çuhadaroğlu, 1990).

4. Belirti Tarama Listesi (SCL-90-R):

Belirti Tarama Listesi (Symptom Check List) Derogatis ve arkadaşları (1976) tarafından olumsuz stres tepkilerinin (distress) düzeyini ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. Psikiyatrik belirti ve yakınmaları içeren ve 90 maddeden oluşan SCL-90-R, kuramsal olarak belirlenmiş 9 alt ölçekten oluşmaktadır. Bu alt boyutlar Somatizasyon, Obsesif-kompulsif, Kişilerarası Duyarlılık, Depresyon, Kaygı, Düşmanlık, Fobik Kaygı, Paranoid Düşünceler ve Psikotizm şeklinde adlandırılmışlardır. Ölçekte ayrıca bu alt boyutlara girmeyen ve suçluluk duyguları, yeme, uyku sorunları ile ilgili maddelerden oluşan bir alt ölçek de yer almaktadır.

Maddelerin cevaplandırılması "hiç" ile "ileri derecede" seçenekleri arasında değişen 5 li Likert tipi

bir ölçek üzerinde yapılmaktadır. SCL-90-R'nin değerlendirilmesinde alt ölçekler için ayrı ayrı puanlar elde edilebildiği gibi "Global Severity Index" (GSI), "Positive Symptom Total" (PST) ve "Positive Symptom Distress Index" (PSDI) adı verilen 3 gösterge için ayrı puanlar elde edilebilmektedir. GSI puanı genel belirti düzeyini, PST puanı belirti sayısını, PSDI puanı ise belirtilerin şiddetini göstermektedir.

SCL-90-R'nin güvenilirliği (Brophy ve ark., 1988; Hoffmann ve Overall, 1978) geçerliği (Offer ve ark., 1991; Wiznitzer ve ark., 1992) ve faktör yapısı (Derogatis ve Cleary, 1977; Holcomb, ve ark., 1983) ile ilgili olarak yapılan çeşitli çalışmalar sonucunda birçok araştırmacı, SCL-90-R'nin psikopatolojinin ayrı boyutlarını ölçmekten çok, genel olarak psikolojik belirtileri ölçtüğü görüşünde birleşmişlerdir (Cyr ve ark., 1985; Dağ, 1991; Peveler ve Fairburn, 1990).

SCL-90-R ülkemizde ilk olarak Gökler (1978) tarafından kullanılmıştır. Daha sonra ölçeğin test-tekrar test güvenilirliğini belirleyebilmek için yapılan çalışmalarda oldukça yüksek değerler elde edilmiştir (Dağ, 1991; Kılıç, 1991; Tufan, 1987;). SCL-90-R bugüne kadar çeşitli araştırmalarda farklı örneklemeler üzerinde kullanılmış ve incelenen gruplar arasında anlamlı farklılıklar elde edilebilmiştir (Çetin ve ark., 1990; Hisli ve ark., 1984; Uçman, 1990). Dağ (1991) ölçeğin tümü için $\alpha=.97$, alt ölçekler için de $\alpha=.64$ ile $\alpha=.85$ arasında değişen Cronbach Alfa değerleri elde etmiştir. Bu çalışmada da ölçeğin tümü için hesaplanan Cronbach Alfa değeri $\alpha=.96$ dır

Bu çalışmada SCL-90-R ile ilgili değerlendirmelerde hem genel gösterge puanları olan GSI, PST ve PSDI puanları hem de alkolik çocukları hakkında daha betimsel bilgiler elde edebilmek amacıyla, alt ölçek puanları kullanılmıştır.

İşlem

Görüşmeye gelen gençlerle ölçeklerin uygulanmasından önce yarım saat kadar bireysel olarak görüşülmüştür. Bu görüşmede, araştırma hakkında bilgi verilmiş, ayrıca içinde yaşadığı aile ortamından kaynaklanan sorunların neler olduğu, bunlardan nasıl etkilendiği, babasının alkol sorununun

kaç yıldan beri devam ettiği gibi konular hakkında önceden belirlenen açık uçlu sorular çerçevesinde bilgi alınmıştır. Daha sonra ölçeklerle ilgili açıklamalar yapılmış ve Kişisel Bilgi Formu ile birlikte dört ölçek verilmiştir. Ölçeklerin verilmiş sırasının (öncelik-sonralık etkisinin) sonuçları yanlı olarak etkilemesini bertaraf etmek amacıyla gerekli düzenleme yapılmıştır. Böylece ölçekler deneklere farklı sıralarda uygulanmıştır.

Bulgular

Bulguların değerlendirilmesinde Kişisel Bilgi Formu'ndan elde edilen bilgilerle araştırmada kullanılan GASDÖ, SBYÖ, BS ve SCL-90-R puanları kodlanarak, "Statistical Package for Social Sciences (SPSS)" PC programıyla (Nie 1986) değerlendirilmiştir.

Aile ortamından kaynaklanan stres ve stresten etkilenme puanları açısından gruplar arasındaki farklılıklar ile ilgili bulgular

Aile ortamından kaynaklanan stres puanları açısından babası alkolik olan ve olmayan gençler arasında fark olup olmadığı sorusuna cevap verebilmek için, GASDÖ alt boyut ve toplam stres puanlarını bağımlı, alkolik bir babanın çocuğu olma (evet/hayır) ve cinsiyet (kız/erkek) değişkenlerini ise, bağımsız değişkenler olarak alan varyans analizi çözümleri yapılmıştır. Böylece 2X2 lik varyans analizi sonuçları elde edilmiştir. Analiz sonuçlarına göre, stres puanı açısından, tüm alt boyutlarda ve toplam puanda, alkolik bir babanın çocuğu olma değişkeninin ana etkisi ortaya çıkmıştır (Otoriter-baskıcı tutum : $F=32.30$, $s.d.=1$, $p<.0001$; İlişkilerde Duyarsızlık ve Tutarsızlık: $F=58.42$, $s.d.=1$, $p<.0001$; Anne-baba ilişkilerinde Uyumsuzluk: $F=108.29$, $s.d.=1$, $p<.0001$; Sosyal Etkinliklerde Kısıtlılık: $F=6.63$, $s.d.=1$, $p<.05$; Ev Ortamındaki Düzensizlik: $F=13.44$, $s.d.=1$, $p<.0001$; Sağlık ve Ekonomik Sorunlar: $F=27.18$, $s.d.=1$, $p<.0001$; İlişkilerde Sınırsızlık ve İstismar: $F=3.64$, $s.d.=1$, $p<.05$; Toplumsal Uyumsuzluk: $F=61.16$, $s.d.=1$, $p<.0001$ ve Toplam Puan: $F=103.14$, $s.d.=1$, $p<.0001$). Cinsiyet değişkeninin ana etkisi sadece sosyal etkinliklerde kısıtlılık alt boyutunda ortaya çıkmıştır ($F=6.14$, $s.d.=1$, $p<.05$). Alt boyut puanları ve toplam stres puanı için cinsiyet ve alkolik bir babanın çocuğu olma değişkenleri arasında etkileşim etkisi

saptanmamıştır.

Varyans analizi sonuçlarına göre alkolik çocuğu olma değişkeni açısından ortaya çıkan anlamlı farklılıkların yönünün belirlenmesi için, babası alkolik olan ve olmayan gençlerin GASDÖ alt boyutlar ve toplam stres puanı ortalamaları, standart sapma ve puan ranjları hesaplanmıştır. Sonuçlar Tablo-1 de sunulmaktadır.

Tablo.1 de görüldüğü gibi, babası alkolik olan gençlerin toplam ve alt boyutlardan aldıkları stres puanları ortalamaları, babası alkolik olmayanlardan daha yüksek ve cevap ranjları da daha geniştir. Varyans analizi sonuçlarına göre sosyal etkinliklerde kısıtlılık alt boyutunda cinsiyet ana etkisinin ortaya çıkması üzerine, gruplar t-test ile karşılaştırılmışlardır. Babası alkolik olan ve olmayan kızlar arasında anlamlı bir fark bulunmamış ($t=-.148$, $s.d.=56.44$), ancak babası alkolik olan ve olmayan erkekler arasında fark saptanmıştır ($t=-.238$, $s.d.=71.33$, $p<.05$).

Stres puanları açısından alkoliklerin kız ve erkek çocukları arasında fark olup olmadığını belirleyebilmek amacıyla gruplar t-test ile karşılaştırılmıştır. Toplam ve alt boyut puanları açısından gruplar arasında anlamlı bir fark ortaya çıkmamıştır.

Stresten etkilenme puanı açısından gruplar arasında fark olup olmadığı sorusuna cevap verebilmek için, GASDÖ alt boyut ve toplam stresten etkilenme puanlarını bağımlı değişkenler, alkolik çocuğu olma (evet/hayır) ve cinsiyet (kız/erkek) değişkenlerini bağımsız değişkenler olarak alan 2X2 lik varyans analizi çözümleri yapılmıştır. Analiz sonuçları stres puanı için yapılan varyans analizlerinin sonuçlarıyla büyük bir benzerlik göstermektedir. Toplam stresten etkilenme puanı açısından babası alkolik olan ve olmayan gençler için toplam puanda $p<.0001$ düzeyinde, alt boyutlarda ise $p<.01$, $p<.001$ ve $p<.0001$ düzeyinde anlamlı farklar elde edilmiştir. Sadece Sosyal Etkinliklerde Kısıtlılık alt boyutunda cinsiyet değişkeninin ana etkisi ortaya çıkmıştır ($F=6.78$, $s.d.=1.00$, $p<.01$). Yapılan t-test analizlerinde kızlar ve erkekler arasında ($t=2.40$, $s.d.=101.83$, $p<.01$) ve babası alkolik olan ve olmayan erkekler arasında ($t=3.41$, $s.d.=60.77$, $p<.001$) anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Kızların ve babası alkolik olan erkeklerin puanları daha yüksektir.

Tablo-1
Babası alkolik olan ve olmayan gençler için elde edilen GASDÖ stres puanı ortalama, standart sapma ve puan ranjları

	Babası alkolik olanlar			Babası alkolik olmayanlar		
	X	Ss	ranj	X	Ss	ranj
Otoriter-Baskıcı Tutum	6.17	3.89	0-16	2.96	2.63	0-10
İlişkilerde Duyarsızlık ve Tutarsızlık	6.96	3.75	1-15	2.83	2.53	0-10
Anne-baba İlişkileri uyumsuzluk	3.96	2.31	0-9	.73	1.14	0-5
Sosyal Etkinlik-Kısıtlılık	2.10	1.63	0-7	1.37	1.76	0-7
Ev Ortamındaki Düzensizlik	.57	1.01	0-4	.11	.36	0-2
Sağlık ve Ekonomik Sorunlar	3.46	1.85	0-7	1.96	1.52	0-7
İlişkilerde Sınırsızlık ve İstismar	.39	.79	0-4	.17	.51	0-3
Toplumsal Uyumsuzluk	1.71	1.35	0-7	.29	.71	0-4
Toplam	24.39	9.29	2-46	10.19	6.98	0-29

Stresten etkilenme puanları açısından alkoliklerin kız ve erkek çocukları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını belirlemek için de gruplar t-test ile karşılaştırılmış, ancak toplam ve alt boyut puanları açısından gruplar arasında anlamlı farklar saptanmamıştır.

Stresle başa çıkma yolları açısından gruplar arasındaki farklılıklar ile ilgili bulgular:

Stresle başa çıkma yolları açısından babası alkolik olan ve olmayan gençler arasında fark olup olmadığını belirlemek amacıyla, SBYÖ'nün alt boyutlarından elde edilen puanların bağımlı, alkolik bir babanın çocuğu olma (evet/hayır) ve cinsiyet (kız/erkek) değişkenlerinin ise bağımsız değişkenler olarak ele alındığı 2X2 lik varyans analizi çözümleri yapılmıştır. Analiz sonuçlarına göre stresle başa çıkma yolları açısından Problemin Çözümüne Yönelme ($F=6.92$, $s.d.=1$, $p<.01$), Çaresizliğe Sığınma ($F=4.40$, $s.d.=1$, $p<.05$) ve Güçlü Rolüne Sığınma ($F=4.79$, $s.d.=1$, $p<.05$) alt boyutlarında alkolik bir babanın çocuğu olma değişkeninin ana etkisi anlamlı bulunmuştur. Cinsiyet değişkeninin ana etkisi ise Çaresizliğe Sığınma ($F=4.15$, $s.d.=1$, $p<.05$) ve

İyimser Yaklaşım ($F=8.14$, $s.d.=1$, $p<.005$) alt boyutlarında ortaya çıkmıştır. Doğa Üstü Güçlere Sığınma alt boyutunda ($F=6.00$, $s.d.=1$, $p<.05$) ise cinsiyet ve alkolik bir babanın çocuğu olma değişkenleri arasında etkileşim etkisi saptanmıştır.

Varyans analizi sonuçlarına göre alkolik bir babanın çocuğu olma değişkeni açısından ortaya çıkan farklılıkların yönünün belirlenmesi için, babası alkolik olan ve olmayan gençlerin SBYÖ alt boyutları puan ortalamaları ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Elde edilen sonuçlara göre, Problemin Çözümüne Yönelme alt boyutunda alkoliklerin çocukları ($X=51.73$, $Ss=10.76$), babası alkolik olmayanlardan ($X=56.47$, $Ss=10.59$) daha düşük puanlar almışlardır. Çaresizliğe Sığınma ve Güçlü Rolüne Sığınma alt boyutunda ise alkoliklerin çocukları, babası alkolik olmayanlardan daha yüksek bir ortalamaya sahiptirler. Çaresizliğe Sığınma ve Güçlü Rolüne Sığınma alt boyutlarında alkoliklerin çocukları için elde edilen değerler sırasıyla, $X=32.04$ ($ss=8.27$) ve $X=10.96$ ($ss=3.67$) dir. Aynı alt boyutlarda babası alkolik olmayan gençler için hesaplanan ortalama ve standart sapma değerleri ise yine sırasıyla, $X=29.41$ ($ss=6.58$) ve $X=9.63$ ($ss=3.52$)

dir.

Varyans analizi sonuçlarına göre Doğa Üstü Güçlere Sığınma alt boyutunda ortaya çıkan etkileşim etkisini açıklayabilmek için babası alkolik olan ve olmayan gençlerin puan ortalamaları hesaplanmıştır. Bu ortalamalar, babası alkolik olan kızlar için, $X=5.94$ ($ss=3.37$); erkekler için $X=4.39$ ($ss=1.76$); babası alkolik olmayan kızlar için $X=4.51$ ($ss=2.98$); erkekler için $X=4.23$ ($ss=1.58$) dir. Anlaşılabileceği gibi Doğa Üstü Güçler alt boyutundan en yüksek ortalamayı alkoliklerin kızları, en düşük ortalamayı ise alkolik olmayanların kızları almıştır.

SBYÖ açısından alkoliklerin kız ve erkek çocuklarının kendileri arasında farklılık olup olmadığını anlayabilmek için yapılan analizlerde ise Doğa Üstü Güçlere Sığınma boyutuna ek olarak İyimser Yaklaşım alt boyutunda da gruplar arasında anlamlı farklar elde edilmiştir. İyimser Yaklaşım alt boyutunda alkoliklerin erkek çocuklarının ortalamalarının ($X=22.49$, $ss=4.75$) kız çocuklarının ortalamalarından ($X=19.42$, $ss=4.75$) daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır.

Benlik saygısı açısından gruplar arasındaki farklılıklar ile ilgili bulgular:

Babası alkolik olan ve olmayan gençler arasında benlik saygısı açısından fark olup olmadığını belirlemek için, RBSO'nün Benlik Saygısı alt kategorisinden elde edilen puanı bağımlı, alkolik bir babanın çocuğu olma (evet/hayır) ve cinsiyet (kız/erkek) değişkenlerini de bağımsız değişkenler olarak alan varyans analizi çözümleri yapılmıştır. Elde edilen 2X2 lik varyans analizi sonuçlarına göre Benlik Saygısı puanı açısından alkolik bir babanın çocuğu olma değişkeninin ana etkisi olduğu ortaya çıkmaktadır ($F=17.25$, $s.d.=1$, $p<.0001$). Cinsiyet ana etkisi ve cinsiyet ile alkolik bir babanın çocuğu olma değişkenleri arasında etkileşim etkisi saptanmamıştır. Varyans analizi sonuçlarına göre alkolik bir babanın çocuğu olma değişkeni açısından ortaya çıkan farklılığın yönünü belirlemek amacıyla gruplar için elde edilen ortalama ve standart sapma değerleri Tablo-2 de sunulmaktadır.

Tablo-2
Babası alkolik olan ve olmayan gençler için elde edilen BS puanları ortalama ve standart sapma değerleri

	Babası alkolik olanlar		Babası alkolik olmayanlar	
	X	Ss	X	Ss
Kız	2.35	1.87	1.03	1.08
Erkek	2.10	1.67	1.31	1.10
Toplam	2.21	1.75	1.18	1.19

Tablo. 2 de görüldüğü gibi alkoliklerin çocuklarının Benlik Saygısı puanları babası alkolik olmayan kız ve erkeklerden daha yüksektir. Benlik Saygısı açısından alkoliklerin kız ve erkek çocukları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını belirlemek amacıyla gruplar t-testi ile karşılaştırılmış ve alkoliklerin kız ve erkek çocukları arasında benlik saygısı puanı açısından fark saptanmamıştır.

Uyum düzeyi açısından gruplar arasındaki farklılıklar ile ilgili bulgular:

Uyum düzeyi (genel göstergeler) açısından babası alkolik olan ve olmayan gençler arasında fark olup olmadığı sorusuna cevap verebilmek için, SCL-90-R'den elde edilen GSI, PST ve PSDI puanlarının bağımlı, alkolik bir babanın çocuğu olma (evet/hayır) ve cinsiyet (kız/erkek) değişkenlerini ise bağımsız değişkenler olarak alan 2X2 lik varyans analizi çözümleri yapılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre, GSI (genel belirti düzeyi) ($F=59.96$, $s.d.=1$, $p<.0001$), PST (pozitif belirti toplamı) ($F=18.18$, $s.d.=1$, $p<.001$) ve PSDI (pozitif belirti düzeyi) ($F=132.69$, $s.d.=1$, $p<.0001$) genel göstergelerinde alkolik bir babanın çocuğu olma değişkeninin ana etkisi anlamlı bulunmuştur.

Hiçbir genel göstergede cinsiyet ana etkisi ve cinsiyet ile alkolik çocuğu olma değişkenleri arasında etkileşim etkisi ortaya çıkmamıştır.

Varyans analizi sonuçlarına göre alkolik çocuğu olma değişkeni açısından ortaya çıkan farklılıkların yönünün belirlenebilmesi için babası alkolik olan ve olmayan gençlerin GSI, PST ve PSDI puan ortala-

ma ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Alkoliklerin çocukları için elde edilen ortalamalar (GSI: X=1.25, ss=0.63; PST: X=51.79, ss=18.29; PSDI: X=2.17, ss=0.40), babası alkolik olmayanlar için elde edilen ortalamalardan (GSI: X=0.68, ss=0.34; PST: X=39.37, ss=16.49; PSDI: X=1.50, ss=0.27) daha yüksektir.

Alkoliklerin kız ve erkek çocuklarının GSI, PST ve PSDI puanları arasında farklılık olup olmadığı t-test ile incelenmiştir. SCL-90-R genel göstergelerinden elde edilen puanların ortalama, standart sapma ve t değerleri Tablo-3 de sunulmaktadır.

Tablo-3
Alkoliklerin kız ve erkek çocukları için elde edilen SCL-90-R (genel göstergeler) puanları ortalama, standart sapma ve t değerleri

	Kızlar		Erkekler		t
	X	Ss	X	Ss	
GSI	1.40	.53	1.13	.51	2.06*
PST	56.94	16.76	47.69	18.62	2.18*
PSDI	2.19	.40	2.16	.40	.26

*p < .05

Tablo.3 de görüldüğü gibi alkoliklerin kız çocukları üç göstergede de erkeklerden daha yüksek bir ortalamaya sahiptirler, ancak gruplar arasındaki fark sadece GSI ve PST puanları açısından anlamlılık düzeyine ulaşmıştır.

Uyum düzeyi (alt ölçekler) açısından babası alkolik olan ve olmayan gençler arasında fark olup olmadığını belirlemek amacıyla SCL-90-R alt ölçeklerinden elde edilen puanları bağımlı, alkolik bir babanın çocuğu olma (evet/hayır) ve cinsiyet (kız/erkek) değişkenlerini de bağımsız değişken olarak alan 2X2 li varyans analizi çözümleri yapılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre, tüm alt ölçeklerde alkolik bir babanın çocuğu olma değişkeninin ana etkisi anlamlı bulunmuştur (Somatizasyon: F=18.30, s.d.=1, p<.0001; Obsesif-kompulsif: F=36.08, s.d.=1, p<.0001; Kişilerarası Duyarlılık: F=38.12, s.d.=1, p<.0001; Depresyon: F=51.84, s.d.=1,

p<.0001; Kaygı: F=40.29, s.d.=1, p<.0001; Düşmanlık: F=40.50, s.d.=1, p<.0001; Fobik Kaygı: F=37.10, s.d.=1, p<.0001; Paranoid Düşünceler: F=31.83, s.d.=1, p<.0001; Psikotizm: F=18.05, s.d.=1, p<.0001, Ek ölçek: F=19.82, s.d.=1, p<.0001).

Tablo-4
Babası alkolik olan ve olmayan gençler için elde edilen SCL-90-R (alt ölçekler) puanları ortalama ve standart sapma değerleri

	Babası alkolik olanlar		Babası alkolik olmayanlar	
	X	Ss	X	Ss
Somatizasyon	1.02	.67	.57	.42
Obses. Kom.	1.40	.67	.82	.44
Kişi. Duyar.	1.67	.85	.93	.55
Depresyon	1.48	.68	.77	.51
Kaygı	1.22	.77	.60	.41
Düşmanlık	1.53	.81	.79	.53
Fobik Kaygı	.75	.60	.27	.29
Paranoid Düş.	1.44	.78	.83	.46
Psikotizm	.81	.58	.47	.35
Ek Ölçek	1.26	.71	.79	.52

Cinsiyet değişkeninin ana etkisi ise Somatizasyon (F=11.67, s.d.=1, p<.001), Depresyon (F=3.78, s.d.=1, p<.05) ve Kaygı (F=40.50, s.d.=1, p<.05) alt boyutlarında ortaya çıkmıştır. Depresyon (F=7.39, s.d.=1, p<.001) ve Kaygı (F=8.75, s.d.=1, p<.05) alt boyutlarında cinsiyet ve alkolik bir babanın çocuğu olma değişkenleri arasında etkileşim etkisi de saptanmıştır.

Varyans analizi sonuçlarına göre alkolik bir babanın çocuğu olma değişkeni açısından ortaya çıkan farklılıkların yönünün belirlenebilmesi için, babası alkolik olan ve olmayan gençlerin SCL-90-R alt ölçeklerinden aldıkları puan ortalamaları ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Elde edilen sonuçlar Tablo-4 de sunulmaktadır.

Tablo. 4 de görüldüğü gibi alkoliklerin çocukları bütün alt ölçeklerde babası alkolik olmayanlardan

daha yüksek bir ortalamaya sahiptirler.

Varyans analizi sonuçlarına göre depresyon ve kaygı alt ölçeklerinde ortaya çıkan etkileşim etkisini açıklayabilmek amacıyla, babası alkolik olan ve olmayan gençler için elde edilen ortalamalara bakılmıştır. Depresyon alt ölçeğinde en yüksek ortalamayı alkolik kızları ($X=1.74$), en düşük ortalamayı da babası alkolik olmayan kızlar ($X=0.73$) almışlardır. Kaygı alt ölçeğinde ise en yüksek ortalama yine alkolik kızları ($X=1.56$), en düşük ortalama babası alkolik olmayan erkekler ($X=0.59$) için hesaplanmıştır.

Uyum düzeyi açısından (alt ölçekler) alkoliklerin kız ve erkek çocukları arasında fark olup olmadığını belirlemek amacıyla gruplar t-test ile karşılaştırılmıştır. Alkoliklerin kız ve erkek çocukları arasında Somatizasyon ($t=2.98$, $p<.005$), Depresyon ($t=3.03$, $p<.005$) ve Kaygı ($t=3.43$, $p<.005$) alt ölçekleri dışındaki alt ölçeklerde anlamlı bir fark bulunmamıştır. Bu üç alt ölçekte, babası alkolik olan kızların ortalamaları (Somatizasyon: $X=1.27$, $ss=0.64$; Depresyon: $X=1.74$, $ss=0.58$ ve Kaygı: $X=1.56$, $ss=0.82$) erkeklerinkinden (Somatizasyon: $X=0.82$, $ss=0.63$; Depresyon: $X=1.28$, $ss=0.70$ ve Kaygı: $X=0.95$, $ss=0.61$) daha yüksektir.

Sonuçlar

1. Alkoliklerin çocuklarının aile ortamları, babası alkolik olmayan gençlerin aile ortamlarından daha streslidir. Alkoliklerin çocukları, otoriter-baskıcı tutum, ilişkilerde duyarsızlık ve tutarsızlık, anne-baba ilişkilerinde uyumsuzluk, sosyal etkinliklerde kısıtlılık, ev ortamında düzensizlik, sağlık ve ekonomik sorunlar, ilişkilerde sınırsızlık ve istismar ve toplumsal uyumsuzlukla daha fazla karşılaşmaktadırlar. Alkoliklerin kız ve erkek çocukları arasındaki tek fark, kızların sosyal etkinliklerinin daha kısıtlı olmasıdır.

2. Alkoliklerin çocukları, aile ortamlarındaki stres kaynaklarından babası alkolik olmayan gençlerden daha fazla etkilenmektedirler.

3. Alkoliklerin çocukları, aile ortamlarından kaynaklanan streslerle başa çıkarken, babası alkolik olmayan gençlere kıyasla problemin çözümüne yönelme yolunu daha az, çaresizliğe sığınma ve doğa üstü güçlere sığınma yollarını ise daha fazla

tercih etmektedirler. Alkoliklerin kız çocukları çaresizliğe sığınma ve doğa üstü güçlere sığınma yollarına, alkoliklerin erkek çocukları ise güçlü rolüne sığınma yoluna daha sık başvurumaktadırlar.

4. Alkoliklerin çocuklarının benlik saygısı puanları babası alkolik olmayan gençlerden daha düşük olmakla beraber "problem" düzeyinde değildir.

5. Alkoliklerin çocuklarının uyum düzeyi babası alkolik olmayan gençlerden daha düşüktür. Genel belirti düzeyi daha yüksek, psikolojik belirti sayısı daha fazla ve belirtiler daha şiddetlidir.

6. Alkoliklerin çocuklarında somatizasyon, obsesif-kompulsif özellikler, depresyon, kaygı, fobik kaygı, psikotizm, kişilerarası ilişki sorunları, düşmanlık duyguları, paranoid düşünceler, uyku ve yeme sorunları babası alkolik olmayan gençlerden daha fazla görülmektedir. Somatizasyon, kaygı ve depresyonla ilgili belirtiler alkoliklerin kız çocuklarında daha fazla ortaya çıkmaktadır.

TARTIŞMA

Alkoliklerin çocuklarının içinde yaşadıkları ev ortamı babası alkolik olmayan gençlerin ev ortamlarına göre daha streslidir. Bu bulgu çeşitli araştırmaları özetleyen gözden geçirme çalışmaları (El-Guebaly ve Offord, 1977; Murray, 1989; Wilson ve Orford, 1978) ile de uygunluk göstermektedir. Bununla birlikte, alkoliklerin aile ortamındaki stres kaynaklarını bu çalışmadaki gibi sistemli ve kapsamlı bir biçimde ölçmeye çalışan başka bir çalışma bulunmadığından, alt boyutlarla ilgili olarak elde edilen sonuçları karşılaştırmak mümkün olamamaktadır.

Elde edilen sonuçlar alkolik çocuklarının ev ortamındaki streslerden daha fazla etkilendiklerine işaret etmektedir. Alkolik çocuklarının aile ortamlarındaki streslerden etkilenme dereceleri konusunda yapılmış başka bir araştırmaya rastlanmadığından, sonuçlar karşılaştırılamamıştır. Bununla birlikte, Masuda ve Holmes (1978) ve Dıse-Lewis (1988) kadınların streslerden erkeklere nazaran daha fazla etkilendiklerini belirtmişlerdir. Bu çalışmada ise sadece sosyal etkinliklerin kısıtlanması alt boyutunda kızlarla erkekler arasında anlamlı bir fark elde edilmiş, diğer alt boyutlar ve toplam etkilendirme puanı açısından kızlar ve erkekler arasında fark bulunmamıştır. Ayrıca yapılan analizlerde al-

koliklerin kız ve erkek çocukları arasında da stresden etkilenme açısından fark olmadığı saptanmış, dolayısıyla "kızların stresden daha fazla etkilendiği" görüşü desteklenmemiştir. Ancak diğer iki araştırmada stres kaynağı olarak yaşam olayları, bu çalışmada ise stres kaynağı olarak aile ortamı ele alınmıştır. Bu çalışmanın sonuçları ev ortamından kaynaklanan streslerden erkeklerin de kızlar kadar etkilendiğini göstermektedir.

Alkoliklerin çocukları ev ortamından kaynaklanan streslerle başa çıkarken, problemin çözümüne yönelme yoluna babası alkolik olmayanlardan daha az, güçlü rolüne sığınma ve çaresizliğe sığınma yollarını ise daha fazla başvurumaktadırlar. Clair ve Genest (1987) de yaptıkları çalışmada, 18-23 yaşlarındaki babası alkolik olan çocukların, babası alkolik olmayan gençlere göre, probleme odaklanan başa çıkma yollarını daha az, yardım aramaktan kaçınma ve iyiye yorma yollarını ise daha fazla kullandıklarını bildirmişlerdir. Hernekadar stresle başa çıkma yollarının ölçümünde kullanılan alt boyutlara farklı isimler verilmişse de, bu iki araştırmada da alkolik çocuklarının aile ortamlarındaki streslerle başa çıkma genellikle planlı ve probleme yönelik çözümler aramadıkları ortaya çıkmıştır. Bu bulgu, Reddy ve McElfresh (1978) ve Berlin ve arkadaşlarının (1988) bulgularıyla da uyumludur. Diğer taraftan, elde edilen sonuçlar alkolik çocuklarının çaresizliğe sığınma yoluna da babası alkolik olmayanlardan daha fazla başvurduklarını göstermektedir. Abramson ve arkadaşları (1978) tarafından öne sürülen "öğrenilmiş çaresizlik" modeli de, bu bulguları destekler görünmektedir. Başka bir deyişle, alkolik bir babanın tutarsız, güvenilir ve zarar verici davranışlarına sürekli olarak maruz kalmak, alkolik çocuklarının bu durumu "kontrol edilemez", "değişmez" olarak değerlendirmelerine ve "çaresizliği öğrenmelerine" yol açıyor olabilir. Folkman ve arkadaşları (1986) da "kabul edilmesi gereken" durumlarda probleme yönelik başa çıkma yollarının kullanılmadığını belirtmişlerdir. Slavkin ve ark. (1992) ise, alkoliklerin özellikle insanlararası ilişkilerle ilgili sorunları çözmede başarısız olduklarına dikkati çekerek, alkolik çocuklarının durumu "değiştirilemez" olarak algılamalarından değil, problem çözme yollarını ailelerinden öğrenememiş olmalarından kaynaklanabileceğini ileri sürmüşlerdir.

dir.

Alkolik çocuklarının benlik saygısı babası alkolik olmayanlardan daha düşüktür. Bu bulgu, Bennett ve ark. (1988) ve Werner ve Broida (1991)'nin bulgularıyla da uygunluk göstermektedir. Diğer taraftan, bilindiği gibi Benlik Saygısı alt kategorisinden elde edilen puanların değerlendirilmesinde, 1-2 puan yüksek benlik saygısına işaret etmektedir. Dolayısıyla alkolik çocuklarının benlik saygısı puanları ortalamaları (bkz. Tablo-2) gözönüne alındığında, alkolik çocuklarının benlik saygısı düzeylerinin ortamın üzerinde olduğu söylenebilir. Callan ve Jackson (1986) ve Clair ve Genest (1987) de çalışmalarında alkolik çocuklarının benlik saygısı düzeylerinin düşük olmadığı görüşünde birleşmektedirler. Bu sonuçlardan yola çıkarak, babanın alkolik olmasının yaşam kalitesini düşürdüğü, ama gençlerin kendileri hakkındaki düşüncelerini olumsuz yönde etkilemediğini söylemek mümkün görünmektedir. Bununla birlikte alkolik çocuklarının benlik saygısının babası alkolik olmayanlardan daha düşük olduğu göz önüne alındığında, benlik saygısının düşmesinde alkolik çocuğu olmaya ek olarak hangi faktörlerin rol oynadığını belirlemeye yönelik araştırmalara gereksinim olduğu ortaya çıkmaktadır.

Bu çalışmada alkoliklerin çocukları için elde edilen genel belirti düzeyi (GSI) puan ortalaması psikiyatri kliniğine başvuran gençlerle çalışan Çuhadaroğlu (1986) ve Alper ve arkadaşlarının elde ettikleri GSI puan ortalamalarıyla çok benzerdir. Ayrıca bu çalışmada alkolik çocukları için elde edilen belirti sayısı (PST) ve belirti şiddeti (PDSI) puanları, Alper ve arkadaşlarının (1990) çalışmasında elde edilen değerlerden daha da yüksektir. Bu karşılaştırmalar, alkoliklerin genç çocuklarının uyum sorunlarının gerçekten önemli boyutlarda olduğunu düşündürmektedir. Diğer taraftan, alkoliklerin kız ve erkek çocukları arasında yapılan karşılaştırmalar alkoliklerin kız çocuklarının genel belirti düzeyi ve belirti sayısı açısından, alkoliklerin erkek çocuklarına nazaran daha çok risk altında olduklarına işaret etmektedir. Bu konuda yapılan çalışmalar gözden geçirildiğinde tutarlı sonuçlar elde edilemediği görülmektedir. Örneğin Berkowitz ve Perkins (1988) ve Dize-Lewis (1988) alkoliklerin kız çocuklarının, Rydelius (1984) erkek çocuklarının psikolo-

jik sağlık açısından daha çok risk altında olduklarını belirtirlerken, Herjanic ve ark. (1978) ve Tweed ve ark. (1991) bu konuda kızlar ve erkekler arasında farklılık bulamadıklarını bildirmişlerdir. Werner ise 18 yaşına kadar erkeklerin (1986), 18 yaşından sonra ise kızların (1989) strese karşı daha dayanıksız olduklarını saptamıştır. Bütün bu sonuçlar ise, bir yandan uyumun yordanmasına cinsiyetin rolünün kısıtlı olduğunu, bir yandan da yapılacak araştırmalarda cinsiyetin rolünün incelenmesine devam edilmesinin gerektiğine işaret etmektedir. Alkoliklerin kız çocuklarında somatizasyon, depresyon ve kaygı belirtileri alkoliklerin erkek çocuklarından daha çok görülmektedir. Bu bulgular giriş bölümünde sözü edilen birçok araştırma tarafından da desteklenmektedir.

Bu çalışmada alkolik çocukları için SCL-90-R nin alt boyutları için elde edilen değerler, aynı ölçeği kullanan Easley ve Epstein'in (1991) alkoliklerin çocukları için elde ettiği değerlerden daha yüksektir. SCL-90-R ile yapılan ancak sadece depresyon ve kaygı alt ölçeklerinin kullanıldığı bir başka çalışmada (Froosa ve ark. 1988), alkoliklerin çocukları ile kontrol grupları arasında sadece depresif belirtiler açısından farklılık ortaya çıktığı bildirilmiştir. Ancak sözü edilen iki çalışmada da da tedavi görmekte olan alkoliklerin çocukları ile çalışılmamış, anne-babaların alkolik olup olmadıkları çocuklara verilen ölçeklerle belirlenmiştir. Dolayısıyla bu çalışmadaki alkolik çocuklarının aleyhine ortaya çıkan bu durum, diğer çalışmalardaki "alkolizm" kriterlerindeki farklılıktan kaynaklanmış olabilir. Hatırlanabileceği gibi bu çalışmada denek seçimi için koyulan kriterlerden biri, "deneklerin babalarının alkol sorununun en az 5 yıldır devam ediyor olması" idi. Araştırma ölçeklerinin uygulanmasından önce yapılan görüşmelerde, deneklere babalarının alkol sorununun kaç yıldır devam ettiği sorulmuş ve 70 denekten 67 si "kendimi bildiğimden beri" cevabını vermiştir. Bu cevap, çalışmaya katılan deneklerin büyük bir çoğunluğunun çok küçük yaşlardan beri "alkolik bir ortamda" yaşadığını ya da başka bir deyişle bu çalışmada alkolizmin uzun süreli etkilerinin incelendiğine işaret etmektedir.

Bu sonuçlar, tedavi görmekte olan alkoliklerin 18-24 yaşlarındaki çocuklarının psikolojik sağlıklarının tehlikede olduğunu ve bu gençlere mutlaka yar-

dımcı olunması gerektiğini ortaya çıkarmaktadır. Dolayısıyla özellikle alkolik hastaların tedavi gördükleri merkezlerde, bu hastaların genç çocuklarına ulaşılması ve gerekli durumlarda bu çocukların bireysel ya da grup terapilerine alınması, veya en azından alkoliklerin çocuklarının katılabileceği destek gruplarının oluşturulması, alkolizmin etkilerinin sonraki nesillere taşınmasının önlenmesi açısından çok yararlı olacaktır. Bu sonuçlar aynı zamanda, psikolojik yardım için başvuran gençlerle çalışmaya başlamadan önce, anne-babalarının alkolik olup olmadıklarının araştırılmasının ve eğer evde alkolik bir ebeveyn var ise, tedavide bunun da dikkate alınmasının önemine işaret etmektedir.

KAYNAKLAR

- Abramson, L.Y., Seligman, M.E. & Teasdale, J. (1978). Learned helplessness in humans: Critique and reformulation. *Journal of Abnormal Psychology*, 87: 49-74.
- Alkın, T. & Baykara, A. (1991). Benlik saygısı ve akran ilişkileri. XXVII. Ulusal Psikiyatrik Bilimler Kongresi'nde (6-9 Kasım, Antalya) sunulmuştur.
- Alper, Y., Aydın, C., Kabaklıoğlu, M.T. & Aktaner, E. (1990). Psikiyatri polikliniğine başvuran 14-24 yaş grubu gençlerde semptom dağılımının SCL-90-R ile incelenmesi. XXVI. Ulusal Psikiyatrik ve Nörolojik Bilimler Kongresi Bilimsel Yayınlar Kitabı, (1-4 Kasım, İzmir), 211-223.
- Barry, K.L. & Fleming, M.F. (1990). Family cohesion, expressiveness and conflict in alcoholic families. *British Journal of Addiction*, 85: 81-87.
- Beardslee, W.R., Son, L. & Vaillant, G.E. (1986). Exposure to parental alcoholism during childhood and outcome in adulthood: A prospective longitudinal study. *British Journal of Psychiatry* 149: 584-591.
- Bennett, L.A., Wolin, S.J. & Reiss, D. (1988). Cognitive, behavioral and emotional problems among school-age children of alcoholic parents. *American Journal of Psychiatry*, 145(2): 185-190.
- Berkowitz, A. & Perkins, W. (1988). Personality characteristics of alcoholics. *Journal of Consul-*

- ting and Clinical Psychology, 56: 206-209.
- Berlin, R., Davis, R.B. & Orenstein, A. (1988). Adaptive and reactive distancing among adolescents from alcoholic families. *Adolescence*, XXIII(91): 577-584.
- Brophy, C.J., Norvel N.K. & Kiluk, D.J. (1988). An examination of the factor structure and convergent and discriminant validity of the SCL-90-R in an outpatient population. *Journal of Personality Assessment*, 52(2): 334-340.
- Brown, S. (1988). *Treating adult children of alcoholics: A developmental perspective*. New York: John Wiley and Sons, Inc.
- Callan, V.J. & Jackson, D. (1986). Children of alcoholic fathers and recovered alcoholic fathers: Personal and family functioning. *Journal of Studies on Alcohol*, 47(2): 180-182.
- Carver, C.S., Scheier, M.F. & Weintraub, J.K. (1989). Assessing coping strategies: A theoretically based approach. *Journal of Personality and Social Psychology*, 56(2): 267-283.
- Chassin L., D.R. Pillow, Curran, P.J. B.S.G. Molina, B.S.G. & Barrera, M. (1993). Relation of parental alcoholism to early adolescent substance use: A test of three mediating mechanisms. *Journal of Abnormal Psychology*, 102(1): 3-19.
- Clair, D. & Genest, M. (1987). Variables associated with the adjustment of offspring of alcoholic fathers. *Journal of Studies on Alcohol*, 48(4): 345-355.
- Cutter, C.G. & Cutter, H.S. (1987). Experience and change in Al-Anon family groups: Adult children of alcoholics. *Journal of Studies on Alcohol*, 48: 29-32.
- Cyr, J.J., Mckenna-Foley, J.M. & Peacock, E. (1985). Factor structure of the SCL-90-R: Is there one? *Journal of Personality Assessment*, 49(6): 571-578.
- Çetin, M., Sürmeli, A., & Burkovik, Y. (1990). Liseli adolesanların benlik saygıları ve ruhsal durumlarını etkileyen faktörlerin araştırılması. XXVI. Ulusal Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Kongresi Bilimsel Yayınlar Kitabı, 2, 17-22.
- Çuhadaroğlu, F. (1986) *Adolesanlarda Benlik Saygısı*. Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi, H.Ü. Tıp Fakültesi Psikiyatri Anabilim Dalı.
- Çuhadaroğlu, F. (1990). Adolesanlarda özdeğer duygusu ve çeşitli psikopatolojik durumlarla ilişkisi. *Düşünen Adam*, 3(3): 71-75.
- Dağ, I. (1991). Belirti Tarama Listesi (SCL-90-R)'nin üniversite öğrencileri için güvenilirliği ve geçerliği. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 2(bahar), 5-12.
- Demo, D.H., Small, D.J. ve Savin-Williams, R.C. (1987). Family relations and the self-esteem of adolescents and their parents. *Journal of Marriage and the Family*, 49, 705-715.
- Derogatis, L.R. & Cleary, P.A. (1977). Factorial invariance across gender for the primary symptom dimensions of the SCL-90. *British Journal of Social and Clinical Psychology*, 16, 347-356.
- Derogatis, L.R., Rickels, K. & Rock, A.F. (1976). The SCL-90 and the MMPI: A step in the validation of a new self-report scale. *British Journal of Psychiatry*, 128, 280- 289.
- Dise-Lewis, J.E. (1988). The life events and coping inventory: An assessment of stress in children. *Psychosomatic Medicine*, 50, 484-499.
- Dunkel-Schetter C., Folkman, S. & Lazarus, R.H. (1987). Correlates of social support receipt. *Journal of Personality and Social Psychology*, 53 (1), 71-80.
- Easley, M.J. & Epstein, N. (1991). Coping with stress in a family with an alcoholic parent. *Family Relations*, 40, 218- 224.
- El-Guebaly, N. & Offord, D.R. (1977): The offspring of alcoholics: A critical review. *The American Journal of Psychiatry*, 134(4), 357-365.
- El-Guebaly, N., Stanley, D., Hopkman, G., Leckie, A., Barkman, K., O'Riordon, J. & Koensgen, S. (1992). The adult children of alcoholics in a psychiatric population. *American Journal of Drug and Alcohol Abuse*, 17(2), 215-226.
- Folkman, S. & Lazarus, R.S. (1980). An analysis of coping in a middle-aged community sample. *Journal of Health and Social Behavior*, 21, 219-239.
- Folkman, S., Lazarus, R.S., Dunkel-Schetter, C.,

- DeLongis, A. & Gruen, R.J. (1986). Dynamics of a stressful encounter: Cognitive appraisal, coping and encounter outcomes. *Journal of Personality and Social Psychology*, 50(5), 992-1003.
- Forward, S. (1990). *Toxic parents: Overcoming their hurtful legacy and reclaiming your life*. New York: Bantam Books.
- Frydenberg, E. & Lewis, R. (1991). Adolescent coping: The different ways in which boys and girls cope. *Journal of Adolescence*, 14, 119-133.
- Gillen, R. & Hesselbrock, V. (1992). Functioning, ASP and family history of alcoholism in young men at risk for alcoholism. *Alcoholism: Clinical and Experimental Research*, 16(2), 206-214.
- Glenn, S.W. & Parsons, O.A. (1989). Alcohol abuse and familial alcoholism: Psychosocial correlates in men and women. *Journal of Studies on Alcohol*, 50(2), 116-127.
- Gökler, B. (1978). Nevrotik Kadın Hastaların ilkökul Çağındaki Çocuklarının Ruhsal Belirtiler Yönünden Değerlendirilmesi. Yayınlanmamış Uzmanlık tezi, H.Ü. Tıp Fakültesi Psikiyatri Bölümü.
- Haack, M.R. & Alim, T.N. (1991). Anxiety and the adult child of an alcoholic: A co-morbid problem. *Family and Community Health*, 13(4), 49-60.
- Harris, E.L., Noyes, R., Crowe, R.R. & Chaudry, D.R. (1983). Family study of agoraphobics. *Archives of General Psychiatry*, 40, 1061-1064.
- Herjanic, B., Herjanic, M., Wetzel, M. & Tomeller, C. (1978). Substance abuse: Its effect on offspring. *Research Communications in Psychology, Psychiatry and Behavior*, 3, 65-75.
- Hibbards, A. (1987). The diagnosis and treatment of adult children of alcoholics as a specialized therapeutic population. *Psychotherapy*, 24, 779-785.
- Hisli, N., K. Yalçınkaya, K., Erten, Ç., Bayam, R., Saka, H. & Eryüksel, G.N. (1984). Kurumda yaşayan yaşlılarla kurum dışında yaşayan yaşlıların SCL-90 Semptom Sıralama Listesine göre karşılaştırılması. III. Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmaları, Psikologlar Derneği Yayınları 255-267.
- Hoffman, N.G. & Overall, P.B. (1978). Factor structure of the SCL-90 in a psychiatric population. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 46(6), 1187-1191.
- Holcomb, W.R., N.A. Adams, N.A. & Ponder, H.M. (1983). Factor structure of the Symptom Checklist-90 with acute psychiatric inpatients. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 51(4), 535-538.
- Jesse, R. (1989). *Children in recovery*. New York: Norton.
- Kılıç, M. (1991). Belirti Tarama Listesi (SCL-90-R)'nin geçerlik ve güvenilirliği. *Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 1(2), 45-52.
- Lazarus R.S., DeLongis, A., Folkman, A. & Gruen, S. (1985). Stress and adaptational outcomes: The problem of confounded measures. *American Psychologist*, 40, 770-779.
- Masuda, M. & Holmes, T.H. (1978). Life events: Perceptions and frequencies. *Psychosomatic Medicine*, 40(3), 236-261.
- Mitchell, R.E. & Hudson, C.A. (1983). Coping with domestic violence: Social support and psychological health among battered women. *American Journal of Community Psychology*, 11(6), 629-654.
- Murphy, J.M., Jellinek, M., Quinn, D., Smith, G., Poitras, F. & Goshko, M. (1991). Substance abuse and serious child maltreatment: Prevalence, risk and outcome in a court sample. *Child Abuse and Neglect*, 15: 197-211.
- Murray, J.B. (1989). Psychologists and children of alcoholic parents. *Psychological Reports*, 64, 859-879.
- Nie, N.H. (1986). *SPSS-X: Statistical Package for Social Sciences*. New York: McGraw-Hill.
- Offer, D., Howard, K.I., Schonert, K.A. & Ostrov, E. (1991). To whom do adolescents turn for help? Differences between disturbed and nondisturbed adolescents. *Journal of American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 30(4) 623-630.
- Orford, J. & Velleman, R. (1990). Offspring of pa-

- rents with drinking problems: Drinking and drug taking as young adults. *British Journal of Addiction*, 85, 779-794.
- Peveler, R.C. & Fairburn, C.G. (1990). Measurement of neurotic symptoms by self-report questionnaire: Validity of the SCL- 90-R. *Psychological Medicine*, 20, 873-879.
- Reddy, B. & McElfresh, O.H. (1978). Detachment and recovery from alcoholism. *Alcoholism, Health and Research World*, 2, 28-39.
- Roberts, K. & Brant, E. (1982). Physician utilization and illness patterns in families of alcoholics. *Journal of Studies on Alcohol*, 43, 119-128.
- Rolf, J.E., Johnson, J.L., Israel, E., Baldwin, J. & Chandra, A. (1988). Depressive affect in school-aged children of alcoholics. *British Journal of Addiction*, 83, 841-848.
- Roosa, M.W., Sandler, I.N., Beals, J. & J.L. Short, J.L. (1988a). Risk status of adolescent children of problem drinking parents. *American Journal of Community Psychology*, 16(2), 225-229.
- Roosa, M.W., Sandler, I.N., M. Gehring, M., Beals, J. & Cappo, L. (1988b). The children of alcoholics Life-Events Schedule: A stress scale for children of alcohol-abusing parents. *Journal of Studies on Alcohol*, 49(5), 422-429.
- Rosenberg, M. (1965). *Society and the adolescent self-image*. Princeton: Princeton University Press.
- Rounsaville, B.J., Bryant, K., Babor, T., Kranzler, H. & Kadden, R. (1993). Cross system agreement for substance use disorders: DSM-III-R, DSM-IV and ICD-10. *Addiction*, 88, 337-348.
- Russel, M., Cooper, M.L. & Frone, M.R. (1990). The influence of sociodemographic characteristics on familial alcohol problems: Data from a community sample. *Alcoholism: Clinical and Experimental Research*, 14(2), 221-226.
- Rydellius, P. (1981). Children of alcoholic fathers: Their social adjustment and their health status over twenty years. *Acta Paediatrica Scandinavica (supp. 286)*: 1-89.
- Sher, K.J., Walitzer, K.S., Wood, P.K. & Brent, E.E. (1991). Characteristics of children of alcoholics risk factors, substance use and abuse and psychopathology. *Journal of Abnormal Psychology*, 10(4), 427-448.
- Siva, N.A. (1991). İnfertilitede stresle başetme, öğrenilmiş güçlülük ve depresyonun incelenmesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi, H.Ü. Nörolojik ve Psikiyatrik Bilimler Enstitüsü.
- Slavkin, S.L., Heimberg, P.G., Winning, C.D. & McCaffrey, R.J. (1992). Personal and parental problem drinking: Effects on problem solving performance and self-appraisal. *Addictive Behaviors*, 17, 191-199.
- Steinglass, P. (1979). The alcoholic family in the interaction laboratory. *Journal of Nervous and Mental Disease*, 167, 428-436.
- Svanum, S. & McAdoo, W.M.G. (1991). Parental alcoholism: An examination of male and female alcoholics in treatment. *Journal of Studies on Alcohol*, 52(2), 127-132.
- Şahin, N., Rugancı, N., Taş, Y., Kuyucu, S. & Sezgin, N. (1992). Stress related factors and effectiveness of coping among university students. 25. Uluslararası Psikoloji Kongresi'nde (19-24 Haziran, Brüksel) poster olarak sunulmuştur.
- Tufan, B. (1987). *Türkiye'ye dönen ikinci kuşak göçmen işçi çocuklarının psiko-sosyal durumları*. Ankara: DPT Sosyal Planlama Başkanlığı Planlama Dairesi.
- Tuğrul, C. (1994). Alkolik Babaların 18-24 Yaşlarındaki Çocuklarında Stres Kaynakları, Stresle Başa Çıkma Yolları, Benlik Saygısı ve Uyum Düzeyi. Yayınlanmamış Doktora Tezi, H.Ü. Nörolojik-Bilimler ve Psikiyatri Enstitüsü.
- Tweed, S.H. & Ryff, C.D. (1991). Adult children of alcoholics: Profiles of wellness amidst distress. *Journal of Studies on Alcohol*, 52(2), 133-141.
- Uçman, P. (1990). Ülkemizde çalışan kadınlarda stresle başa çıkma ve psikolojik rahatsızlıklar. *Psikoloji Dergisi*, 7(24): 58-75.
- Velleman, R. & Orford, J. (1990). Young adult offspring of parents with drinking problems: Recollections of parent's drinking and its immediate effects. *British Journal of Clinical Psychology*, 29, 297-317.

Vitalino, P.P., Russo, J., Carr, J.E., Maiuro, R.D. & Becker, J. (1985). The Ways of Coping Checklist: Revision and psychometric properties. *Multivariate Behavioral Research*, 20, 3-26.

Werner, E.E. (1986). Resilient offspring of alcoholics: A longitudinal study from birth to age 18. *Journal of Studies on Alcohol*, 47(1), 34-40.

Werner, E.E. (1989). High-risk children in young adulthood: A longitudinal study from birth to 32 years. *American Journal of Orthopsychiatry*, 59, 72-81.

Werner, L.J. & Broida, J.P. (1991). Adult self-esteem and locus of control as a function of familial alcoholism and dysfunction. *Journal of Studies on Alcohol*, 52(3), 249-252.

Wilson, C. & Orford, J. (1978). Children of alcoholics. *Journal of Studies on Alcohol*, 39(1), 121-142.

Wiznitzer, M., Verhulst, F.C., Brick, W., Koeter, M., Ende, J., Giel, R. & Koot, H.M. (1992). Detecting psychopathology in young adults: The young adults self report, the General Health Questionnaire and the Symptom Checklist as Screening Instruments. *Acta Psychiatrica Scandinavica*, 86, 32-37.

Woodside, M. (1988). Research on children of alcoholics: Past and future. *British Journal of Addiction*, 83, 785-792.

Woody, G., Schuckit, M., Weinrieb, R. & Yu, E. (1993). A review of the substance use disorders section of the DSM-IV. *Psychiatric Clinics of North America*, 16(1), 21-32.

World Health Organization (WHO). (1980). Problems related to alcohol consumption. *Technical Report Series*, 650, Geneva.

DÜZELTME

Dergimizin 30. sayısında 27-41. sayfalarda yayınlanan Olcay İMAMOĞLU ve Yeşim YASAK-GÜLTEKİN'in "ÖNERİLEN DENGELENMİŞ TOPLUMSAL BİREY MODELİ İŞİĞİNDA ÜNİVERSİTE GENÇLİĞİNİN SORUNLARI" makalesinde bazı dizgi yanlışları bulunmaktadır. Özür dileyerek aşağıdaki şekilde düzeltiriz.

Yanlış	Doğru
1. sayfa 35, sütun 1, satır 3: toplumlaşırken	toplumsallaşırken
2. sayfa 36, sütun 1, satır 19: "Dolayısıyla, üniversite eğitiminin mesleki formasyon kazandırma yoluyla bütünleşme olanağı sağlama işlevi de önemlidir."	"Dolayısıyla, üniversite eğitiminin mesleki formasyon kazandırma yoluyla <u>ayrışma sürecine katkıda bulunma işlevi kadar bireyin sağlıklı toplumsal işikler kurma, çevresiyle, toplumuyla bütünleşme olanağı sağlama işlevi de önemlidir.</u> "
3. sayfa 36, sütun 1, satır 26: vurgulaması	vurgulanması
4. sayfa 36, sütun 2, satır 34: olması	olmaması
5. sayfa 36, sütun 2, satır 37: doyurulması	doyurulmaması
6. sayfa 37, sütun 1, satır 8: seçmeme	seçememe
7. sayfa 37, sütun 1, sondan 9. satır: tartışılmaktadır	tartışılmamaktadır

II. BÖLÜM

Tartışma, Meslek Sorunları, Derleme, Görüşler, Öneriler, Tez Çalışmaları, Duyuru, Haber, Mektup

PSİKOLOJİDE GENEL VE UZMANLIĞA İLİŞKİN STANDARTLAR İLE EĞİTİM STANDARTLARI-TÜRKİYE'DEKİ DURUM

Gülden Berkem
Hacettepe Üniversitesi

Psikolojik standartlar, psikoloji mesleğinin uygulanması için gerekli olan eğitim koşulları ile mesleki bilgi ve becerilere ilişkin yargıları ifade etmektedir (American Psychological Association 1981). Bu bağlamdaki uzmanlaşma standartları, üniversitelerin ilgili fakültelerinde yer alan psikoloji eğitim programlarındaki uygulamalara ve ilgili meslekteki uygulayıcıların bilgi, hizmet ve hizmet verilen kişilere ilişkin ortak görüşüyle geliştirilmektedir. Nitekim, Amerikan Psikoloji Birliği (American Psychological Association-APA) tarafından 1976'da yayınlanan 'Psikolojik Hizmet Sunanlara İlişkin Standartlar' (Standards for Providers of Psychological Services), 1980'de klinik, danışma, endüstri ve okul psikolojisi gibi uygulamalı psikoloji dalları için 'Uzmanlık Standartları' olarak benimsenmiştir. Bu uzmanlık standartları, meslekteki ve diğer uzmanlık alanlarındaki uygulayıcılar ile kamuoyunu aydınlatmaya yöneliktir (American Psychological Association 1981).

Türkiye'de de 'psikolog' tanımı ve eğitimi bağlamında genel ve uzmanlığa ilişkin standartların 1978'den itibaren tartışıldığı bir dönemdeyiz. 1980'de gerçekleştirilen I. Yöresel Psikoloji Sempozyumunda, çocuk yurtları, hastahaneler, islahahleri, kreş ve gündüz bakım evleri gibi kurumlarda çalışan psikologların; görev tanımı, mesleki bilgi ve yeterlik açılarından dile getirdikleri sorunlar (Güçray, 1980; Kakçioğlu, 1980; Öktem, 1980; Satılmış, 1980; Şentaş, 1980; Yazgan, 1980) ele alınmış, psikologların uzmanlık ve eğitim standartlarıyla ilgili çalışmaların üniversitelerde oluşturulacak komitelerce yürütülmesi gerektiği ileri sürülmüş (Şahin, 1980; Uçman, 1980) ve daha önce Öztürk'ün de (1979) değindiği çizgide iki yıllık bir temel eğitim-

den sonra uygulamaya yönelmek isteyenler için iki yıllık bir eğitim, staj ve yaz programı düzenleme fikirleri ortaya atılmıştır (Kuzgun, 1980; Uçman, 1980). Ancak, o tarihten bu güne kadar devam edegelen tartışmalarda psikoloji bölümlerinde uygulanan mevcut lisans programının uzmanlık yönünden yeterli sayılmayacağı vurgulanmıştır (Öztürk, 1979; Le Compte, 1980; Öner, 1980; 1982; Savaşır, 1980; Yazgan, 1980; Türk Psikologlar Derneği Bülteni, 1993). Yukarıda değinilen tartışmaların ardından, Psikologlar Derneği'nin çabalarıyla 1988'de psikoloji mesleğinin tanımına yasal nitelik kazandırma girişimleri, 1993'de yeniden canlanmış ve psikolog tanımı Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) Sağlık Komisyonu'nun gündemine alınmıştır. Meslek Yasa teklifinde Sağlık Yasası kapsamında incelenecek olan klinik psikolog görev ve yetkilerinin yanısıra, diğer psikoloji dallarında uzmanlaşan psikologların görev ve yetki tanımları da ele alınmaktadır. Psikoloji mesleğine ilişkin uzmanlık ve eğitim standartlarına dayanan yasa önerisi, hem psikolojinin alt dallarının neler olduğunu, hem de bu dalların, ilgili diğer meslek alanlarından farklarını netleştirirken, psikoloji alanının kendi sınırlarının tanımlanması sonucu etik standartlara bağlı mesleki denetimin de gerçekleştirilmesini mümkün kılacaktır.

Bu yazının amacı, yukarıda değinilen mesleki hedefler çerçevesinde;

1) APA tarafından benimsenmiş olan genel ve uzmanlığa ilişkin psikolojik standartlara ve Batı'daki duruma çok kısa değinerek Türkiye'deki mesleki tanım ve yetki tartışmaları ile Dernek girişimlerini, ayrıca,

2) APA ve Avrupalı Profesyonel Psikologlar Bir-

liği (European Federation Of Professional Psychologists Associations) (EFPPA) tarafından belirlenen uygulamalı psikoloji dallarında hizmet verenlerin eğitimine ilişkin standartları özetleyerek, Türkiye'de bu konuya ilişkin görüşleri toplamak,

3) Değinilen görüşler çerçevesinde bazı soruları tekrar vurgulamaktır.

1. Psikoloji mesleğinin tanımıyla ilgili sorunlara yönelik genel ve uzmanlığa ilişkin standartlar

APA'nin psikologlar için benimsediği genel standartlar, mesleki eğitim, sorumluluk ve yeterlik, etik ve yasal standartlara uyma, hizmet verilenin sağlığı ve iletişimin gizliliği, mesleki ilişkiler, uzmanlık dalları arasındaki farklılık, ölçme ve araştırma etkinliklerinde izlenmekte olan ilkeler ve psikolojik hizmetlerdeki yetersizliklerin saptanarak giderilmesi ile ilgili çeşitli kuralları kapsamaktadır (American Psychological Association, 1987). Anılan standartlar;

1) Psikolojik hizmet sunanlar ile bu hizmetten yararlananlar arasında hizmete dönük beklentileri tanımlar.

2) Mesleğe ilişkin yasal ve yönetsel ilkeler arasında ilişki kurulmasını sağlar.

3) Psikolojinin etik uygulamasına anlam kazandırır

4) Uzman psikolog ve onlara destek veren personelin yetiştirilmesine ilişkin eğitim modellerinin geliştirilmesinde etkilidir.

5) Kurumsal yapı, bütçe ve kadro oluşturma çabalarını yönlendirir.

Yukarıda belirtilen genel çerçeve içinde; endüstri, okul, danışma ve klinik gibi uygulamalı psikoloji dallarında temel alınan uzmanlaşma standartları ise, psikologların öngörülen eğitim sürecinde kuramsal bilgi ve yöntemleri, kurumların ve bireylerin sorunlarına uygulayabilmelerini, en son bilgileri izleyerek mesleki uzmanlıklarını korumalarını ve uzmanlık sınırları dışına çıkmamalarını, kurumsal ilişkilerdeki uyumu, verimi ve doyumunu arttıracabilecek sorunları azaltabilecek stratejileri geliştirebilmelerini, bunu sağlamak için ölçme ve değerlendirme yapabilmelerini, kurumda hizmet veren diğer elemanları yetiştirebilmelerini ve bu hizmetlerden yararlanan kişilerin haklarını ve gizlilik ilkesinin korunmasını, nihayet, verilen psikolojik hizmetlerin

koordinasyon ve uygulama programlarının sistematik olarak kontrol edilerek geliştirilmesini sağlayan kuralları ifade eder.

Bu gün Amerika, Kanada, Avustralya, Arjantin, Brezilya ve Kolombiya gibi çeşitli ölkelerde, uzmanlık alt dallarından klinik psikoloji, yasal açıdan etik standartları belirlenmiş, özel uygulama alanı ve statüsü olan bir meslek olarak kabul edilmektedir. İngiltere'de klinik psikologların sağlık hizmetlerine katıldıkları ilk dönemde, ölçme- değerlendirme alanındaki psikometrik uzmanlıkları dolayısıyla daha çok tanı koymada, yardımcı rol üstlendikleri görülmüştür. Ancak, klinik psikologların davranış terapisi ve davranış değeriftirme uygulamaları konusunda kendilerini geliştirmelerinden sonra, terapi uygulamaları kabul edilmiştir. Ayrıca, psikiyatristlerin de ölçme becerileri geliştirmeleri, klinik psikoloji ve psikiyatri arasındaki sınırları geçirmişlerdir (Department of Health and Security, 1977).

Ne var ki, Türkiye'de de Fransa gibi bazı ölkelerde yaşanan meslekler arası tanım çatışmasının ve rekabetin çözümlenemediği görülmektedir. Örneğin psikologlar, psikiyatristler, eğitimciler, psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerini yürütenler arasında genel ve uzmanlık standartlarına ilişkin mesleki tanım sorunları mevcuttur (Baymur, 1980; Kakçioğlu, 1980; Kuzgun, 1980; Öktem, 1980; Öner, 1980; Özer, 1980; Pamir, 1980; Savaşır, 1980; Uçman, 1980; Urcan, 1980). Anılan sorunlar, 1978'den itibaren Türkiye'deki psikoloji mesleği açısından tartışılmaya başlanmıştır. Bu tarihte, psikologların, klinik, sosyal ve gelişim dallarındaki görev ve sorumlulukları belirtilmiş, ayrıca, çocuk yuvaları, özel eğitim kurumları, huzur evleri gibi kurumlarda çalışabilecekleri vurgulanmıştır. Bunun yanısıra, Adalet Bakanlığı'na bağlı kurumlarda çalışan psikologların görev ve yetkileri tanıtılmıştır (Le Compte, 1978). Ancak bu saptamalar, uzmanlık tanımında gerekli eğitim standartlarına değerilmediği gerekçesiyle eleştirilmiştir (Öztürk, 1979). Bundan sonra yer alan okul, klinik ve endüstri psikoloğu tanımlarında ise eğitime ilişkin gerekli koşulların da belirtildiği görülmektedir (Öner, 1979; Savaşır, 1979; Toker, 1979). Topçu'nun (1979) araştırdığı, sağlık alanında çalışan psikologların mesleki doyumsuzlukları, öğrenim sorunları, klinik psikolojinin gelişmesini engelleyen sorunlar gibi diğer uzmanlık

dallarına da ilişkin sorunlar, 1980 yılındaki sempozyumda yine etraflı olarak tartışılmıştır. Anılan tartışmalarda değinilen sorunlar; uygulamalı dallarda çalışan psikologların, ilgili diğer alanların uygulayıcılarıyla olan ilişkilerinde (Baymur, 1980; Güçray, 1980; Kakçioğlu, 1980; Öktem, 1980; Öner, 1980; Pamir, 1980; Satılmış, 1980; Savaşır, 1980; Şentaş, 1980; Uçman, 1980; Urcan, 1980), klinik psikoloji ve psikiyatride davranış bozukluğunun kavramsallaştırılmasında (Özer, 1982), psikologlar ile yakın alanlarda çalışan uzmanların mesleki değer ve tutumları arasındaki farklarda (Topçu ve Kuzgun, 1980) yansımaktadır.

Özer (1982), anılan psikoloji sempozyumundan sonra, klinik psikoloğun rol tanımı yapılırken, psikoloğun insan davranış ve duygularına ilişkin kavramsal yaklaşımının, psikiyatristlerinkinden nasıl farklı olduğunu gündeme getirmiştir. ' Hastalık ' kavramına dayalı tıp modeli yerine ' yanlış öğrenme ' kavramına dayalı psikoloji modeli arasındaki farkları tartışan araştırmacı, psikoloğun rolünün, psikiyatristlerin ileri sürdükleri gibi ' tıp modelinin tamamlayıcısı ve boşlukları doldurucu olmayıp, aksine farklı bir insan görüşünü temsil ettiğini ' ve bu görüşün, yetiştirilen psikologlara benimsetilmesi gerektiğini vurgulamıştır.

Öte yandan Topçu ve Kuzgun (1980), tıp doktorlarının, klinik psikologların rol , işlev ve eğitimleri hakkındaki tutumlarını incelemişlerdir. Bulgular, doktorlar ile psikologların, klinik psikologların görev ve yetkilerine ilişkin farklı görüşlerinin karşılaştırılmasına olanak tanımaktadır. Örneğin, Pamir'in (1980) klinik psikologların katkısına getirdiği vurguya rağmen, doktorların çoğunun, psikologların, psikiyatrik hizmet veren sağlık kurumlarında, özellikle test uygulayarak ve rapor hazırlayarak çalışmasını uygun görürken, genel sağlık hizmeti veren ortamlarda çalışmalarını daha az destekledikleri saptanmıştır. Oysa araştırmacılar, Savaşır'ın da (1980) değindiği Ruh sağlığı merkezleri, mediko sosyal merkezler, ilk yardım merkezleri, gündüz hastahaneleri gibi ortamlarda klinik psikologların psikoterapi uygulamada, nöropsikoloji dalında uzmanlaşan psikologların da nöroloji ve nöroşirürji alanlarında büyük katkıları olabileceğini, ancak bunun tıp alanında kabul edilebilmesi için psikolojinin çeşitli uygulamaya dallarında uzmanlaşmaya gidilmesi gerek-

tiğini belirtmektedirler. Nitekim, daha önceki bir araştırmasında Topçu (1979), psikologların, klinik psikolojinin gelişmemesinde; mesleki standartların benimsenmemiş olmasını, eğitim yetersizliğini, psikoloji bölümlerinin ve Derneğin yeterince etkin olmayışını temel nedenler olarak algıladıklarını göstermiştir.

Yukarıda değinilen görüşlere dayanılarak, psikiyatri, klinik psikoloji, danışma ve rehberlik gibi farklı uygulama alanları arasında devam eden mesleki tanım sorunları nedeniyle işbirliği olamadığı söylenebilir. Uzmanlar, eğitim sürecinin başından itibaren, sorumlulukları ve tutumları arasındaki farkları öğrenmemektedirler. Bu tür sorunları önlemek için, mesleki eğitim konusunda netleşmenin, ekipteki hangi işlerin hangi uzmanlık alanının kapsamına girdiğinin ve hangi konularda esneklik sağlanarak birlikte çalışılabileceğinin belirlenmesinde yarar vardır (Uçman, 1980). Ancak, bu sonuçlara nasıl ulaşılabileceği konusunda farklı yaklaşımlardan söz etmek mümkündür. Örneğin Topçu (1979), Savaşır (1980), Topçu ve Kuzgun (1980), klinik psikolojinin örgütlenmesinin önemini vurgularken, psikoloji bölümünün sorumluluğunda, Tıp fakültelerindeki psikiyatri bölümleri ile iş birliğine gitmenin yararlarını dile getirmekte, Özer (1980), psikolojik yaklaşımın katkısı konusunda direnç göstereceğini düşündüğü psikiyatryi ikna etme yerine, devlet mekanizmalarında alınacak kararları içeren bir yasayla klinik psikolojinin mesleki statüsünün yerleşebileceğini ileri sürmektedir. Şahin ise bir yandan psikoloji mesleğinin kamuoyunda tanıtılması ve mesleki eğitim konusunda psikolojik yayınların önemine işaret ederken (1978), diğer yandan, psikoloji mesleğinin örgütlenmesi, psikoloji kadrolarının açılması ve korunması, bakanlıklarda ve diğer kurumlarda etkin olma konusunda, üniversitelerdeki çabaların ve Türk Psikologlar Dernek'inin girişimlerinin önemini vurgulamaktadır (1980).

On yıllık bir süreye yayılan bu tartışmaların ve Türk Psikologlar Dernek'inin gösterdiği çabaların ardından, psikolojide genel ve uzmanlık standartları, 1988 yılında TBMM'de psikologlara ilişkin Yasa tasarısı bağlamında tartışılmaya başlanmış, fakat, bu tartışma sonuçlanmamıştır. 1993 yılında tekrar TBMM Sağlık ve Sosyal İşler Komisyonu'nun gündemine alınan konu, sağlık reformları çerçevesinde

incelenecek olan Sağlık Yasası ile aynı zamanda görüşülmek üzere yine ertelenmiştir (Türk Psikologlar Derneği Bülteni, 1993). Meslek ve Sağlık Yasaları'na ilişkin hedefler arasında; klinik psikolog ünvanı almak için, üniversiteler arasında başlatılan ortak bir lisans üstü eğitim programı çalışmalarının yürütülmesi, halen çeşitli sağlık kuruluşlarında dört yıllık lisans diplomasıyla çalışan psikologlara hizmet içi eğitimin sağlanması, sosyal psikoloji, nöropsikoloji, psikometri gibi dallarda uzmanlık kazanmış olan psikologların ilgili Bakanlık ve Türk Psikologlar Birliği tarafından görev ve yetkilerinin tanımlanması ve serbest çalışabilmek için doktora derecesinin şart koşulması gibi hedefler belirlenmiştir (Türk Psikologlar Derneği Bülteni, 1993). Bu hedeflerden anlaşılacağı gibi, klinik, danışma, endüstri veya okul psikoloğunun, APA'nin uzmanlık standartlarına genelde uyan bir psikoloji eğitiminin geçerek ilgili uzmanlık dalında en azından bilim uzmanlığı, ayrıca serbest çalışma durumunda doktora derecesi alması gerekmektedir. Bu nedenle, psikolojide genel ve uzmanlık standartlarının gerektirdiği eğitim standartları üzerinde durmanın önemi kendiliğinden ortaya çıkmaktadır.

2. Psikolojide Eğitim Standartları

Amerika'da, APA'nin benimsediği mesleki uzmanlaşma standartları doğrultusunda, psikolojinin uygulamalı alt dallarından birinde yetişen bir psikoloğun, eğitim süreci boyunca; bilimsel ve mesleki etik, genel psikoloji, psikolojik ölçme, araştırma desenleri ve yöntem derslerini tamamlaması, danışman denetiminde uygulama veya laboratuvar deneyimi olması ve nihayet doktora tezi hazırlaması gereklidir. Ayrıca, klinik psikolojide süpervizyona bağlı enternlik ve bağımsız bilimsel araştırmayı da içeren doktora eğitiminden geçilmektedir. Öte yandan, EFPPA (1991), her Avrupa ülkesindeki psikoloji eğitiminin, o ülkenin kendi yasalarını ve mesleki geleneklerini yansıtacağını kabul etmektedir. Ancak, psikoloji mesleğinin eğitiminde ve uygulamalarda uluslar arası işbirliğinin geliştirilmesi ve bağımsız mesleki uygulama yapacak psikologların eğitimi için, EFPPA'da üye ülkelere yol göstermek amacıyla bazı temel eğitim standartları yayınlanmıştır. Buna göre; bağımsız mesleki uygulama için psikoloji eğitiminde, çekirdek program ve ileri mes-

leki psikoloji eğitimi olmak üzere iki temel programın yer alması hedeflenmiştir. Anılan eğitim programları, birbiriyle kaynaştırılmalı ve bir üniversitede veya eşiti bir yüksek öğrenim kurumunda gerçekleştirilmelidir. Psikoloji eğitimi ülkenin ilgili Psikoloji Derneğinin kurallarına uygun olmalıdır. Eğitim programlarının uygulanması her ülkenin kendi koşullarına göre altı yıllık bir sürede tamamlanabilir. Bu sürecin en azından yarısı çekirdek programa ayrılmalıdır. Çekirdek programda, bilimsel bir disiplin olarak, psikolojinin tüm dallarında ortak olan bilgi ve becerilerin kazandırılması hedeflenmiştir. İleri profesyonel psikoloji eğitiminde ise öğrenciye bağımsız uygulama için gereken bilgi ve becerilerin kazandırılması öngörülmektedir. Meslekte bağımsız uygulama, yukarıda belirtilen eğitim programının gereklerini yerine getirenler tarafından gerçekleştirilmelidir.

Psikolojide çekirdek programın, psikolojiye ayrıntılı bir girişi kapsamı gereklidir. Psikolojideki biyolojik yaklaşımdan, bilişsel ve sosyal yaklaşımlara kadar uzanan ve gelişimsel, yöntemsel, felsefi ve etik konuları da içeren geleneksel alt dalların tümü tanıtılmalıdır. İleri profesyonel eğitimde ise, uygulamalı dallarda gereken kuramsal bilgi ve beceri, yeterlik ve araştırma becerilerinin kazandırılması vurgulanmaktadır. Mesleki standartlar kapsamında, kuramsal bilgiyle ilgili olarak, profesyonel psikoloğun karşılaştığı problemlerle başa çıkabilmesinde tek bir model yeterli olmayacağı için, farklı kuramsal modeller öğretilmelidir. Öğrencilerin yetenek ve yeterliklerinin geliştirilmesi için kuramsal modellerin olumlu yönlerinin yanısıra sınırlarının da belirtilmesi ve uygulamalı eğitimin temel alınması büyük önem taşımaktadır. Öğrencilerin bu eğitimle, değişik ortamlarda çeşitli yöntem ve yaklaşımları uygulaması, birey, grup ve örgütlerle çalışarak, ölçme, program geliştirme ve değerlendirme konularında bilimsel ve etik bilgileri ve deneyimi kazanması sağlanmalıdır. Öğrencilere, uygulamanın yanısıra iletişim becerileri de öğretilmeli, uygulama becerileri zaman içinde test edilerek yeniden gözden geçirilmeli ve geliştirilmelidir. Bilimsel araştırma yapabilme becerileri kazandırılırken, yeni modellerin, tekniklerin ve müdahale programlarının geliştirilmesi, ayrıca, uygulamalı araştırma ve analiz tekniklerindeki yeniliklerin de tanıtılması önem taşımakta-

dir. Üzerinde durulan konulardan biri de öğrencilere, eğitimlerinin bir parçası olarak, orijinal ve bağımsız araştırma projeleri (tez) yürütmede deneyim kazandırılmasıdır. Böyle bir eğitim anlayışının, uygulama standartları ve etik standartlarla tutarlı olmasını sağlama sorumluluğu, Ulusal Psikoloji Birlik'lerine verilmiştir (European Federation of Professional Psychologists Association, 1991).

Türkiye'de uygulamalı psikologların eğitimi konusunda, APA ve EFPPA'nın kabul ettiği anılan standartlara uymayan iki noktanın tartışıldığı söylenebilir. Bunlardan birincisi; uygulamacı olarak çalışmak isteyen psikologlar için yukarıda değinilen türden bir programı temel alan bilim uzmanlığı eğitim süresinin çok uzun olabileceği, bu nedenle ilk iki yıl alınan temel eğitimden sonra iki yıl boyunca klinik veya okul gibi uygulama ağırlıklı derslerin verilebileceği, yaz aylarında staj olanaklarının sağlanabileceği bir meslek programının geliştirilmesi konusudur (Öztürk, 1979; Kuzgun, 1980; Topçu, 1980; Uçman, 1980). Öztürk (1979) dört yıllık böyle bir meslek eğitimi alanların, okul psikoloğu, 'test verici' veya terapist anlamında 'uygulayıcı' sayılabileceklerini, ancak, bu uygulayıcıların, dört yıllık zorunlu temel eğitimden geçmeden bilim uzmanlığı diplomasına başvuramaları gerektiğini belirtmiştir. Uçman (1980), aynı bağlamda, ilk iki yıllık kuramsal bilgi eğitiminden sonraki iki yılı kapsayan bir programın; i) uygulamalı dallarda eğitim programı, ii) uygulama dallarının dışında bir dalda lisans üstü akademik çalışmayı hedefleyenlere uygun bir eğitim programı ve iii) dört yılın sonunda lise felsefe grubu öğretmenliğini amaçlayanlar için bölümler arası ortak öğretim programı olmak üzere üç alana ayrılabilmesi önerisini getirmiştir. Uçman da Kuzgun (1980) gibi alan çalışmalarının yürütülmesindeki zaman sınırlılığını telafi etmek amacıyla yaz aylarında düzenlenecek staj çalışmasının yararına işaret etmiştir. Şahin ise (1980), yine her dalda kullanılacak veri toplama ve analiz araçlarının lisans düzeyinde tanıtılarak uygulama olanaklarının yaratılmasının mümkün olabileceğine dikkat çekerek ders programlarını belirlemede üniversiteler arası işbirliğinin önemini vurgulamıştır. Mezuniyet sonrası öğretimde, Batıda'ki eğitim standartlarını tümüyle kabul etmek yerine, Türkiye koşullarına uygun programlar geliştirmenin, örneğin, bilim uz-

manlığı programlarını daha uzun bir süreye yaymanın düşünülebileceğini ileri sürmüştür. Ancak, aynı tartışma bağlamında, Savaşır'ın (1980), Yazgan'ın (1980) ve Öner'in (1982), APA uzmanlık standartlarında belirtilen doktora koşulu veya EFPPA'nın standartlarına uyan konuları içeren bir program uygulanmasa bile, dört yıllık lisans eğitiminden sonra, en az bir veya iki yıllık bir bilim uzmanlığı çalışmasını gerekli gördükleri söylenebilir.

Türkiye'deki psikoloji eğitimine özgü sorunlardan ikincisi, dört yıllık lisans diploması aldıktan sonra alanda çalışan psikologların mesleki yeterlikleriyle ilgilidir. Nitekim, I. Yöresel Psikoloji Sempozyumu'nda tartışılmış olan hizmet içi eğitimin geliştirilmesi hedefinin (Gençtan, 1980; Kuzgun, 1980; Şahin, 1980; Uçman, 1980; Yazgan, 1980), yasada yer alması, bu konuya verilen önemi göstermektedir. Öte yandan, farklı uygulama dallarındaki psikologların kendilerine yakın mesleklerdeki uygulayıcılarla yaşadıkları mesleki ilişkilere ve eğitime ilişkin belirsizliklerden de söz edilebilir. Örneğin, klinik psikologların eğitiminin psikiyatristler tarafından mı, psikologlar tarafından mı yapılacağı konusu yine 80'li yıllarda tartışma konusu olmuştur. Gençtan (1980), klinik psikoloğun terapi yapabilmesi için, uzmanlık eğitimi sırasında bir psikiyatristin denetiminde çalışmasının gerektiğini ileri sürerken, Topçu (1979), Savaşır (1980), Topçu ve Kuzgun (1980) ve Özer (1982), psikologların eğitiminin ancak psikologlar tarafından mümkün olacağını vurgulamışlardır.

Mesleki uzmanlık ve eğitim standartlarına ilişkin bir başka karışıklık ise danışma psikologları ile danışma ve rehberlik uzmanları ve eğitimciler arasında yaşanmaktadır. I. Yöresel Psikoloji Sempozyumu'nda, Baymur (1980), okulda çalışan danışman, okul psikoloğu ve okul sosyal yardım uzmanlarının görevleri arasında bir çakışma olduğunu, özellikle, psikolojik danışma hizmetlerinin her üç hizmet elemanının görevleri arasında sayıldığını ileri sürmüştür. Bu karışıklığı uzmanların yetiştikleri kurumların farklı olmasına bağlayan araştırmacı, psikoloji bölümlerinde yetişenlere ve genellikle okul dışı hizmet verenlere danışma psikoloğu, okul içinde çalışanlara ise danışma ve rehberlik uzmanı dendiğini ve bunun yapay bir ayırım olduğunu, çünkü hepsinin aynı dersleri alarak yetiştiklerini belirtmiştir. Bu-

na karşın Öner (1980), rehber danışman olarak çalışan uzmanların eğitim fakültelerinde yetiştiklerini ve okul programı çerçevesinde öğrencilerin meslek seçimi, başarı ve günlük yaşamlarıyla ilgili sorunlarında yardımcı olduklarını ileri sürmüştür. APA'nin uzmanlık standartları bağlamında danışma psikolojisi (counseling psychology) olarak tanımlanan alanın ise psikoloji bölümlerinde verilen bilgi ve eğitime dayanan bir psikoloji alt dalı olduğunu vurgulamış ve bu ayırımın Türkiye'deki uygulamalarda yer alan belirsizlik nedeniyle gözden kaçtığına işaret etmiştir. Arıcı'nın da (1980) desteklediği bu görüşe katılmakla birlikte, Kuzgun (1980), Türkiye'de rehberlik ve danışma etkinlikleriyle ilgili eğitimin, eğitim fakültelerinde yürütüldüğünü, danışma psikolojisi eğitiminin ise henüz hiç bir kurumda yer almadığını belirterek, bu hizmetlerin birbirini destekleyici yönüne dikkat çekmiştir. Ancak, uygulama alanları arasında işbirliğinin olabilmesi için daha önce de belirtildiği gibi, her uzmanlık alanının sınırlarının, eğitim, yeterlik ve yetki kurallarına göre belirlenmesi gerekmektedir.

SONUÇ

Onbeş yıllık bir süreye yayılan 'psikolog' tanımı, eğitim koşulları, görev, yetki ve haklarına ilişkin çabalar, aşağıdaki sorular çerçevesinde özetlenebilir:

1) Eğitim programlarının örgütlenmesi ve üniversiteler arası işbirliği temelinde, ne gibi eğitim standartları ve ders programları geliştirilebilir?

2) Lisans eğitiminden sonra uygulamalı alanlarda çalışan psikologların sorunlarına çözüm getirmede yardımcı olabilecek hizmet-içi eğitim, üniversite öğretim kapasitesi göz önünde bulundurulduğunda gerçekçi bir bakış açısından nasıl hazırlanabilir?

3) Özellikle uygulama dallarına yönelen psikologlar yetiştirilirken, bölge, kent/kasaba gereksinimleri doğrultusunda verilecek hizmetler nasıl örgütlenebilir?

4) Psikologların sosyal araştırmalardaki rolü nasıl olabilir?

5) Çeşitli alanlardaki psikolog kadrolarının açılmasında, psikoloji mesleğinin örgütlenmesinde Türk Psikologlar Derneğinin rolü ne olmalıdır?

6) Mesleğe ilişkin etik-denetim nasıl yapılabilir?

7) Psikologların diğer sağlık ve sosyal hizmet mesleklerindeki elemanların eğitimine katkısı nasıl olabilir?

8) Danışma psikoloğu ile danışma ve rehberlik uzmanlarının eğitimi, üniversitelerin hangi fakültelerine bağlı bölümlerde yer alabilir?

9) Psikologları, psikiyatristlerin tıp modelinden farklı olan insan modeli, yayınlar ve kitle iletişim araçları ile kamuoyunda etkili bir şekilde nasıl tartışılabilir?

Yukarıda değinilen soruların, Sağlık Yasası ile psikologlara ilişkin Yasa Tasarısı görüşülürken, psikologların çalışma gündeminde daha uzun süre önemini koruyacağı söylenebilir.

KAYNAKLAR

American Psychological Association. (1981). *Specialty Guidelines for the Delivery of Services by Clinical, Counseling, Industrial/Organizational and School Psychologists*, 36, 639-681.

American Psychological Association. (1987). *General Guidelines for Providers of Psychological Services*. American Psychological Association, 42 (7), 1-12.

Baymur, F. (1980). Danışma psikolojisinin alanı ve danışmanların görevleri. *I. Yöresel Psikoloji Sempozyumu*, Psikologlar Derneği Yayını, Ankara, 11-17.

Department of Health and Security. (1977). *The Role of Psychologists in The Health Services*. Report of the Sub Committee. London: Her Majesty's Stationary Office.

European Federation of Professional Psychologists Associations (1991). *Optimal Standards for the Professional Training in Psychology: As Recommended by Members Associations of EFP-PA*. Oslo: European Federation of Professional Psychologists Associations.

Gençtan, E. (1980). Klinik psikologların görev ve eğitimlerine ilişkin görüşler ve öneriler. *I. Yöresel Psikoloji Sempozyumu*, Psikologlar Derneği Yayını, Ankara, 51-52.

Güçray, S. (1980). Çocuk bakım yurtlarında psiko-

- logların çalışmalarına ilişkin sorunlar. *I. Yöresel Psikoloji Sempozyumu*, Psikologlar Derneği Yayını, Ankara, 31-32.
- Kakçoğlu, L. (1980). Genel bir hastanenin psikiyatri kliniği psikologlarının sorunları. *I. Yöresel Psikoloji Sempozyumu*, Psikologlar Derneği Yayını, Ankara, 44.
- Kuzgun, Y. (1980). Danışma psikologlarının rol tanımları ve eğitimleri için alınabilecek önlemler. *I. Yöresel Psikoloji Sempozyumu*, Psikologlar Derneği Yayını, Ankara, 53-54.
- Le Compte, W.A. (1980). Türk psikolojisinde yeni gelişmeler. *Psikoloji Dergisi*, 3 (11-12), 6-9.
- Le Compte, G. (1978). Psikologların görev tanımı ve yetkileri. *Psikoloji Dergisi*, 1 (4), 3-5.
- Öktem, F. (1980). Çocuk psikiyatrisi alanında çalışan psikologların sorunlarına ilişkin bazı görüşler. *I. Yöresel Psikoloji Sempozyumu*, Psikologlar Derneği Yayını, Ankara, 45-46.
- Öner, N. (1979). Okul psikolojisi. *Psikoloji Dergisi*, 2(8), 15.
- Öner, N. (1982). Uygulamalı psikolojide uzmanlaşmayla ilgili iki yanılı. *Psikoloji Dergisi*, 4 (14-15), 65-67.
- Özer, K. (1982). Psikoloğun rol tanımı üzerine. *Psikoloji Dergisi*, 4 (14-15), 68-72.
- Öztürk, O. (1979). Psikologların görev tanımları ve yetkileri üzerine. *Psikoloji Dergisi*, 2(5), 7-8.
- Pamir, T. (1980). Rehabilitasyon hizmetlerinde psikoloğun rol ve görevleri, eğitim standartları. *I. Yöresel Psikoloji Sempozyumu*, Psikologlar Derneği Yayını, Ankara, 20-22.
- Rosenzweig, M.R. (1982). Trends in development and status of psychology: An international perspective. *International Journal of Psychology*, 17, 117-140.
- Satılmış, G. (1980). Çocuk islahavlerinden izlenimler. *I. Yöresel Psikoloji Sempozyumu*, Psikologlar Derneği Yayını, Ankara, 35-38.
- Savaşır, I. (1979). Klinik psikoloji. *Psikoloji Dergisi*, 2 (6), 10.
- Savaşır, I. (1980). Klinik psikolojide eğitim. *I. Yöresel Psikoloji Sempozyumu*, Psikologlar Derneği Yayını, Ankara, 18-19.
- Şahin, N. (1978). Türk basınında psikoloji yazıları 1960-1975. *Psikoloji Dergisi*, 1 (3), 41-44.
- Şahin, N. (1980). Psikologların görev tanımı ve eğitimlerine ilişkin sorunları giderebilecek çözüm önerileri. *I. Yöresel Psikoloji Sempozyumu*, Psikologlar Derneği Yayını, Ankara, 58-59.
- Şentaş, Z. (1980). Çalışan psikologlar ve sorunları. *I. Yöresel Psikoloji Sempozyumu*, Psikologlar Derneği Yayını, Ankara, 33-34.
- Toker, F. (1979). Endüstri psikolojisi. *Psikoloji Dergisi*, 2 (5), 8.
- Topçu, S. (1979). Sağlık alanlarında çalışan psikologların öğrenim ve mesleki sorunları üzerine bir inceleme. *Psikoloji Dergisi*, 2 (7), 25-29.
- Topçu, S., Kuzgun, Y. (1980). Ruh sağlığı alanında çalışan psikologların rol, işlev ve eğitimleri hakkında ilgili tıp doktorlarının kanı ve tutumları. *Psikoloji Dergisi*, 3 (11-12), 15-23.
- Türk Psikologlar Derneği Bülteni. Haziran 1993.
- Uçman, P. (1980). Psikologların görev tanımı ve eğitimlerine ilişkin sorunları giderebilecek çözüm önerileri. *I. Yöresel Psikoloji Sempozyumu*, Psikologlar Derneği Yayını, Ankara, 55-57.
- Urcan, Z. (1980). Psikologların klinik hizmetlerde karşılaştıkları sorunlar ve kaynakları. *I. Yöresel Psikoloji Sempozyumu*, Psikologlar Derneği Yayını, Ankara, 47.
- Yazgan, B. (1980). Ana okulları, kreş ve bakım yurtlarında çalışan psikologların rol ve görevleri, eğitim standartları. *I. Yöresel Psikoloji Sempozyumu*, Psikologlar Derneği Yayını, Ankara, 23-26.

YETERLİLİK ONAYI (ACCREDITATION)

Nesrin H. Şchin
Bilkent Üniversitesi

GİRİŞ

Türk Psikologlar Derneği Eğitim Komisyonu, Türkiye'de psikoloji eğitiminin uluslararası geçerliği olan standartlara oturtulması ve bu eğitimin kalite güvencesinin sağlanabilmesi amacıyla bir dizi çalışma başlatmıştır. Yeterlilik onayı (akreditasyon) çalışmaları bunlardan en önemlisidir. Ülkemizde çok yeni bir gelişme olarak gündeme gelen yeterlilik onayı konusuyla ilgili çalışmalar, bazı üniversitelerimizin mühendislik fakültelerinde ve danışmanlık hizmeti veren bazı birimlerinde birbirinden bağımsız olarak başlatılmıştır. Umudumuz, üniversitemizin psikoloji bölümlerinin de benzer kaygıları duyarak, yakında benzer çalışmalar içine girmeleridir.

A.B.D.'de Psikoloji eğitiminde yeterlilik onayı işlemlerinin Amerikan Psikologlar Birliği (APA) tarafından yönlendirildiğini görüyoruz. Bizler de, Türk Psikologlar Derneği (umarız yakın bir gelecekte de Türk Psikologlar Birliği) olarak bu sürecin alt yapısını oluşturmayı, öncüsü ve yürütücüsü olmayı hedefliyoruz. Derneğimiz'in Eğitim komisyonu bu amaçla, Amerikan Psikologlar Birliği ve Avrupa Psikologlar Birliği ile yazışmalarını ve işbirliğini sürdürmektedir. Bu aşamada, APA'ın göndermiş olduğu konuyla ilgili belgeler incelenerek, bir yazılar dizisi halinde Türk Psikoloji Dergisi aracılığıyla sizlerle paylaşılacaktır. "Yeterlilik Onayı I" adlı yazıda hazırlanan bu yazıda yeterlilik onayının tanımına, sistemin öğelerinin neler olduğuna ve nasıl işlediğine yer verilecektir. "Yeterlilik Onayı II" adlı yazıda, bu sürecin psikoloji eğitimi için nasıl işlediği özetlenecek, "Yeterlilik Onayı III" başlığı altında da Türkiye'de psikoloji eğitiminin yeterlilik onayı için bir model önerilecektir.

YETERLİLİK ONAYI I

Yeterlilik Onayı sistemi

Tanım:

Yeterlilik onayı herhangi bir eğitim kurumunun, bu kurumda sunulan programların, ve bu programlardan mezun olan öğrencilerin daha sonra hizmet verdikleri insanların ihtiyaçlarına uygun olup olmadığının, o alandaki standartlara ulaşmış olup olmadığının denetlendiği bir sistem olarak tanımlanabilir. Sistemin işleyişini örgütleyenler, resmi olmayan, gönüllü kurumlar ya da meslek dernekleridir. Süreci başlatma talebi ise eğitim programlarının yürütücülerinden ya da kurumların kendilerinden gelmektedir.

COPA:(Council on Post Secondary Education), Amerika Birleşik Devletleri'nde en üst düzeyde yeterlilik onayını veren kuruluştur. Yeterlilik onayı, A.B.D.'de iki ihtiyaçtan doğmuştur. Bunlardan biri, üniversite programlarının ortak standartlar belirleme ihtiyacı, ikincisi de kredi transferleri, yüksek lisans programlarına kabul koşulları ve liselerin yüksek öğretime öğrenci hazırlığı sırasında duydukları yönlendirilme ihtiyaçlarıdır.

Tarihsel Gelişim:

Amerika Tıp Fakülteleri Birliği ve Amerikan Tabipler Birliği Tıp Eğitim Konseyi, ilk olarak 1907'de Tıp mesleği için yeterli eğitimi veren kurumların listesini yayımlayarak yeterlilik onayı sürecini başlatmışlardır. Uzun bir süre, bu tür yeterlilik onayını veren kurumlar (çeşitli meslekler için) birbirlerinden bağımsız çalışmışlardır. İlk çabalar, niteliksel olarak rapor edilen veriler üzerinden (kaç ders, hangi dersler, kaç kredi, vb.) yapılan değerlendirmeleri kapsamaktadır. Daha sonraları, 1930'larda, her ku-

rum kendi hedeflerini , eğitimsel amaçlarını dikkate alarak daha niteliksel değerlendirmelere gitmek ihtiyacı duymuştur. Mesleki örgütler, alandaki eğiticilerin eğitimi ve mesleğe girişte kalite güvencesinin sağlanması ihtiyacı ortaya çıkınca, özelleşmiş alanlarda da yeterlilik onayı çalışmaları başlamıştır.

Yeterlilik Onayı konusunda 1949'da, 7 yüksek öğretim programını kapsayan, Ulusal Yeterlilik Onayı Komisyonu (NCA-National Council on Accreditation) ve Ulusal Yerel Onay verici Kurumlar Konseyi kurulmuştur (NCRAA-National Council on Regional Accrediting Agencies). Bu kuruluşlar 1969'da bir federasyon haline dönüşmüş (FRACHE-Federation of Regional Accreditation Commission on Higher Education), ancak ulusal birlikler arasında yine de bir işbirliği oluşmamıştır. Bir süre sonra, yeterlilik onayı devletten maddi destek almak için bir koşul olunca, yeterlilik onayı veren kuruluşların koordine edileceği tek bir kuruma ihtiyaç duyulmuştur. Böylece NCA ve FRACHE 1971'de birleşmiş ve 1975'te diğerlerinin de eklenmesiyle Yüksek Öğretimde Yeterlilik Onayı Konseyi (Council on Post Secondary Accreditation- COPA) kurulmuştur.

Yüksek Öğretimde Yeterlilik Onayı Konseyi (COPA) 'nin Özellikleri:

Yüksek Öğretimde Yeterlilik Onayı Konseyinin (COPA) en önemli özelliği, devletin dışında ve gönüllü bir kuruluş olmasıdır. COPA, eğitimsel ve mesleki toplulukların "akademik vicdanını/bilincini" teşkil eden kurumlar, programlar, profesyoneller ve toplum temsilcisi üyelerden oluşmuştur. Kendi kendini denetleyen ve idare eden bir organdır. Uygun eğitimsel amaçlara ulaşmak için kaynakların en etkili bir biçimde kullanılıp kullanılmadığının değerlendirilmesi, kalitenin ölçülmesi ve geliştirilmeye çalışılması ile ilgilenmekte, yeterlilik onayını verebilecek yerel alt kuruluşlara bu işlemi yapabileceklerine ilişkin onay vermektedir. Kalitenin ölçülmesi, herhangi bir kurumun ya da programın, toplumu, kurumları ve öğrencileri koruyabilmek için kabul edilmiş olan minimum standartlara uyup uyumadığının değerlendirilmesi anlamına gelmektedir. Kalitenin geliştirilmesi ise, minimum standartların aşılıp, kurumları ve programları kendilerini geliştirmek yönünde teşvik etmek anlamındadır. Yeterlilik

onayı sayesinde herhangi bir programın ya da kurumun açıkça tanımlanmış ve eğitimsel açıdan uygun olan amaçlarının olup olmadığı ; bu amaçlara ulaşabilmek için gerekli alt yapısının ve koşullarının olup olmadığı; bu amaçlara yeterince ulaşıp ulaşmadığı; ileride de bunu sürdürüp sürdüremeyeceği ortaya çıkar.

Yüksek Öğretimde Yeterlilik Onayı Konseyi (COPA) nin görevleri :

1. Düzenleme/yönlendirme: COPA, yeterlilik onayı veren kuruluşları gözden geçirir ve onaylar. Bu kuruluşların işlevlerini istenen biçimde yapıp yapmadıklarını değerlendirir.

2. Liderlik: Yeterlilik onayı konularında ulusal liderlik rolü vardır. Eğitimde söz sahiplerini, kurumları, programları, hükümet birimlerini, yaptığı bilgilendirici yayınlarla ve eğitim kalitesi konusundaki konferanslarla bilinçlendirmeye çalışır.

3. Hizmet: Yeterlilik onayı vermeye sürecinin kalitesini arttırmak için çalışır. İlike ve esasları belirler, üyeleri için mesleki gelişme programları oluşturur, ulusal yetki onayı konusunda araştırma ve bilgi vermeye yönelik tartışma ortamları hazırlar.

Yeterlilik Onayı Türleri:

Çeşitli türden yeterlilik onayı sistemleri vardır. Bunlardan biri, kurumsal yeterlilik onayıdır ve kurumun tümüne verilen bir yeterlilik onayı anlamındadır (Bell bir üniversitenin tüm fakülteleriyle ve idari yapısıyla birlikte kendisine verilen yeterlilik onayı, gibi) . Bu onay, kurumdaki eğitim programları kadar, kurumun idari işleyişi, öğrenci hizmetleri , bütçe/fiziksel kaynakları, yönetim gücü gibi özellikleri de dikkate alınarak verilir. Belirlenen standartlar ile, kurumun amaçları ve hedefleri, o güne kadar gösterdiği faaliyetlerin birbirine uygunluğu araştırılır.

Yeterlilik onayı türlerinden ikincisi ise, özel programlara verilen yeterlilik onayıdır. Bu tür bir yeterlilik onayı, daha çok, o meslekteki (tıp, hukuk, diş hekimliği, psikologluk vb.) yeterliliğin, aynı anda hem akademik, hem meslekî, hem de toplumsal bir kaygı oluşturduğu alanlara uygulanır . Bu tür yeterlilik onaylarında, kalitenin kriter boyutu, bir alana girmek ve alanda uygulama yapabilmek için gerekli koşullara uygunluk, o meslekle ilişkili eğitim programına verilmiş yeterliliklidir.

Son haliyle COPA`da özel programlara yeterlilik onayı veren 40 kuruluş vardır. İşletme, mühendislik, eğitim, hukuk ve tıp gibi alanlarda kurumsal yeterlilik onayı almış bir eğitim kurumu, özel bir programına yeterlilik onayı almak için ayrıca başvurmaktadır. COPA içindeki onay veren birimler düzenli olarak bir araya gelip sorunlarını konuşur, tartışır. Son yıllardaki en önemli iki konu üniversite dışı eğitim ve uluslararası yeterlilik onayı uygulamalarıdır.

Yeterlilik Onayı Süreci:

Yeterlilik onayı süreci niceliksel ölçümlerden niteliksel ölçümlere doğru bir gelişme gösteren üç aşamalı bir süreçtir. Onay için başvuran kurum ya da program, ilk aşamada bir kendini değerlendirme çalışması yapar. Kendi hedeflediği amaçlarını, o güne kadar gerçekleştirdiği faaliyetlerini, başardıklarını ve başaramadıklarını, başarısızlıklarının nedenlerini değerlendirir. Faaliyetlerinin onay veren kuruluşun standartlarına uygun olup olmadığını inceler. Bu değerlendirme sırasında o programı ya da kuruluşu oluşturan öğelerin (öğrenciler, öğretmen üyeleri, idareciler, mezunlar, mütevelli heyeti) fikirlerini ve değerlendirmelerini de dikkate alır ve sonuçları bir rapor halinde onay veren kuruluşa sunar. Daha sonra, o kurum ya da program, alanın uzmanları ve toplum çıkarını temsil eden kişilerden oluşan bir ekip tarafından teftiş edilir. Bu denetleme sırasında, alandaki dış gözlemci meslek elemanları tarafından kuruma ya da programa bazı önerilerde de bulunulabilir; kendini daha çok geliştirebilmesi için bazı önlemlerin alınması istenebilir. Kurum ya da programın kendi değerlendirmesi, uzmanlar (teftiş) grubunun değerlendirmesi ve kurum ya da programın uzmanlar değerlendirmesine yanıtı, toplu halde, Merkez İdari Komisyonu'na gönderilir. Merkez İdari Komisyonu tarafından bir değerlendirme yapılır ve onayın verilip verilmeyeceğine karar verilir. Yeterlilik onayını veren kuruluş her değerlendirme döneminde, değerlendirmede kullandığı kriterleri, uygulama işlemini, sunuş şeklini, başvuruları ve kararlarını yayınlar.

Kurumlar genellikle rutin olarak her beş yılda bir yeniden değerlendirilirler. Onayı veren kuruluşlar, üye kuruluşun ya da programın herhangi bir zamanda yeniden değerlendirilmesini isteyebilirler.

Kurum ya da programda yapılacak her önemli değişimde, yeni bir gözden geçirme istenebilir. Böylelikle, onay veren kuruluşlar üyelerini sürekli olarak hizmet verdikleri topluma, hizmet verdikleri kesimlere ve meslektaşlarına sorumlu olmakla yükümlü tutarlar.

Yeterlilik onayı kurumlar ve programlar için ayrı ayrı verilse de, bir programın yeterlilik onayını alabilmesi için, genellikle, o programın içinde bulunduğu kurumun yeterlilik onayı alması bir ön koşul olabilir. Kurumsal ve özel bir programa yönelik yeterlilik onayları, birbirlerini tamamlayıcı süreçlerdir. Herhangi bir program için yeterlilik onayı alma yönünde verilen çabalar, o programın kendini geliştirmesi için bir motivasyon kaynağı olabilmektedir. Kurumsal yeterlilik onayı, bireylerin verdiği hizmetlerin kalitesinin güvencesi anlamına gelmemekte, sadece o kurumda verilen eğitimin kalitesi için bir güvence vermektedir, bireylerin mesleki yeterliliğiyle ilgisi yoktur. Bireylerin yeterliliğinin onaylanması ise, meslek birliklerinin ayrıca açtığı sertifika ya da "yeterlilik" sınavlarıyla olmaktadır. Kurumsal yeterlilik onayı veren kuruluşlar yereldir. Kendileri yeterlilik onayı almış ve bu statüyü sürdürmekte olan kuruluşlardan oluşurlar. Herhangi bir meslek alanına ilişkin özelleşmiş bir programın yeterlilik onayı ise genellikle o alandaki meslek örgütlerince verilir. Bu genel yapı içinde yeterlilik onayı veren her kuruluş, kendi koşullarına göre uyarlanmış bir yöntem izler.

Yeterlilik Onayı'nın Yararları:

Yeterlilik onayı, eğitimde ve hizmette kalitenin güvencesi, kurumsal ya da programa yönelik gelişmeyi destekleyen bir süreç olarak çeşitli boyutlarda yarar sağlamaktadır:

1. Toplumsal boyutta:

a) Herhangi bir kurum ya da program, dışarıdan denetlenerek yüksek öğretimin ya da o meslek alanının genel beklentilerine uyup uymadığı anlaşılır;

b) Kurumlar ya da programlar kendilerini gönüllü olarak geliştirmek isterler;

c) Topluma sunulan mesleki hizmetlerin geliştirilmesine ve yeni bilgiler doğrultusunda kurumların kendilerini yenilemelerine yol açar;

d) Eğitim kurumlarının işleyişine toplumsal ku-

rumlar tarafından müdahale gereği ortadan kalktığı için, toplum daha yaratıcı, dinamik kurum ve programlarda yetişmiş meslek elemanlarından hizmet alır.

2. Öğrenciler boyutunda:

a) Yeterlilik onayı herhangi bir yüksek eğitim kurumunda verilen eğitimin yeterliliğine ve öğrencinin ihtiyaçlarına cevap verileceğine işarettir.

b) Kurumlararası kredilerin transferinde, öğrencilerin lisans üstü programlara kabulünde kolaylık sağlar.

c) Bir çok durumda bir mesleğe girmek için önkoşuldur.

3. Yüksek öğretim kurumları boyutunda:

a) Kurumun kendisini denetlemesi ve geliştirmesi için bir uyarıcıdır.

b) Kurumun kendi başına yaptığı değerlendirmenin, dışarıdan bir denetleme ekibinin önerileri doğrultusunda desteklenmesi ve geliştirilmesini sağlar.

c) Kuruma ya da programa dışarıdan yapılacak müdahaleleri engeller.

d) Toplumun yeterlilik onayına verdiği önem yüzünden kuruma ya da programa duyulan saygı artar.

e) Hükümet ya da başka kuruluşlardan maddi destek almak için bir araç olur.

4. Meslekler boyutunda:

a) Öğrencileri o mesleğe hazırlama sırasında, alanda çalışan uygulayıcıların önerileri de dikkate alınır, programlar uygulama alanından gelecek geribildirimlere yer verilerek yenilenir;

b) Uygulayıcıların, akademisyenlerin ve öğrencilerin, o mesleği daha iyi icra edebilmek için işbirliğine sokulması söz konusudur.

Yeterlilik onayı sürecinin gerçek bir işlerliğinin olabilmesi için aşağıdaki koşulların yerine getirilmesinde yarar vardır:

1- Kurum ve programların amaçlarının çok açık seçik belirlenmesi, kendilerini içtenlikle değerlendirmeleri.

2- Yeterlilik onayının amacı, uygulamaları ve kararlarına ilişkin bilgilerin geniş platformlara ulaşmasının sağlanması.

3- Yeterlilik onayı veren komisyonlarda yeterlili-

ği olan kişilerin bulunması, ayrıca toplumsal temsilcilerin görüşlerinin de dikkate alınması, ya da sürecin içinde bizzat bulunmalarının sağlanması.

4- Yeterlilik onayı sürecinin, onayın amaçlarına uygun olması.

5- Yeterlilik onayı veren komisyonların görevlerini en uygun biçimde sürdürebilmeleri için kendilerine işlevsel özerklik tanınması.

Kurumlara ve programlara yeterlilik onayı veren komisyonlar, çoğunlukla bu onayı daha önce almış kurum ve programların temsilcilerinden oluştuğundan, kararlar, genellikle meslektaş onayına bağlı olarak verilmekte, ancak hiçbir zaman meslektaşlararası çatışmaların bir hesaplaşma platformu yapılmamaktadır. Bunun için de komisyonlar üyeleri arasında bu hizmetleri kullanan ve toplumu içinden seçilmiş temsilcilerin bulunmasına özen gösterilir. Çoğunlukla bir mesleki kuruluş ya da eğitim kurumu, yeterlilik onayı verecek komisyonun maddi desteğini sağlamakla beraber, komisyon kendine maddi destek sağlayan kuruluştan bağımsız çalışır. Destekleyen kuruluşun bu süreç içindeki fonksiyonunun olabildiğince sınırlı kalması istenir (raporların kabul edilmesi, bütçenin onaylanması, onayı veren komisyonun geliştirdiği genel onaylama politikasının kabul edilmesi vb.).

Yeterlilik Onayı Veren Kuruluşların Örgütlenmesi:

Mahalli Temsilcilikler:

1. Toplumun çıkarlarını gözetmek için özellikle komisyon içine alınırlar.

2. Yedi (7) ya da daha az üyeli komisyonlarda en az 1 mahalli temsilci bulunmalıdır (daha büyüklerinde en az 2 temsilci). Komisyon üyelerinin hepsinin eşit oy hakkı vardır. Katılım koşulları ve süreleri komisyonun tüzüğünde belirlenir. Ancak 2 defadan fazla gereksiz katılmamaya izin verilmez. Hizmet süreleri de üstüste 8 yıldan fazla olmamaktadır.

3. Mahalli temsilci, yeterlilik onayı sorunlarına meslek dışı bir yaklaşımla yeni ve taze bir yorum getirebilecek düzeyde bilgili bir kişidir. Kurumsal yeterlilik onayı durumlarında mahalli temsilci bir üniversite mütevelli heyeti üyesi olabilmektedir. Programın yeterlilik onayında ise, o meslekten emekli olmuş kişilerin temsilci olmaması gerekmektedir.

4. Mahalli temsilcilik için pek çok aday gösterilebilir. Alanla ilgili yetkili kişilerin tavsiyeleri alındıktan ve ilgili kuruluşlara danışıldıktan sonra aralarından bir seçim yapılır.

5. Yüksek Öğretimde Yeterlilik Onayı Komisyonu (COPA) yeterlilik onayı veren her kuruluşun mahalli temsilcilerinin özgeçmişleri, yayınları, tecrübelerine ilişkin biyografik bilgi isteyebilmektedir.

Diğer Üyelikler:

1. Yeterlilik onayı veren kuruluş içindeki üyelerin, o sırada yeterlilik onayı süreci içinde olan kurum ya da program ile kişisel ilişkisinin olmaması gerekmektedir.

2. Kurumsal yeterlilik onaylarında, komisyonda bulunanlar daha önce kendileri yeterlilik onayını almış kurumların temsilcileridir.

3. Hizmeti satın alan (öğrenci) gruptan da temsilciler bulundurulmasına çaba gösterilir.

Komisyonların standartlarında ve yöntemlerinde yaptıkları her değişiklik, saptadıkları politikalar, olumlu, olumsuz her türlü kararları ve koşulları da topluma açıktır. Komisyon, yapacağı her politika ya da standart değişikliğini 30 gün önceden ilgili kurumlara ya da programlara bildirmekle yükümlüdür.

Yeterlilik onayının kullanıldığı yerler:

Yeterlilik onayı özellikle kurum ya da programların kendilerini değerlendirmeleri ve kendilerini geliştirmeleri için bir uyarıcı olarak kullanılmaktadır. Böyle bir onaya sahip olan kurum ya da program, etkili ve çağdaş uygulamalara yönelik hazırlıkları doğru yaptığını ve hizmetlerine ilişkin bir güvence vermekte, kurumlararası işbirliğini sağlamaya yardımcı olmaktadır (yüksek lisans programlarına kabul koşulları ve kredilerin transferleri gibi).

Toplum içinde yeterlilik onayı almış kurumlara yönelik talep arttıkça, bu onayı almış programların saygınlığı da artmaktadır. Yeterlilik onayı aracılığıyla, bir uzmanlar grubunun, kurum ya da programın kendi değerlendirmelerinin ve genel beklentilerin bütünleştiği bir kalite için güvence verilmektedir. Bu onay aynı zamanda, onaydan geçmiş programların da alandaki yenilikler doğrultusunda kendilerini yenilemelerini ve geliştirmelerini güvence altına almaktadır. Böyle bir onaylama sistemi sayesinde, uygulamada çalışanlar, akademisyenler, öğrenciler ve toplum, dinamik ve işe dönük bir şekilde bir araya gelmekte ve birbirlerinden geribildirim almaktadırlar. Ayrıca, onaylanmış program ve kurumlar devlet yardımından daha fazla pay almaktadırlar. Pek çok meslek alanında da, yeterlilik onayını almış bir programı bitirmiş olmak aynı zamanda eyalet çalışma iznini (sertifikasını) ve özel çalışma iznini almak için önkoşuldur.

Eğitim kurumlarının hükümet tarafından kontrol edildiği ve oluşturulduğu ülkelerde yeterlilik onayı gibi bir kendini denetleme ve kalite güvencesi sistemine rastlanmamaktadır. Gönüllü çabalara dayalı böyle bir sürecin Amerika Birleşik Devletleri'nde ortaya çıkmasının en önemli nedeni, bu ülkedeki eğitimin büyük bir bölümünün özel oluşu ve özel statülü yüksek öğretim kurumlarının, kendilerine getirilebilecek hükümet kısıtlamalarından ve kontrolden uzak kalma istekleridir. Bu tür bir yeterlilik onayı sayesinde girişimcilik ve yaratıcılık önlenmeden, kalitenin kontrolü söz konusu olabilmektedir. Yeterlilik onayı, herhangi bir eğitim kurumuna ya da programa, o alandaki eğitimin kalitesine uyduğu ya da aştığı için verilen bir statü olarak da görülebilir, "Bir kurum ne kadar yeterli olursa olsun, daha da gelişebilir" varsayımından hareket edilmektedir.

TÜRK PSİKOLOGLAR DERNEĞİ HİZMET İÇİ EĞİTİM PROGRAMI ANKET SONUÇLARINA İLİŞKİN RAPOR

Gonca Boyacıoğlu
Hacettepe Üniversitesi

Türk Psikologlar Derneği, kuruluşundan bu yana üyeleri için hizmetiçi eğitim vermeyi en önemli görevlerinden biri olarak görmüştür. Bu tür programların hazırlıkları son yıllarda hızlandırılmış ve gerekli alt yapı ve elemanların da biraraya gelmesiyle bu sene başlatılmasına karar verilmiştir. Bu amaç doğrultusunda, hizmet içi eğitim programlarının üyelerin ihtiyaçlarına yönelik düzenlenebilmesi için bir anket formu gönderilmiştir. Diğer taraftan da 1994 yılı içinde Dernek Yönetim Kurulu çeşitli kurumlarda çalışan üyelerle toplantılar düzenleyerek bu ihtiyaçlar hakkında ayrıntılı bilgiler toplamıştır. Bu yazıda, üyelerin hizmet içi eğitimle ilgili taleplerini ve koşullarını içeren anket çalışmasının sonuçları sunulmaktadır. Ankete katılan üyelerden gelen bilgiler, öncelikle genel değerlendirmeler başlığı altında verilmiş, daha sonra da önerilen programa ilişkin değerlendirilmeler aktarılmıştır.

A. GENEL DEĞERLENDİRMELER:

* Dernek üyelerinin hizmetiçi eğitim ile ilgili taleplerini ve koşullarını değerlendirmek amacıyla üyelere gönderilen anketler toplam 69 üye tarafından yanıtlanmıştır.

* Hizmetiçi eğitim talebinde bulunan üyelerin yaş ranjı (24-58) arasında değişmekte ve yüzdeler bu yaşlar arasında dağılmış durumdadır.

* Üyelerin çalıştıkları kurumlar, üniversiteler, üniversite hastaneleri, devlet hastaneleri, devlete bağlı kurumlar, adliye, yuva ve kreşler, dispanserler, yurtlar, medikolar ve liseler olmak üzere çeşitlilik göstermektedir. Bu kurumlar arasında Saray'dan %13; Ankara Üniversitesi'nden %11; ve devlete bağlı kurumlardan %10 oranında bir talep gelmiştir.

* Üyelerin çalışma süreleri (1-35) yıl arasında değişiklik göstermektedir. %10'luk bir kesim 9 yıldan beri çalışmaktadır.

* Üyelerin %31'i kurumlarında tek başına çalışmaktadır. Diğer üyeler ise (2-19) psikolog arasında değişen oranlarda kurumlarda hizmet vermektedir.

* Üyelerin %20'si araştırma; %18'i değerlendirme; tedavi ve araştırma; %15'i değerlendirme ve araştırma; %15'i sadece değerlendirme faaliyetlerini yürütmektedir.

* Üyelerin %33'ü H.Ü.; %20'si A.Ü.; %14'ü İ.Ü.; %10'u O.D.T.Ü.; %4'ü E.Ü. ve %3'ü B.Ü. mezunlar arasındadır.

* Üyelerin %40'ı kurs sayısının 2; %20'si 3; %13'ü 4 ya da 1 olmasını istemiştir.

* Üyelerin %70'i kursların hafta sonu yürütülmesini talep etmiştir.

* Üyelerin %46'sı kursların 3 saat olmasını isterken %30'u 2 saat olarak düzenlenmesini talep etmiştir.

* Üyelerin %33'ü kursların 8 hafta; %26'sı 10 hafta; %27'si ise 12 hafta olarak düzenlenmesini istemiştir.

* Üyelerin %26'sı kurs ücretlerinin saat başına 100 bin; %25'i ise 50 bin olmasını önermişlerdir.

* Üyelerin %79'u bu miktarı karşılayabileceklerini belirtmişlerdir.

* Üyelerin %50'si bu miktarı kurumun karşılamayacağını; %39'u ise kurumun ödeme koşullarının belli olmadığını belirtmişlerdir.

* Üyelerin %33'ü malzeme ücretlerinin kurs ücretlerine dahil edilmesini; %35'i ise ayrıca alınmasını istediklerini belirtmişlerdir.

* Hazırlanan anketteki açık uçlu soruya verilen

yanıtlar genel olarak değerlendirildiğinde, hizmetiçi eğitim programlarına özellikle Ankara dışında bulunan psikologlar tarafından ilgi gösterildiği gözlenmektedir. Bu üyeler Derneğin kurumlarla resmi yazışmalar yoluyla üyelerin görevli-izinli sayılabilmeleri için ilişki kurmasını önermektedirler. Üyeler görevli-izinli sayılabilmeleri için kursların yoğunlaştırılmış programlar halinde düzenlenmesinin önemli olduğunu belirtmektedirler. Bunlara ek olarak, kursların bitiminde bireysel süpervizyon olanığının sağlanması ve gelişim psikolojisi ile ilgili programlara da yer verilmesi üyeler tarafından talep edilmektedir.

B. ÖNERİLEN PROGRAMLARA İLİŞKİN DEĞERLENDİRMELER:

1. Kişilik Testleri: Programı ankete katılan üyelerin %52'si talep etmekte ve bunlardan %25'i bu programa I. sırada katılmayı tercih etmektedir.
2. Zeka Testleri: Programı ankete katılan üyelerin %45'i talep etmekte ve bunlardan %13'ü bu programa II. sırada; %10'u ise III. sırada katılmayı tercih etmektedir.
3. Organisite Testleri: Programı ankete katılan üyelerin %30'u talep etmekte ve bunlardan %7'si bu programa I. sırada katılmayı tercih etmektedir.
4. Görüşme Teknikleri: Programı ankete katılan üyelerin %52'si talep etmekte ve bunlardan %44'ü bu programa I. sırada; %10'u II. sırada; %12'si III. sırada katılmayı tercih etmektedir.
5. Davranışsal-Bilişsel Tedaviler: Programı ankete katılan üyelerin %75'i talep etmekte ve bunlardan %20'si bu programa I. sırada; %26'sı II. sıra-

da %17'si III.sırada katılmayı tercih etmektedir.

6. Çocuk Psikopatolojisi: Programı ankete katılan üyelerin %51'si talep etmekte ve bunlardan %10'u bu programa VI. sırada katılmayı tercih etmektedir.

7. Yetişkin Psikopatolojisi: Programı ankete katılan üyelerin %46'sı talep etmekte ve bunlardan %9'u bu programa II. sırada katılmayı tercih etmektedir.

8. Grup Dinamikleri: Programı ankete katılan üyelerin %42'si talep etmekte ve bunlardan %10'u bu programa III. sırada katılmayı tercih etmektedir.

9. Aile Eğitimi: Programı ankete katılan üyelerin %52'si talep etmekte ve bunlardan %12'si bu programa III. sırada katılmayı tercih etmektedir.

10. Araştırma Teknikleri: Programı ankete katılan üyelerin %55'i talep etmekte ve bunlardan %7'si bu programa X. sırada katılmayı tercih etmektedir.

Hizmet içi eğitim programıyla ilgili olarak yukarıda aktarılan anket ve belirli kurumlarda çalışan üyelerle yapılan görüşmeler Türk Psikologlar Derneği Hizmet İçi Eğitim komisyonunda tartışılmıştır. Bu tartışmalar doğrultusunda ankette önerilenler doğrultusunda hizmet içi eğitim programıyla ilgili bazı değişimlere gidilmesi düşünülmüş, hizmet içi eğitim genel kurulunun toplanmasına karar verilmiştir. Hizmet içi eğitim programıyla ilgili yeni düzenlemelerin yapılması ve gerekli malzemelerin hazırlanması işlemleri tamamlandıktan sonra programlar başlatılmıştır. Bu konuyla ilgili gelişmeler üyelere bültenler yoluyla duyurulmaya devam edecektir.

VIII. ULUSAL PSİKOLOJİ KONGRESİ DÜZENLEME KURULU VE TÜRK PSİKOLOGLAR DERNEĞİ TARAFINDAN HAZIRLANAN ANKET ÇALIŞMASI SONUÇLARI

Atiye Oral
Orta Doğu Teknik Üniversitesi

Bu çalışma, VIII. Ulusal Psikoloji Kongresi ve Türk Psikologlar Derneği'nin işbirliği ile hazırlanmış olan anket sonuçlarını içermektedir. Bu anketin amaçlarından biri, değişik alanlarda çalışan psikologların sorunlarını belirlemek ve gereksinimlerini saptamaktır. Diğer amaçları içerisinde, psikolojide şu ana kadar üzerinde çalışılan konular ve güncel eğilimlerin neler olduğunun saptanması yer almaktadır. Psikolojide değişik alanlarda kullanılan materyallerin öğrenilmesi de diğer bir amacı oluşturmaktadır. Anket, bu amaçlar doğrultusunda hazırlanan soruları içermektedir ve 123 kişi tarafından cevaplandırılmıştır.

Bundan sonraki bölümlerde verilecek bilgiler, bu ankete verilen cevaplar doğrultusunda hazırlanmıştır. İlk bölüm, sorun olarak belirtilen ve bir panelde tartışılması istenen olayların değerlendirilmesinden oluşmaktadır. Daha sonraki bölümlerde amaç, psikoloji alanında çalışan meslektaşların çalıştıkları konuları, ilgi alanlarını ve kullandıkları ölçükleri ortaya koyarak, birbirleri arasında iletişimi sağlamaya yöneliktir. Bu doğrultuda, çalışılan konulara, ilgi alanlarına ve kullanılan ölçüklere göre dizinler oluşturulmuştur. Bu dizinlerde konulara veya ölçük isimlerine göre alfabetik bir dizin oluşturulmuş böylece konuyla ilgilenen kişilerin soyadlarına ulaşılabilmesi amaçlanmıştır. Bu bölümlerde isimleri verilen üyelerle iletişim kurmak isteyenlerin yararlanabileceği düşünülerek anketlerde verilen adresler EK-1'de alfabetik sırada verilmiştir.

Anketteki soruları cevaplayarak, bu bilgilerin oluşmasını sağlayan bütün meslektaşlarımıza çok teşekkür ederiz.

GENEL OLARAK SORUNLARINIZ VE BU TÜR BİR PANELDE TARTIŞILMASINI İSTEDİĞİ- NİZ KONULAR

Bu bölümde, ankete cevap veren üyelerin sorun olarak gördükleri ve bir panelde tartışılmasını istedikleri, toplam 157 olay üzerinden değerlendirme yapılmıştır. Değerlendirme sonucunda 9 genel başlık elde edilmiştir. Bu konular önem sırasına göre aşağıda verilmektedir. Ayrıca, bu başlıkları içeren sorunların neler olduğunun görülebilmesi için, ankete verilen cevaplardan örnekler, bu başlıklar altında daha sonraki sayfalarda sıralanmaktadır.

1- MESLEKİ KİMLİK, ALANDA ÇALIŞANLARIN ÖZLÜK HAKLARI; YASA TASARISI (42, %27)

2- LİSANS VE YÜKSEK LİSANS EĞİTİMİ İLE İLGİLİ KONULAR (27, %17)

3- İLETİŞİMSİZLİK (20, %13)

4- ARAÇ-GEREÇ VE ÖLÇEKLERE ULAŞAMAMA VE ÖLÇEKLERİN STANDARDİZASYONU (16, %10)

5- MESLEKİ EĞİTİM, SEMİNERLER (15, %9.5)

6- YAYINLANAN KAYNAKLARA ULAŞAMAMA (11, %7)

7- ARAŞTIRMA SIRASINDAKİ SORUNLAR (3, %1.9)

8- ENDÜSTRİDE ÇALIŞAN PSİKOLOGLARIN SORUNLARI (3, %1.9)

9- DİĞER (20, %13)

1- MESLEKİ KİMLİK, ALANDA ÇALIŞANLARIN ÖZLÜK HAKLARI, YASA TASARISI

-Yasa tasarısı

-Mesleki standartlar ve ahlak

-Özlük hakları

-Alanda çalışanların görev tanımları ve belirsiz-

likler

- Ünvan ve yasal haklar
- Psikolojideki etik sorunlar
- Kimlik sorunu
- Alanın kamuoyunda doğru olarak algılanması ve tanınması
- Meslek olarak görev ve yetkilerin belirlenmesi ve sınırların çizilmesi
- Psikologların Türkiye'deki konumu
- Mesleki örgütlenmenin yetersizliği, yasa ile ilgili sorunlar
- Dernek çalışmalarının daha faal alana kaydırılması

2- LİSANS VE YÜKSEK LİSANS EĞİTİMİ İLE İLGİLİ KONULAR

- Psikoloji eğitiminin hedefleri
- Lisans üstü programların genişletilmesi
- Lisans eğitiminde kullanılacak kitap hazırlanması
- Psikoloji ve PDR bölümlerinin ders programlarının düzenlenmesi
- Üniversite ders programlarındaki farklılıkların kaldırılması
- Psikoloji bölümlerinde verilen eğitim ve programın standartlaşması
- Okutulan ders programlarının standardizasyonu
- Lisans eğitiminde gelişim psikolojisinin geliştirilerek daha iyi okutulması
- Lisans eğitiminde Türkçe kaynak azlığı nedeniyle bir yıl İngilizce eğitim yapılması
- Lisansüstü eğitimin artırılması
- Psikoloji bölümlerinde ders programlarının standart hale getirilmesi
- Türkiye'deki psikoloji eğitimi ve bölümlerin yenilenme çalışmaları
- Psikoloji eğitiminin daha nitelikli hale getirilmesi
- Lisans eğitiminin etkinliğinin artırılması (iki yıl teori, iki yıl uygulama gibi)
- Lisans son sınıflarda uzmanlaşmaya yönelik derslere yoğunlaşmaları
- Anabilim dallarının sistemleştirilmesi
- Ortak program ve araştırmalar
- Psikoloji eğitiminde üniversiteler arası eşitsizliklerin kalkması ve içerik yönünden yeniden göz-

den geçirilmesi

- Yüksek lisans programının yeniden gözden geçirilmesi
- Lisans üstü eğitimin getirdikleri
- Eğitim aşamasındaki uygulama eksiklikleri
- Master programlarının yetersizliği ve iyi duyurulmaması
- Lisans ve lisans üstü eğitiminin ders içerikleri
- Eğitimin standart olması
- Bilimsellik ve mesleki eğitim
- Yüksek lisans ve doktora imkanlarının sağlanması

3- İLETİŞİMSİZLİK

- Mezunlar arası iletişim
- İletişim kurabileceğim kişi veya merkezin olmayışı
- Mesleki iletişimsizlik, işbirliği
- Psikologlar arası işbirliği eksikliği (özellikle endüstri)
- Güncel bilgi aktarımı eksikliği, iletişim eksikliği, bilgiyi sağlayacak bir mesleki yapının oluşturulması
- Alandaki son gelişmeler
- Diğer üniversite öğretim üyeleriyle iletişim kopukluğu, bilimsel çalışmaların yeterince duyurulmaması
- Kamuda görevli psikologlara bakanlıkların mesleki standartlarla ilgili bilgilerin iletilmesi
- Meslekdaşlar arası iletişim ve yardımlaşma
- Aynı konuda çalışan öğretim görevlileri ile iletişim
- Gelişen haberleri almak için iletişim
- Bölümler arası işbirliği, iletişim

4- ARAÇ-GEREÇ VE ÖLÇEKLERE ULAŞAMAMAK VE ÖLÇEKLERİN STANDARDİZASYONU

- Malzeme sıkıntısı
- Okul danışmasında yardımcı anketler
- Üç büyük merkezde test ve araştırma merkezleri kurulması
- Yeni ölçeklerin sağlanması, ilgililere duyurulması
- Araçlara ulaşma
- Geçerlik-güvenirlilik çalışmalarının az olması
- Araç-gereç eksikliği

- Özürülere yönelik araç-gereç yokluğu
- Kullanılan testlerin optimizasyonu
- Testlerin standardizasyonu
- Teknik malzeme eksikliği, ölçme değerlendirme standardizasyonu
- Psikolojik eğitsel ölçme araçlarının ülkemizdeki kullanımı, kontrollü çoğaltılması, uyarılma konusunda yaşanan teknik ve etik sorunlar ve çözümleri

-Klinikte kullanılan ölçme araçlarının teminindeki güçlük

-Türkiyenin kendi psikoterapötik araçlarını bulması

-İş ve meslek danışmanlığı alanında test, ölçek, envanter vb. araçlara duyulan ihtiyaç (standartlara uygun)

-Materyal eksikliği

-Test araç-gereçlerinin elde edilme sorunu

5- MESLEKİÇİ EĞİTİM, SEMİNERLER

-Özellikle alanda çalışanlar kendilerini yetersiz hissetmekte ve meslek içi eğitime ihtiyaç duymaktadırlar.

6- YAYINLANAN KAYNAKLARA ULAŞAMAMAK

-Kaynak bulamamak

-Alandaki uygulamaların ciddi bir yayın aracılığıyla duyurulması

-Araştırma ve yapılan çalışmalar için kaynak eksikliği. Yayın yapan mesleki kurum eksikliği

-Derginin daha sık ve düzenli çıkması

-Literatür eksikliği

-Kanserle ilgili çalışmalara ulaşamamak

-Katılanlardan yayın listelerinin istenip, kitapçık olarak basılması

-Yayınlara daha kolay ulaşmak

-Tezlerden ve yapılan çalışmalardan kolaylıkla haberdar olamamak

-Bilimsel çalışmaların tüm meslek kişilerine hitap etmesi, yayın organlarının yetkili düzeyde olması

7- ARAŞTIRMA SIRASINDAKİ SORUNLAR

-Psikiyatri hastalarına araştırma yaparken ulaşamamak (izin almak gibi)

-Üniversite ortamında uygulamaya yönelik çalışmalarda ortaya çıkan sorunlar

-Kültüre uygun sosyal psikolojik yöntemlerin geliştirilmesi ve sahada karşılaşılan güçlükler. Deneklerle görüşmelerde yapılması ve yapılmaması gereken davranışlar

8- ENDÜSTRİDE ÇALIŞAN PSİKOLOGLARIN SORUNLARI

-Endüstriyel psikolojinin sektörle bağlantıları

-Psikolojinin işletmelerdeki yeri

-Endüstride şimdi yerini almaya başlayan psikolojinin ölçme, değerlendirme ve sistemlerinin doğru oturtulması için alanda çalışan veya çalışacak olanlarla konuyu tartışma

9- DİĞER

-Gençlik çağı sorunları ve üniversite sınavlarına hazırlanma yöntemleri

-Yeni araştırmaların sağlanması

-Türk milli eğitiminin gençlerin eğitimine olumlu ve olumsuz katkıları

-Öğretmen ve yönetici adaylarının özellikle akıl sağlığı yerinde kişilerden seçilmesinin dayandırılması gereken ölçütler.

-Suçluluk, kitle iletişim araçları ile yayılan şiddet

-Çocuk istismarı ve ihmali

-Soruolu ve özürülü çocukların ailelerinin eğitimi

-Gelişim psikolojisi

-Yaratıcılık

-Çocuk çizimleri

-Kişilik gelişimi

-Gelişim psikolojisindeki yeni çalışmalar ve teoriler

-Psikoterapötik yaklaşımlar

-CAT, Rorschach'ın dinamik yorumu

-Öğrenme psikolojisi

-Alandaki yeni yaklaşımlar

**ÜZERİNDE ÇALIŞILAN KONULARA, İLĞİ ALANLARI
VE KULLANILAN ÖLÇEKLERE GÖRE DİZİN
1. BUGÜNE KADAR ÜZERİNDE ÇALIŞTIĞINIZ
KONULAR**

Adli psikoloji

Üge, B.

Afaziler

Öktem-Tanör, Ö.

Agrafisiz aleksi

Öktem-Tanör, Ö.

Aile eğitimi

Gözün, A.

Aile işlevlerinin değerlendirilmesi

Karaca, N.

Aile sorunları

Şayan, D.

Algılama

İçmeli, C.; Arık, İ.A.

Alkollizm, akol bağımlılığı

İşık, A.Z.; Elal-Lawrence, G.

Depresif semptomları

Demirbaş, H.

MMPİ bulguları

Demirbaş, H.

Resim grubu

Demirbaş, H.

Ana-baba

Eğitimi

Nas, M.U.; Torun, A.

Tutumları

İnan, N.; Torun, A.

Anksiyete

Sevgin, D.; Türker, A.V.

Araştırma desen türleri

Karakaş, S.

Atılganlık

Albayrak-Kaymak, D.; Şayan, D. Öztan, N., Tuğrul, G.

Azınlık psikolojisi

Ayvalıoğlu, F.Ş.

Başarı-güdüüsü

Miribaş, J.

Behçet hastaları

Şendil, T.G.; Önk, A.

Bellek

Öktem-Tanör, Ö.; Övgün, İ.; Tavat, B.

Benlik kavramı

Hortaçsu, N.

Beyin potansiyelleri

Karakaş, S.

Bilimde açıklama, ilkeler

Karakaş, S.

Bilişsel haritalar

Kökdemir, D.

Bilişsel potansiyeller

Karakaş, S.

Bilişsel süreçler

Tavat, B.

Bireysel danışmanlık

Sayder, S.

Boş zaman değerlendirme

Baysal, A.

Çevresel sorunlar

Malkoç, G.

Çocuklar

Ailelerin eğitim düzeyi

Terakçe, H.

Çizimleri

İnan, N.

Çocuk yetiştirme modelleri

Sevgin, D.

Depresyon

Çalkılıç, Ç.

Enüresisli

Eriabak, İ.

Evden kaçanlar

İşık, A.Z.

Gelişimsel bozukluklar

Özusta, Ş.

İstismanı

Kozcu, E.Ş.

Kaygı bozukluğu

Özusta, Ş.

Korunmaya muhtaç

Altar, B.; Karaca, A.; Tatar, N.

Kreşte kalan

Özdemir, N.

Okul başarısızlığı

İşık, A.Z.

Otistik

Kaygusuz, E.; Memmi, A.B.

Öğrenme

Güven, A.

Özürlü

Kozcu, E.Ş.; Karaca, A.; Kaygusuz, E.; Memmi, A.B.

Parçalanmış aile

Şayan, D.

Psikolojisi

Sevim, J.; Sirmen, P.; Ulutaç, G. Özkan, Ş.

Psikopatolojisi

Gürleyen (Erol), A.

Psiko-sosyal sorunlar

İçmeli, C.

Sosyal hizmet kuruluşlarında kalan

Gürçay, S.; Beydoğan, M. Yıldız (Özden), G.

Suçlu

Kozcu, E.Ş.; Özben, Ş.; Çelik, H.; Kaya, M.

Spastik

Karaçelik, N.; Memmi, A.B.

Uyum ve davranış sorunları

Yurtbay, T.; Beydoğan, M.; Yıldız (Özden), G.; Güven, A.

Yurt dışından dönenler	Özben, Ş.	Dünya görüşleri	Albayrak-Kaymak, D.
Zeka	Özusta, Ş.	Gelecek endişesi	Şayan, D.
Danışma becerileri	Balkaya, H.	Mesleğe yönlendirme	Şayan, D.
Davranış geliştirme yöntemleri	Yüksel, Y.	Öğrenme, uyum ve davranış sorunları	Güven, A.
Davranışsal ve duygusal bozukluklar	Albayrak-Kaymak, D.	Psiko-sosyal sorunlar	İçmeli, C.
Demansiyel sendromlar	Öktem-Tanör, Ö.	Sosyal tutumlar	Albayrak-Kaymak, D.
Denetim odağı	Hasta, D.; Albayrak-Kaymak, D.	Tercih edilen müzik türü	Terakçe, H.
Deprem yaşantısı	Karancı, N.	Uyum düzeyi	Akbağ, M.
Dini inanç	Yaparel, R.	Üniversiteye hazırlananlarda anksiyete, endişe, uyum, psikosomatik hastalıklar ve nevrasteni, psikoz, dikkatin etkisi	Sözeri, C.
Depresyon	Yaparel, R.; Durna, H.; Gençdoğan, B.; Gürel, D.; Ertabak, İ.; Şayan, D.; Palabıyıköğlu, R.; İçmeli, C., Şahin, N. H.	Üniversite öğrencilerinin ihtiyaç sıralaması	Güven, K.
Doğurganlıkla ilgili tutum ve davranışlar	Karadayı, F.	Gevşeme teknikleri(spor)	Balkaya, H.
Duyguların eğilimleri	Özer, A.	Görme engelliler	Yıldız, E.
Düşünce alışkanlıkları	Özer, A.	Görsel sıralı bellek	İnan, N.
Eğitsel tedavi eğitimi	Yurtbay, T.	Görüşme teknikleri	İnceer, B.
Eleştirel düşünme	Çıkrıkçı, N.	Gruplar arası ilişkiler	Meşe, G.; Arkonaç, S.
Emeklilerin sorunları	Özben, Ş.	Gruplar arası çatışmalar	Arkonaç, S.
Empatik eğilim ve beceri	Baysal, A.	Hafıza psikolojisi	Öner, S.; Malkoç, G.
Envanter uygulama ve geliştirme	Öner, N.	Hakkaniyet kuramı	Hortaçsu, N.
Ergenlik psikiyatrisi	Palabıyıköğlu, R.	Halkla ilişkiler	Yüreğir, T.Z.
Etkin iletişim	Balkaya, H.	Hastanede çalışan hemşireler	Güven, K.
Etnik ilişkiler	Ayvalıoğlu, Ş.	Hızlı okuma, etkin öğrenme	Telman, N.
Evlilik sorunları	Gündoğdu, S. Öztan, N., Tuğrul, C., Kabakçı, E.	Hipotalamus	Karakaş, S.
Fizyolojik psikoloji	Çalkılıç, Ç.; Tunçalp, H.	Hümanist yaklaşımlar	Gürel, D.
Frustrasyon-agresyon	Miribaş, J.	İletişim	Telman, N.
Gelişim psikolojisi	Yüksel, Y.; Akbaş, A.; İçmeli, C. Karakelle, S.	Ağları	Övgün, İ.
Gençler		Grupları	Bakır, F.
Algılanan ebeveyn davranışları	Akbağ, M.	Psikolojisi	Adanalı, A.

İlkokul öğrencilerinde			
Kolej kazanma stresi		Aslan, V.Y.	Karakter bozuklukları
Sosyometrik bir deneme		Aslan, V.Y.	Kavramların Türkçe karşılığı
İnsan ilişkileri		Hortaçsu, N.	Kaygı
İntihara teşebbüs		İşık, A.Z.; Palabıykoğlu, R., Durak, A.	Sınav kaygısı
İş			Düzeyleleri
Çalışma değerleri		Araz, A.	Kendini(e)
Danışmanlığı hizmetleri		Sönmez, G.D.	Kabul
Değerleri		Seyfioğlu, U.; Mizan, A.B.	Saygı
Doyumu		Harlak, H.	Gerçekleştirme
Hastanede çalışan		Akay, H.	Kekemelik
İş yaşamı kalitesi		Araz, A.	Kişilik özellikleri
İş tatmini		Türker, A.V.; Miribaş, J.	Kişisel yapı kuramı
Organizasyona bağlılık		Miribaş, J.	Klinik psikolojideki akımlar
Kişiliği etkileyen faktörler ve işletme ile ilişkileri		Titiz, M.	Kompozisyon öğretimi
Kurum içi davranış		Türkcan, R.	Konuşma bozuklukları
Liderlik tipleri		Mizan, A.B.	Konversiyon
Mesleğe yönelme		Sönmez, G.D.	Konuyucu ruh sağlığı
Meslek hastalıkları		Telman, N.	Kriz-krize müdahale
Mesleki ve hukuki		Girgin, F.	Kültürlerarası ilişkiler
Personal arası ilişkiler		Sevgin, D.	Madde bağımlılığı
Personal seçimi		Meşe, G.; Telman, N.	Mahkumların ruh sağlığı
Personel yönetimi		Ertan, I.	Mahremiyet
Sağlık personelinin ruh sağlığına bakışı		Sevgin, D.	Mastektomi olmuş kadınlar
Stres-iş verimi		Akay, H.	Medikal hastalarda nedensel atıflar
Kadınların ruhsal sorunları		Gündoğdu, S.	Mesleki rehberlik
Kalıtısal hastalık tanıtımı		Yüreğir, T.Z.	Meslek seçimi
Kanserli hastalar		Kayahan, A.; Ertürk, N.; Önk, A.	Mesleki kaygı
			Mide rahatsızlıkları
			Erten, Y.
			Karakaş, S.
			Öner, N.
			Gürel, D.; Albayrak-Kaymak, D.
			Kaya, N.
			Gençdoğan, B.
			Hasta, D.
			Gürel, D.
			Çalkılıç, Ç.
			Gençdoğan, B.; Fidan, A.; Titiz, M.
			Harlak, H.
			Titiz, M.
			Durukafa, G.
			Bakır, F.
			Durna, H.
			Aslan, V.Y.
			Palabıykoğlu, R.
			Ayvalıoğlu, F.Ş.
			Aslan, V.Y.
			Gençdoğan, B.
			Kökdemir, D.
			Şendil, T.G.
			Karancı, N.
			Balkaya, H.
			Kozcu, E.Ş.
			Güçray, S.
			Gençdoğan, B.

MMPI içerik ölçekleri	<i>Seyfioğlu, U.</i>	Öğrenme güçlükleri	<i>Albayrak-Kaymak, D.; Malkoç, G.</i>
Nedensel yüklemeler	<i>Yaparel, R.; Seyfioğlu, U.; Şengül, N.</i>	Öğrenme yöntemleri	<i>Yüksel, Y.</i>
Negotiation teknikleri	<i>Adanalı, A.</i>	Öğretim programları	<i>Durukafa, G.</i>
Nevrotikler	<i>Demirbaş, H.; Gürleyen(Erol), A.; Torun, A.; Balkaya, H.</i>	Öğretmen yetiştiren kurumlar	<i>Nas, M.U.</i>
Obsesif-kompulsif davranışlar	<i>Duma, H.</i>	Örgütsel davranış eğitimi	<i>Torun, A.</i>
Okul	<i>Ankan, S.</i>	Öz saygı ve önkoşulları	<i>Güçray, S.</i>
Aile işbirliği	<i>Nas, M.U.</i>	Personel seçimi	<i>Girginer, H.U.</i>
İsteksizliği-nedenleri	<i>Güçray, S.</i>	Problem çözme becerisi	<i>Kaya, N.</i>
Kredili sistem	<i>Filiz, S.</i>	Piagetci test geliştirme	<i>Arık, I.A.</i>
Mesleki rehberlik	<i>Filiz, S.; Akbaş, A.</i>	Postmenopozal osteoporoz	<i>Şendil, T.G.; Önk, A.</i>
Orta öğretime giriş sınavları	<i>Öner, N.; Torun, A.</i>	Psikolojik danışmanlık	<i>Karcı, S.</i>
Okul öncesi eğitim	<i>Koza, E.Ş.; Güven, A.</i>	Psikolojik testler	<i>Çalkılıç, Ç.</i>
Okula hazırlıklı oluş	<i>Albayrak-Kaymak, D.</i>	Psikolojik testlerin Türkiye'de kullanımına yönelik kaynak geliştirme	<i>Öner, N.</i>
Öğrenen-öğreten eğitimle tepkileri	<i>Arık, I.A.</i>	Test geliştirme, yeni yaklaşımlar	<i>Çıkrıkçı, N.</i>
Öğretmen tutumları	<i>Baysal, A.</i>	Psikometrik ölçme ve değerlendirme	<i>Ertürk, S.; Ulutaç, G.; Özkan, Ş.</i>
ÖSS-ÖSYM tercih danışmanlığı	<i>Ertabak, İ.</i>	Rapor tekniği	<i>Inceer, B.</i>
Özel eğitim	<i>Ertan, İ.</i>	Rehabilitasyon	<i>Telman, N.</i>
Özel alt sınıflar	<i>Güven, K.</i>	Reklamlar	<i>Akay, H.</i>
Program ve anlatım teknikleri	<i>Balkaya, H.</i>	Rol belirsizliği, çatışmalar	<i>Miribaş, J.</i>
Psikoloğu	<i>Sayder, S.</i>	Rorschach kişilik testi	<i>Inceer, B.; Baysal, S.Ü.</i>
Rehberlik merkezi	<i>Karaçelik, N.</i>	Sağlık psikolojisi	<i>Elai-Lawrence, G.</i>
Verimli ders çalışmak	<i>Şayan, D.; Filiz, S.</i>	Sağlıkla ilgili tutum ve davranışlar	<i>Karadayı, F.</i>
Yeni Rehberlik Psikolojik Danışma modeli	<i>Öner, N.</i>	Saldırganlık	<i>Kozcu, E.Ş.</i>
Öğrencilerin	<i>Karadayı, F.</i>	Self/self presentation	<i>Araz, A.</i>
Psikolojik sağlığı	<i>Gündoğdu, S.; Gözün, A.</i>	Sosyal algı	<i>Yaparel, R.; Hortaçsu, N.</i>
Sosyal-kültürel ve psikolojik ihtiyaçları	<i>Gözün, A.</i>	Sosyal beceri öğretimi	<i>Albayrak-Kaymak, D.</i>
Sorunlu öğrenciler	<i>Gözün, A.</i>	Sosyal biliş	<i>Harlak, H.</i>
Zeka seviyesi düşük	<i>Gözün, A.</i>		

Sosyal hizmet		Oyun	
Sosyal kimlik	<i>Arıkan, S.</i>	Psikanaliz	<i>Bakır, F.</i>
Sosyal öğrenme teorisi	<i>Meşe, G.; Arkonaç, S.</i>	Psikodrama	<i>Fidan, A.</i>
Sosyal psikoloji	<i>Malkoç, G.</i>	<i>Kaygusuz, E.; Bakır, F.; Karaca, N. Emil, N.; İnceer, B.; Seyfioğlu, U. Aslan, V. Y.</i>	
Sosyal temsiller	<i>Adanalı, A.</i>	Psikoterapi	<i>Üge, B.; Fidan, A.; Sevim, J.; Öztan, N. Tunçalp, H.</i>
Spor psikolojisi	<i>Övgün, I.</i>	Rahatlama teknikleri	<i>Gürleyen(Erol), A.</i>
Stereotipler	<i>Üge, B.</i>	Resimle analiz	<i>Gürleyen(Erol), A.</i>
Stres	<i>Meşe, G.; Harlak, H.</i>	Sex	<i>Kayhan, İ. A.</i>
Biyokimyasal faktörler	<i>Sevgin, D.; Karancı, N.</i>	Tükenmişlik(Burnout) sendromu	<i>Baysal, A.; Torun, A.</i>
İş verimi	<i>Çakır, H. K.</i>	Tüketim psikolojisi	<i>Miribaş, J.</i>
Psikofizyolojik	<i>Akay, H.</i>	Türk eğitim politikası	<i>Güven, A.</i>
Zararlı alışkanlık	<i>Çakır, H. K.</i>	Uyum güçlüğü olan öğrenciler	<i>Karcı, S.</i>
Stresle başa çıkma	<i>Çakır, H. K.</i>	Uyum Tarama Ölçeği geliştirme çalışmaları	<i>Güven, A.</i>
Suçlular	<i>Sürük, N., Şahin, N. H.</i>	Uyuşturucu kullanan anneler	<i>Albayrak-Kaymak, D.</i>
Şartlanma	<i>Arıkan, S.</i>	Uzaysal algı	<i>Kökdemir, D.</i>
Tedavi	<i>Arık, İ. A.</i>	Üniversite öğrencileri Benlik imajı	<i>Beydoğan, M. Öztan, N.</i>
Aile	<i>Yüksel, Y.</i>	Sosyal etkinlikler	<i>Beydoğan, M.</i>
Bireysel(onkoloji, IVF, engelli çocuk) ve grup	<i>İnceer, B.</i>	Boş zaman ilgileri	<i>Beydoğan, M.</i>
Psikonevroz	<i>İnceer, B.</i>	Yurtta kalanların sorunları	<i>Kaya, N.</i>
Terapiler		Yabancılaşma	<i>Miribaş, J.</i>
Aile	<i>Ertabak, İ.; Gürleyen(Erol), A.; Emil, N.; Kayhan, İ. A. Öztan, N.</i>	Yalnızlık	<i>Yaparel, R.</i>
Bilişsel	<i>Gürleyen(Erol), A.; Baysal, S. Ü.</i>	Yaratıcılık	<i>İnceer, B.; Karakelle, S.</i>
Bireysel	<i>Kayhan, İ. A.; Kaya, N.</i>	Yaşam olayları	<i>Seyfioğlu, U.</i>
Davranışsal	<i>Durnâ, H.; Gürleyen(Erol), A.</i>	Yaşlılarda depresyon	<i>Baysal, A.; Pirimoğlu, N.</i>
Dinamik	<i>Erten, Y.</i>	Yönetim danışmanlığı	<i>Türker, A. V.</i>
Grup	<i>Kaya, N. Öztan, N.</i>	Yöntemsel sorunlar	<i>Karakaş, S.</i>
Hümanistik	<i>Akbaş, A.</i>	Zeka ölçümleri	<i>Fidan, A.</i>
Kognitif-davranışçı	<i>Ertürk, S.</i>		

2. ŞU ANDA ÜZERİNDE ÇALIŞTIĞINIZ VEYA İLGİLENMEYİ DÜŞÜNDÜĞÜNÜZ KONULAR

Afaziler	Öktem-Tanör,Ö.	Davranış bozuklukları	Çalkılıç,Ç.
Aile	Hortaçsu,N.	Davranış terapisi	Ulutaç,G.
Aile yapısı	Torun,A.	Depresyon	Çalkılıç,Ç.
Alkol bağımlıları		İstisman	Akbağ,M.
Bender-Gestalt bulguları	Demirbaş,H.	Kekemelik	Çalkılıç,Ç.
Benton bulguları	Demirbaş,H.	Oyun terapisi	Ulutaç,G.
Grup tedavisi ve MMPI bulguları	Demirbaş,H.	Öğretililebilir çocukların aile eğitimi	Gözün,A.
Almanca öğretmeniği programı için bir model	Durukafa,G.	Öğrenme zorluğu olan	Elal-Lawrence,G.
Anne-baba eğitimi	Çalkılıç,Ç.	Özürü	Karaçelik,A.
Anksiyete bozuklukları	Ertürk,S.	Parçalanmış aile	Beydoğan,M.; Şayan,D.
Bellek		Psikopatolojisi	Karaca,A.; Tatar,N.; Altar,B.; Gürleyen(Erol),A.
Bozulmaları	Öktem-Tanör,Ö.	Psiko-sosyal sorunlar	İçmeli,C.
Kısa süreli	Tavat,B.	Suçluluğu	Özben,Ş.
Örtük	Tavat,B.	Uyum ve davranış sorunları olan	Yurtbay,T.; Yıldız(Özden),G.; Beydoğan,M.
Sistemleri	Tavat,B.	Üstün nitelikli yaratıcılığın geliştirilmesi	İnan,N.
Beyin dinamiği	Karakaş,S.	Davranışçı tedaviler	Tatar,N.; Altar,B.; Sürük,N.
Bilişsel haritalar	Kökdemir,D.	Deprem yaşantısı	Karancı,N.
Bilişsel Tedaviler	Tatar,N.; Tatar,B.; Sürük,N.	Depresyon	
Cinsel eğitim	Kozcu,Ş.	Düşünsel alt yapısı	Özer,A.
Cinsellik	Şendil,T.G.	Envanter geliştirme	Gençdoğan,B.
Cinsellik Ölçeği uyarlaması	Gençdoğan,.	Ders geçme kredi sistemi	Genç,A.
Cinsiyet rolleri	Kozcu,Ş. Öztan, N.	Dil	Övgün,I.
Çevresel kirliliğin önlenmesinde psikojinin rolü	Malkoç,G.	Dinamik tedavinin entegrasyonu	Erten,Y.
Çocuk		Dinsel yüklemeler	Yaparel,R.
Benlik imajı	Beydoğan,M. Öztan, N.	Ebeveyn tutumları	Akbağ,M.
Bilişsel stratejiler	Karakelle,S.	EEG ölçümü	Beğenç,H.T.
Çizimleri	İnan,N.; Karakelle,S.	Eğitim	Ank,I.A.
Çocuk yetiştirme tutumları	Özben,Ş.	Eğitim alanında burnout	Baysal,A.

Ekonomik psikoloji	Miribaş,J.	Gruplar arası ilişkiler	Harlak,H.
Eleştirel düşünme	Çıkrıkçı,N.	Hafıza başarısızlıkları	Öner,S.
Endüstri psikolojisi	Oral,I.	Hukuki konular	Girgin,F.
Endüstri kuruluşlarında "assessment center" kurulması	Telman,N.	İletişim psikolojisi	Adanalı,A.
Ergenlik dönemi	Önk,A. Öztan, N.	İletişim teknikleri kullanma becerileri kazandırmak	Işık,A.Z.
Etkileşim metodları	Adanalı,A.	İlişkiler arası ilişkiler	Hortaçsu,N. Öztan, N.
Ev işi paylaşımı ve algılanan hakkaniyet	Hasta,D.	IQ ölçümü	Beğenç,H.T.
Evlilik	Hortaçsu,N.; Şendil, T.G.	İşletmelerde eğitim	Mizan,A.B.
Danışmanlığı	Kayhan, I.A. Öztan, N.	Kalıpyargılar	Harlak,H.
Doyumu	Hasta,D.	Kalıtısal hastalık tanıtımı	Yüreğir, T.Z.
Fonksiyonel olmayan tutumlar	Ertürk,S., Şahin, N. H.	Kamu ve özel kurumda çalışanlarda zeka derecesi ve verimlilik	Ertabak, I.
Gelişim psikolojisi	Sirmen,P.	Kanser	
Gençler		Hastaları	Ertürk,N.; Elal-Lawrence,G.
AIDS hakkında düşündükleri, bilmek istedikleri	Irak,S.	Psikolojik sağaltım	Inceer,B.
Bipolar bozukluk	Gürel,D.	Kayı	Özer,A.
Depresyon	Şayan,D., Şahin, N.H.	Kişiliğin oluşumundaki etkenler	Titiz,M.
Gençlik kimliği	Arkonaç,A. Öztan, N.	Konuşma bozuklukları	Inceer,B.
Psikolojisi	Bakır,F.	Koruyucu ruh sağlığı	Aslan,V.Y.
Psiko-sosyal sorunlar	İçmeli,C.	Kredili sistemin üniversiteye girişle bağlantısı	Filiz,S.
Sosyal gelişim	Albayrak-Kaymak,D.	Kriz, krize müdahale	Palabıykoğlu,R.
Uyum sorunları	Akbağ,M.	Mahremiyet	Kökdemir,D.
Yaş algısı	Arkonaç,S.	Mesleki rehberlik	Akbaş,A.
Görmeyenlerin geliştirdikleri tikler	Yıldız,E.	Meslek seçimi	Yüksel,Y.
Görüşme teknikleri	Tatar,N.	Motivasyon ve performansın artırılması	Titiz,M.
Grup		Nevrotikler	Balkaya,H.
Bilişsel sağaltım	Inceer,B.	Nörobeçet hastalığının nöropsikolojik profili	Öktem-Tanör,Ö.
Danışmanları	Kaya,N.	Nöropsikolojik testlerin standardizasyonu	Karakaş,S.
Dinamikleri	Karaca,A. Öztan, N.	Okul başarısını yükseltmek	Yüksel,Y.

Okullarda orak hücre anemisinin tanıtımı	Yüreğir, T.Z.	SCL-90-R ile hastane personeli tarama	Çakır, H.K.
Okullarda psikolojik danışma	Karaçelik, N.	Self/Self presentation	Araz, A.; Girginer, H.U.
Orta öğretimde		Serbest çalışma koşulları	Arkan, S.
Mesleki rehberlik konusunda ölçek adaptasyonu	Sayder, S.	Sınav kaygısını yenmek	Yüksel, Y.
Psikolojik ve sosyal uyum güçlüğü	Karacı, S.	Sınıf yönetimi	Albayrak-Kaymak, D.
Ortak Özellikler Teorisi	Çıkrıkçı, N.	Sosyal kimlik	Meşe, G.
Otizm		Sosyal psikiyatri	Palabıykoğlu, R.
Aileleri	Özusta, Ş.	Sosyal temsiller	Övgün, I.
Erken bebeklikte	Özusta, Ş.	Sosyal Tutumlar Ölçeği geliştirme	Albayrak-Kaymak, D.
Otistik spektrum	Özusta, Ş.	Stres	
Oyuncak organize edilmesi (Endüstri-çocuk gelişimi ortak noktası)	Telman, N.	Başaçıkma programları	Sürük, N., Şahin, N. H.
Öfke	Özer, A.	Mesleksel ve başaçıkma	Güçray, S.
Öğrencilerde anti-sosyal davranışlar	Sözeri, C.	Suçlu	
Öğretmen adaylarının seçimi	Nas, M.U.	Cinsel suçlar	Üge, B.
Öğretmenlerin sınav kaygısı	Beydoğan, M.	Psikolojisi	Üge, B.
Önyargılar	Harlak, H.	Türleri	Çelik, H.
Örgütlerde güdülenmeyi sağlama	Memmi, A.B.	Şartlanma	Ank, I.A.
Personel seçimi	Titiz, M.	Şizofreni	
Piagetci bilişsel gelişim	Arık, I.A.	Duyguları	Karancı, N.
Politik psikoloji	Girginer, H.U.	Hasta yakınlarının ihtiyaçları	Karancı, N.
Problem çözme becerisi	Kaya, N.	Nedensel atıflar	Karancı, N.
Psikofizyoloji laboratuvarının kurulması	Karakaş, S.	Şoför adaylarının görsel bellek, motor koordinasyon, zeka ve bellek yönünden incelenmesi	Sevgin, D.
Psikoloji alanındaki gelişmeler ve mesleki sorunlar	Ertan, I.	Terapiler	
Psikolojik testler	Akbağ, M.	Aile	Üge, B.; Gürleyen(Erol), A.; Emil, N.; Erten, Y.
Psikoterapi	Fidan, A.; Özkan, Ş. Öztan, N.	Cinsel	Gürleyen(Erol), A.
Psikoterapide dirençler	Gençdoğan, B.	Dans	Beğenç, H.T.
Psikoterapi teknikleri	Duma, D.	Destekleyici	Gürel, D.
Rorschach araştırmaları	Sevim, J.; Tunçalp, H.; Özer, A.	Eklektik	Gürel, D. Öztan, N.
		Grup	Gürel, D.; Üge, B.; Öztan, N. Gürleyen(Erol), A.

Kognitif		Yaratıcılık eğitimi	
Otto	<i>Baysal, S.Ü., Şahin, N.H.</i>	Yatılı okul problemleri	<i>Karakelle, S.</i>
Oyun	<i>Rank (Will Therapy) Sevim, J.; Tunçalp, H.</i>	Yeni evlilerde aile mutluluğu	<i>Bakır, F.</i>
Psikodrama	<i>Özkan, Ş.</i>	Yetenek ve test geliştirme	<i>Karadayı, F.</i>
Sex	<i>Gürel, D.; Gürleyen (Erol), A.; Akbaş, A.</i>	Yetişkin Epileptiklerde psikoterapötik yaklaşım	<i>Sönmez, G.D.</i>
Yaşam kalite	<i>Kayhan, I.A.</i>	Yetişkin psikopatolojisi	<i>Kaygusuz, E.; Aslan, V.Y.</i>
Terapistin grup süresini değerlendirme skalası	<i>Baysal, S.Ü.</i>	Yönetici eğitimi	<i>Tatar, N.</i>
Tikler	<i>Demirbaş, H.</i>	Yönetim modeli	<i>Memmi, A.B.</i>
Toplumsal kurumların sağlıklı bireyin oluşmasındaki rolleri	<i>Kayhan, I.A.</i>	Yurt öğrencilerinde kişisel sosyal uyum, yaşam yönelimi	<i>Türker, A.V.</i>
Trafik psikolojisi	<i>Türkcan, R.</i>	Zeka özürölüler	<i>Şengül, N.</i>
Tükenmişlik	<i>İçmeli, C.</i>	Zeka özürölülerinin eğitimi	<i>Kayahan, A.</i>
Tüketici davranışı	<i>Torun, A.</i>	Zeka testleri	<i>Arıkan, S.</i>
Tüp bebek merkezi ile çalışma	<i>Miribaş, J.</i>		<i>Karaca, A.; Karacelik, N.; Fidan, A.</i>
Uygulamalı spor psikolojisi	<i>Aslan, V.Y.</i>	3. KULLANDIĞINIZ ARAÇ-GEREÇ VE ÖLÇEKLER	
Uzaysal algı	<i>Üge, B.</i>	Açık uçlu sorular	
Üç Boyutlu Psikolojik Danışma Modelinin sınanması	<i>Kökdemir, D.</i>	Aile Yapısını Değerlendirme Ölçeği	<i>Sevgin, D.</i>
Üniversite	<i>Öner, N.</i>	Alexander (zeka testi)	<i>Torun, A.</i>
Akademik danışmanlık hizmetleri		Algılama Testleri	<i>Üge, B.</i>
Gençliği sorunları	<i>Güçray, S.</i>	Algılanan Anne-Baba Davranışları Envanteri	<i>İçmeli, C.</i>
PSY, PDR bölümlerinde program ve anlatım tekniğinin geliştirilmesi	<i>Balkaya, H.</i>	A.N.D.	<i>Akbaş, M.</i>
Gençlerinde "İlişkili- Özerklik Ölçeğinin" geliştirilmesi	<i>Balkaya, H.</i>	Artikülasyon Değerlendirme	<i>Balkaya, H.</i>
Öğrencileri ve uyum sorunları	<i>Karadayı, F.</i>	Atıf Boyutları Ölçeği	<i>Arıkan, S.</i>
Öğrencilerin atılmalık düzeyleri	<i>Gündoğdu, S.</i>	Atılmalık Envanteri	<i>Şengül, N.</i>
Öğrenci danışmanlık merkezinin organizasyon ve yönetimi	<i>Güven, K.</i>	Başarı Değerlendirme Ölçekleri	<i>Şayan, D.</i>
Üniversiteye hazırlanan öğrencilerin ruhsal belirtileri	<i>Öner, N., Şahin, N.H.</i>	Başarısızlık Nedenleri Anketi	<i>Genç, A.</i>
Verimli çalışma yöntemi	<i>Sözeri, C.</i>	B.C.T.	<i>Şayan, D.</i>
Yahudi ailesi	<i>Kayhan, I.A.</i>	B.D.A.E.	<i>Palabıykoğlu, R.</i>
	<i>Ayvalıoğlu, F.Ş.</i>	Beck Depresyon Envanteri	<i>Öktem-Tanör, Ö.</i>
		<i>Özben, Ş.; Çakır, H.K.; Karancı, N.; Yaparel, R.; Baysal, A.; Gürel, D.; Gençdoğan, B.; Pirimoğlu, N.; Karaca, N.; Inceer, B.; Seyfioğlu, U.;</i>	

	<i>Palabiyıkoğlu,R.; Şayan,D.; Önk,A.; Ertürk,N.; Şendil,T.G.; Şahin,N.H.; Durak,A.</i>	Çatışma Eğilim Ölçeği	<i>Işık,A.Z.</i>
Beck Umutsuzluk Ölçeği	<i>Yaparel,R.; Durak, A.</i>	Çocuklar İçin Korku Testi	<i>Çakır, H.K.</i>
Beier Cümle Tamamlama Testi	<i>Karaca,A.; Çakır,H.K.; Sürük,N.; Bakır,F.; Durna,H.; Gürel,D.; Arkan,S.; Filiz,S.; Karçı,S.; Güven,A.</i>	Çok Yönlü Kişilik Tesiti	<i>Gürleyen(Erol),A.; Palabiyıkoğlu,R.</i>
Bem Uyum Envanteri	<i>Arkan,S.</i>	Ç.Y.K.E.	<i>Arkan,S.</i>
Bender-Gestalt Görsel Motor Testi	<i>Ertürk,S.; Palabiyıkoğlu,R.; Kayahan,A.; Çelik,H.; Çakır,H.K.; Üge,B.; Karaca,N.; Seyfioğlu,U.</i>	D.A.T. Kişisel Yönelim Envanteri	<i>Güven,A.</i>
Benton Visual Retention Test	<i>Öktem-Tanör,Ö.; Karaca,N.; Ertürk,S.; Inceer,U.; Seyfioğlu,U. Palabiyıkoğlu,R.; Sözeri,C.; Kayahan,A.; Üge,B.</i>	Davranış Etkenleri Anketi	<i>Nas,M.U.</i>
Beta (zeka testi)	<i>Üge,B.</i>	Değerler Ölçeği	<i>Araz,A.</i>
Bilgisayar Ses Analiz Programı	<i>Inceer,B.</i>	Denver Gelişim Testi	<i>Karaca,N.; Seyfioğlu,U.</i>
Binet-Terman	<i>Karaçelik,N.</i>	Dini Hayat Envanteri	<i>Yaparel,R.</i>
Bir Adam Çizme Testi	<i>Karaca,A.</i>	Ebeveyn Tutumları Ölçeği	<i>Öner,N.</i>
Bir İnsan Çiz(Machover's Draw a Man)	<i>Çalkılıç,Ç.</i>	Ergenlik Anketi	<i>Beydoğan,M.</i>
BIRTCHELL Eş Değerlendirme Ölçeği	<i>Kabakçı, E., Tuğrul, C., Öztan, N.</i>	Evlilik İlişkisi Ölçeği	<i>Şendil,T.G.</i>
B.N.T.	<i>Öktem-Tanör,Ö.</i>	Eysenck Kişilik Envanteri	<i>Torun,A.; Balkaya,H.</i>
Bourdon	<i>T Arkan,S.</i>	Eysenck	<i>Z.Y. Arkan,S.</i>
Boyuneğici Davranışlar	<i>Ölçeği Şahin,N.H.; Şahin,N.</i>	Fen Bilimleri İlgı Envanteri	<i>Çıkrıkçı,N.</i>
CALPAS Psikoterapi İşbirliği Ölçekleri	<i>Öztan, N.</i>	Gelişimsel Tarama Testleri	<i>Tatar,N.; Altar,B.</i>
C.A.R.S.	<i>Özusta,Ş.</i>	Gereksinme Belirme Anketi	<i>Nas,M.U.</i>
C.A.T.	<i>Çalkılıç,Ç.; Karaca,N.; Fidan,A.; Seyfioğlu,U.; Şayan,D.; İçmeli,C.; Kayahan,A.; Karakelle,S.</i>	Gençlerin Aile Sorunlarını Değerlendirme Ölç. (GASDÖ)	<i>Tuğrul, C.</i>
Cattell Zeka Testi	<i>Çakır,H.K.; Işık,A.Z.; Üge,B.; Çıkrıkçı,N.; Arkan,S.; Önk,A.; Şendil,T.G.; Balkaya,H.; Güven,A.</i>	Gesell Gelişim Kartları	<i>Karaca,A.</i>
C.D.I.	<i>Özusta,Ş.</i>	Gizlenmiş Şekiller Grup Testi	<i>Çıkrıkçı,N.</i>
Cinsiyet Rollerı Ölçeği	<i>Girginer,H.U.</i>	G.M.A.T.	<i>Seyfioğlu,U.</i>
Coopersmith Self-Esteem Inventory(benlik Saygısı)	<i>Güçray,S.; Palabiyıkoğlu,R.; Şendil,T.G.; Önk, A. Cornell Index Arkan,S.; Titiz,M.; Karçı,S.; Sözeri,C.</i>	Goldstein-Scheerer Tests	<i>Öktem-Tanör,Ö.</i>
C.T.T.	<i>Karaca,N.; Baysal,S.Ü.; Seyfioğlu,U.</i>	Goodenough-Harris Ertabak, I;	<i>Arkan,S.; Sevim,J.; Inan,N.; Gözün,A.; Özgüney,M.</i>
Cümle Tamamlama Testi	<i>Karaçelik,N.; Ertürk,S.</i>	Görsel İşitsel Sayı Dizileri Testi-B Formu	<i>Tavat,B.</i>
		Gözlem ve görüşme teknikleri	<i>Yıldız (Özden),G.</i>
		Gözlem Formu	<i>Karakelle,S.</i>
		GRISS Cinsel Doyum Ölçeği	<i>Tuğrul, C., Öztan, N., Kabakçı, E.</i>

Hacettepe Kişilik Envanteri	Gençdoğan,B.; Şayan,D.; Akbaş,A.	K.K.M.	Karaca,N.; Seyfioğlu,U.
Hamilton (HRSD)	Ertabak,I.	Kohs Test Materyalleri	Fidan,A.
Hamilton Depresyon Ölçeği	Çakır,H.K.; Demirbaş,H.; Durna,H.; Arkan,S.	K.T.S.A.	Üge,B.
Hastaların Çizdikleri Resimler	Demirbaş,H.	Kuder İgi Envanteri	Ertabak,I.; Güven,A.
Haufmann (zeka testi)	Üge,B.	Kuder Meslek Tercihi	Arkan,S.; Balkaya,H.
Hofstede Değer Ölçeği	Mizan,A.B.	Leiter	Ertan,I.; Gözün,A.
I.G.P.F.	Balkaya,H.	Lousia Düss Psikanalitik Hikayeler	Arkan,S.; Tunçalp,H.; Karıcı,S.; Çalkılıç,Ç.
İST Kişilerarası İlişkiler Stili Ölçeği	Öztan, N.	Luria test	Öktem-Tanör,Ö.
İgi ve Beceri Envanterleri	Yüksel,Y.	Mahremiyet Ölçeği	Kökdemir,D.
İletişimle İlgili Anketler	Adanalı,A.	Maslach Tükenmişlik Envanteri	Baysal,A.
KAS-S	Girginer,H.U.	Mesleki İgi Testleri	Akbaş,A.
Kaygı Envanterleri	Öner,N.; Erten,Y.; Kayahan,A.	Mesleki Yönelim Envanteri	Genç,A.
K.D.E.	Balkaya,H.; Genç,A.	Metropolitan Okuma Olgunluğu Testi	Albayrak-Kaymak,D.
Kelimeye Reaksiyon Testi	Ankan,S.	M.F.D.	Öktem-Tanör,Ö.; Üge,B.
Kendini Değerlendirme Anketi	Karaçelik,N.; Şayan,D.; Şayan,D.; Sayder,S.; Filiz,S.; Güven,A.	Minnesota Danışmanlık Envanteri	Şayan,D.
Kendini Gerçekleştirme Eng. Tarama Envanteri(KEGETE)	Gürel,D.	Minnesota Öğretmen Tutum Envanteri	Baysal,A.
Kendini Kabul Envanteri	Gençdoğan,B.	M.M.P.I.	Çelik,H.; Çakır,H.K.; Bakır,F.; Demirbaş,H.; Durna,H.; Gürel,D.; Ertabak,I.; Üge,B.; Karaca,N.; Fidan,A.; Ertürk,S.; Erten,Y.; Inceer,B.; Baysal,S.Ü.; Arkan,S.; Seyfioğlu,U.; Titiz,M.; Sevim,J.; Karıcı,S.; Tunçalp,H.; Balkaya,H.; Özer,A.
Kendini Tanıma Penceresi	Şayan,D.	Moesley	Durna,H.
Kent E.G.Y.	Durna,H.; Arkan,S.	M.O.K.S.L.	Şendil,T.G.; Önk,A.
Kısa Kognitif Muayene Çizimi	Ertürk,S.	Mülakat teknikleri	İşık,A.Z.
Kısa Semptom Envanteri	Şahin, N.H.; Durak, A.	Myers-Briggs Kişilik Tipi Ölçeği	Öztan, N.
Kinetic Family Drawings	Çalkılıç,Ç.	Nedensel Atıflar Ölçeği	Karancı,N.
Kişiler Arası İletişim Teknikleri	İşık,A.Z.	Nevrotik Araz Testi	Ankan,S.
Kişilerarası İlişkiler Ölçeği	Şahin,N.H.;Durak,A.;Yasak,Y.	Neurberger İş Tatmin Ölçeği	Türker,A.V.
Kişisel Projeler Ölçeği	Araz,A.	Obsesif-kompulsif Soru Listesi	Palabıykoğlu,R.
Kişilik Testleri	Yüksel,Y.; Titiz,M.; Akbaş,A.		
K.I.T.	Şendil, T.G.; Önk,A.		

Offer Öz-İmaj Envanteri	Güven,A.	Resim Testi	Bakır,F.
Offer Yalnızlık Ölçeği	Şahin,N.	Rey A.V.L.T.	Öktem-Tanör,Ö.
Organisite Testleri	Gürleyen(Erol),A.; Baysal,S.Ü.	RSH Evlilik Örüntüleri Ölçeği	Öztan, N., Kabakçı, E., Tuğrul, C.
Otis Z.K.T.	Ankan,S.	Role Construct Repertory Test (REP Test)	Hartak,H.
Otobiyoğrafi	Sayder,S.; Filiz,S.	Rorschach	Üge,B.; Fidan,A.; Inceer,B.; Baysal,S.Ü.; Palabıykoğlu,R.; Sevim,J.; Sayder,S.; Tunçalp,H.; Balkaya,H.; Özer,A.; Ankan,S.
Otomatik Düşünceler Ölçeği	Şendil,T.G.; Önk,A.; Şahin,N.H.; Şahin,Ş.	Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği	Palabıykoğlu,R.; Güven,A.; Güçray,S.
Öz-Kavram Ölçeği	Öner,N.; Albayrak-Kaymak,D.;	Sağlıkla İlgili Bilgi,Tutum ve Davranış Ölçeği	Karadayı,F.
Pari Ölçeği	İnan,N.	SCL-90 Testi	Çelik,H.; Beydoğan,M.; Çakır,H.K.; Gençdoğan,B.; Güçray, S.; Önk,A.; Şendil,T.G.; Karadayı,F.; Güven,A.; Şahin, N.H.
P.A.S.S.	Özusta,Ş.	Sınav Kaygısı Envanteri	Beydoğan,M.; Albayrak-Kaymak,D.
Peabody	Ertan,I.	Sigara İçme Nedenleri Ölçeği	Karancı,N.
Piers-Harris Çocuklarda Öz-Kavramı Ölçeği	Güven,A.	Solaklık Tanıma	Ankan,S.
Porteus Labirentler Testi	Durna,H.; Ertürk,S.; Palabıykoğlu,F.	Sosyal Destek Ölçeği	Torun,A.
Porteus Zeka Testi	Çakır,H.K.; Üge,B.; Balkaya,H.	Sosyal Karşılaştırma Ölçeği	Şahin,N.; Şahin,N.H.
Porteus	Ankan,S.	Sosyal Kimlik Envanteri	Meşe,G.; Arkonaç,S.
Problem Envanteri	Ankan,S.	Sosyal Tutumlar Ölçeği	Albayrak-Kaymak,D.
Problem Çözme Ölçeği	Şahin,N.; Şahin,N.H.	Sosyometrik Ölçümler	Albayrak-Kaymak,D.
Projektif Testler	Erten,Y.	Sosyotropi-Otonomi Ölçeği	Şahin,N.H.
Psikodrama teknikleri	Kaygusuz,E.	STAI Durumluk Sürekli Kaygı Ölçeği	Karaca,N.; Inceer,B.; Seyfioğlu,U.; Güçray,S.; Palabıykoğlu,R.; Şendil,T.G.; Önk,A.; Şahin,N.H.; Özben,Ş.; Beydoğan, M.; Yaparel,R.; Güven,A.
Psikofizik Testler	Arık,I.A.	Stanford-Binet	Altar,B.; Öktem-Tanör,Ö.; Albayrak- Kaymak,D.; Ankan,S.;Ertan,I.; Gözün,A.; Genç,A.; Özgüney,M.; Güven,A.
Psikometrik Ölçüm Araçları	Kaygusuz,E.	Stresle Başa çıkma Ölçeği	Şahin,N.H.; Durak,A.
Rathus Atılganlık Envanteri	Ankan,S.	Stroop	Öktem-Tanör,Ö.
Raven's PM	Öktem-Tanör,Ö.; Şahin,N.	Suçluluk-Utanma Ölçeği	Şahin,N.; Şahin,N.H.
Renkli küpler	Kaya,M.	Sürekli Kaygı Envanteri	Güçray,S.
Resimle Analiz	Gürleyen(Erol),A.	SZONDI	Üge,B.
Resim Çizme Testi	Baysal,S.Ü.	Şahsiyet Testleri	Arık,I.A.
Resim Yorumlama Testi	Karacı,S.		
Resmi Kayıtlar	Terakçe,H.		

T.A.T.	Karaçelik,N.; Özusta,Ş.; Gürel,D.; Üge,B.; Karaca,N.; Inceer,B.; Seyfioğlu,U.; Palabıykoğlu,R.; Şayan,D.; Sayder,S.; İçmeli,C.; Kayahan,A.	Weschler Memory Scale(WMS)	Öktöm-Tanör,Ö.; Ertürk,S.
Tanırma Testleri		WISC	Ertabak,I.; Üge,B.; Ankan,S.; Sevim,J.; Filiz,S.; İçmeli,C.; Tunçalp,H.; Genç,A.; Özer,A.
Taylor Manifest Anxiety Scale	Malkoç,G.	WISC-R	Özusta,Ş.; Çalkılıç,Ç.; Öktöm-Tanör,Ö.; Karaca,N.; Albayrak-Kaymak,D.; Seyfioğlu,U.; Şayan,D.; Sayder,S.; Kayahan,A.; Şendil,T.G.; Önk,A.; Güven,A.; Gözün,A.; Şahin,N.; Savaşır,I.
Thurstone	Şendil,T.G.; Önk,A.	Zung Depresyon Ölçeği	Çakır,H.K.; Bakır,F.; Gençdoğan,B.
T.K.T.	Arıkan,S.	Yapılandırılmış Görüşme	İnceer,B.
Tükenmişlik Ölçeği	Arıkan,S.	Yaşamı Sürdürme Nedenleri Envanteri	Şahin,N.H.; Durak,A.; Yasak-Gültekin, Yeşim
T.Y.T.	Torun,A.	Yetenek Testleri	Yüksel,Y.
UCLA Yalnızlık Ölçeği	Balkaya,H.	Yeterlilik Saptama Görüşme Formu	Nas,M.U.
Visual Squential Memory	Yaparel,R.; Gürel,D.; Şahin,N.H.; Durak,A.	Yetişkin Tutum Ölçeği	Torun,A.
WAIS Öktöm-	İnan,N.	Zeka Testleri	Tatar,N.; Altar,B.; Öner,N.; Gürleyen(Erol),A.; Baysal,S.Ü.
Tanör,Ö.; Üge,B.; Seyfioğlu,U.; Tiliz,M.; Palabıykoğlu,R.; Sayder,S.; Özer,A.; Ertürk,S.			
WAIS-R	Karaca,N.		
Watson-Glaser Eleştirisel K.Y. Testi	Çıkrıkçı,N.		

EK-1**ADRESLER**

- AKAY, Hülya S.S.K. Göztepe Hastanesi GÖZTEPE İSTANBUL
AKBAŞ, Ayla Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi ATAKUM
SAMSUN
AKBAĞ, Müge Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fak. Eğitim
Bilimleri Bölümü Rehberlik ve Psikolojik Danışma A.B.D.
İSTANBUL
ALBAYRAK-KAYMAK, Deniz Boğaziçi Üniversitesi Eğitim Bilimleri
Bölümü P.K. 2 BEBEK İSTANBUL
ALTAR, Birsen Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu Karşıyaka
Çocuk Yuvası
ARAZ, Arzu 356. Sokak No: 20/8 ÜÇYOL İZMİR
ARIK, İsmail Alev İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Psikoloji
Bölümü İSTANBUL
ARIKAN, Süheyla Devlet Hastanesi KAHRAMANMARAŞ
ARKONAÇ, Sibel İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Psikoloji
Bölümü İSTANBUL
ASLAN, Vicdan Yücel İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı
A.B.D. İSTANBUL
AYVALIOĞLU, F.Şule Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fak.
Eğitim Bilimleri Böl. Araş. Gör. İSTANBUL
BAKIR, Fazilet Korutürk Mah. Ortanca Sok. No: 37/4 BALÇOVA
İZMİR
BALKAYA, Halis Erciyes Üniversitesi Mediko-Sosyal PDR Servisi
KAYSERİ
BAYSAL, Asuman Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi
Eğitimde Psikolojik Hizmetler Araştırma Görevlisi BUCA İZMİR
BAYSAL, Seval Üreğen İzmir Devlet Hastanesi Psikiyatri Servisi
İZMİR
*BEĞENÇ, Hülya Tulpar
BEYDOĞAN, Melahat Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Fakültesi
Eğitim Bilimleri Bölümü BUCA İZMİR
ÇAKIR, Hüseyin Kemal Kütahya Devlet Hastanesi KÜTAHYA
ÇALKILIÇ, Çiğdem Nisan Çocuk ve Aile Danışma Merkezi
İSTANBUL
ÇELİK, Hidayet Adalet Bakanlığı Ödemiş Kapalı Cezaevi ÖDEMiŞ
İZMİR
ÇIKRIKÇI, Nükhet Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fak. Araş.
Gör. ANKARA
DEMİRBAŞ, Hatice Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri
Kliniği ANKARA
DURAK, Ayşegül Bilkent Üniversitesi Psikolojik Danışma Merkezi
No:20 ANKARA
DURNA, Hamit Devlet Hastanesi ADIYAMAN
DURUKAFA, Gönül Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi
BUCA İSTANBUL
ELAL-LAWRENCE, Güliz Boğaziçi Üniversitesi Psikoloji Bölümü P.K.
2 BEBEK İSTANBUL
EMİL, Nazan İstanbul Tıp Fakültesi Çocuk Psikiyatrisi Kliniği ÇAPA
İSTANBUL
ERTABAK, İbrahim SSK Doğumevi ve Çocuk Hastalıkları Hastanesi
KONYA
ERTAN, İsmail Rehberlik ve Araştırma Merkezi Müdürlüğü Müdür
Yardımcısı ÇORUM
ERTEN, Yavuz İçgörü Psikolojik Danışmanlık Merkezi İSTANBUL
ERTÜRK, Nuray Ege Üniversitesi Tıp Fak. Hastanesi BORNOVA
İZMİR
ERTÜRK, Sibel İzmir Atatürk Devlet Hastanesi Psikiyatri Servisi
İZMİR
FİDAN, Atalay Devlet Hastanesi EDREMIT BALIKESİR
FİLİZ, Selma Özel Eyüboğlu Lisesi Danışman Rehber İSTANBUL
GENÇ, Ayfer Özel Boğaziçi Lisesi İSTANBUL
GENÇDOĞAN, Başaran Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim
Fak. Psikolojik Danışma ve Rehberlik Bölümü Araş. Gör.
ERZURUM
GİRGİN, Fatih Devlet Hastanesi ALAŞEHİR MANİSA
GİRGİNER, Haluk Uğur Ege Üniversitesi Psikoloji Bölümü
BORNOVA İZMİR
*GÖZÜN, Ayşegül
GÜÇRAY, Sonay Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi ADANA
GÜNDOĞDU, Songül Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sağlık-Kültür ve Spor
Daire Başkanlığı ZEVE Kampüsü VAN
GÜRÇAY, Semra 100. Yıl Kız Yetiştirme Yurdu ESKİŞEHİR
GÜREL, Dilek Y. Ö. Kredi ve Yurtlar Kur. Gazi Yurdu Psiko-Sosyal
Servisi BEŞEVLER ANKARA
GÜRLEYEN (Erol), Ayşe İstinye Devlet Hastanesi İSTİNYE
İSTANBUL
GÜVEN, Aytül Göztepe Kız Meslek Lisesi HATAY İZMİR
GÜVEN, Kaniye Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi
İSTANBUL
HARLAK, Hacer Adnan Menderes Üniversitesi Turizm İşletmeciliği
ve Otel Y.O. AYDIN
HASTA, Derya Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fak. Araş.
Gör. ANKARA
HORTAÇSU, Nuran ODTÜ Psikoloji Bölümü ODTÜ ANKARA
IŞIK, A.Zeynep Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi
İSTANBUL
İÇMELİ, Celalettin Fırat Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi ELAZIĞ
İNAN, Nur T.B.M.M. Kreşi ANKARA
İNCEER, Benal Ege Üniversitesi Tıp Fak. Psikiyatri A.B.D.
BORNOVA İZMİR
IRAK, Suna Trabzon Sağlık Müdürlüğü Şube Müdürü TRABZON
KABAKÇI, Elif Hacettepe Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Psikiyatri
ABD. ANKARA.
KARACA, Ayla Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Erkek
Yetiştirme Yurdu TEKİRDAĞ
KARACA, Nilüfer Ege Üniversitesi Tıp Fak. Psikiyatri AnaBilim Dalı
BORNOVA İZMİR
KARAÇELİK, Nükhet TED Zonguldak Koleji ZONGULDAK
KARADAYI, Figen Çukurova Üniversitesi Eğitim Fak. Felsefe Grb.
Eğt. Böl. Psikoloji A.B.D. ADANA
KARAKAŞ, Sirel Hacettepe Üniversitesi Psikoloji Bölümü
HACETTEPE ANKARA
KARAKELLE, Sema T.B.M.M. Kreş ve Çocuk Bakımevi ANKARA
KARANCI, Nuray ODTÜ Psikoloji Bölümü ODTÜ ANKARA

KARCI, Saadet Manisa Devlet Hastanesi MANISA
KAYA, Melek Karatekin Mahallesi Haydaroğlu Sokak 14/A ÇANKIRI
KAYA, Nevres Kredi Yurtlar Samsun Karadeniz Yurdu SAMSUN
KAYAHAN, Ayşen Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi Psikiyatri
Kliniği Çocuk psikiyatrisi BORNOVA İZMİR
*KAYGUSUZ, Emel Özel Umud Özürlü Çocuklar Rehabilitasyon
Merkezi
*KAYHAN, I. AYŞE ELİS Psikolojik Danışmanlık LDT. ŞTİ.
KÖKDEMİR, Doğan ODTÜ Psikoloji Bölümü Araş. Gör. ODTÜ
ANKARA
KOZCU, E. Şeyda Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Psikoloji
Bölümü BORNOVA İZMİR
MALKOÇ, Gökhan İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Psikoloji
Bölümü Araş. Gör. İSTANBUL
MEŞE, Gülgün Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Psikoloji Bölümü
BORNOVA İZMİR
MEMMİ, A.Banu Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi
Eğitim Bilimleri Bölümü İSTANBUL
MİRİBAŞ, Jale İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksek
Okulu İSTANBUL
MİZAN, A. Betül ELF-SELYAK A.Ş. Personel Direktörü İSTANBUL
NAS, Mualla Ulusavaş Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim
Fakültesi BUCA İZMİR
*ORAL, Iğın
ÖKTEM-TANÖR, Öğet İstanbul Tıp Fakültesi Nöroloji Anabilim Dalı
İSTANBUL
ÖNER, Serra İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Psikoloji
Bölümü Araş. Gör. İSTANBUL
ÖNER, Necla Boğaziçi Üniversitesi Eğitim Fak. Eğitim Böl. P.K. 2
BEBEK İSTANBUL
ÖNK, Ayşegül İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fak. Psikoloji Böl. Araş.
Gör. İSTANBUL
ÖVGÜN, İbrahim Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Psikoloji
Bölümü Araş. Gör. BORNOVA İZMİR
ÖZBEN, Şüheda Buca Eğitim Fakültesi BUCA İZMİR
ÖZDEMİR, Nermin Jandarma Genel Komutanlığı Dispanseri
ANITTEPE ANKARA
ÖZER, Abdülkadir Hacı Hanım Sokak No: 4/4 AYAZPAŞA
İSTANBUL
*ÖZGÜNEY, Merih Atatürk Çocuk Yuvası
ÖZKAN, Şengül İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk Psikiyatrisi
ÇAPA İSTANBUL
ÖZTAN, Nedret Bilkent Üniversitesi Psikolojik Danışma Merkezi
No:20 ANKARA
ÖZUSTA, Şeniz Hacettepe Üniversitesi Çocuk Hastanesi Çocuk Ruh
Sağlığı ANKARA
PALABIYIKOĞLU, Refia Ankara Üniversitesi Tıp Fak. Psikiyatri
A.B.D. ANKARA
PALTAR, Birsen Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu
Karşiyaka Çocuk Yuvası KARŞIYAKA İZMİR
*PIRIMOĞLU, Neslihan
SAYDER, Semra Özel Eyuboğlu Lisesi Rehber Öğretmen
İSTANBUL

SEVGİN, Demet Nevşehir Sağlık Müdürlüğü NEVŞEHİR
*SEVİM, Derya
SEYFİOĞLU, Umud Ege Üniversitesi Tıp Fak. Psikiyatri Kliniği İZMİR
SİRMEN, Pınar Cemal Gürsel Cad. No:412/8 KARŞIYAKA İZMİR
SÖNMEZ, G. Deniz İş ve İşçi Bulma Kurumu Genel Müdürlüğü
ANKARA
*SÖZERİ, Canan Özel Sentez Dersanesi
SÜRÜK, Nilgün İnönü Üniversitesi Sağlık Kültür ve Spor Dairesi
Başkanlığı MALATYA
ŞAHİN, H. Nesrin Bilkent Üniversitesi Psikolojik Danışma Merkezi
No:20 ANKARA
ŞAHİN, Nail ODTÜ Psikoloji Bölümü ANKARA
ŞAYAN, Derya İstek Vakfı Belde Özel Lisesi Rehber Öğretmen
İSTANBUL
ŞENDİL, T.Gül İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fak. Psikoloji Böl.
İSTANBUL
ŞENGÜL, Nihal Yurt-Kur Bornova Kız Öğrenci Yurdu BORNOVA
İZMİR
TATAR, Nalan Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu
Karşiyaka Çocuk Yuvası İZMİR
TAVAT, Banu Hacettepe Üniversitesi Psikoloji Bölümü Araş. Gör.
HACETTEPE ANKARA
TELMAN, Nursel İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi İSTANBUL
TERAKÇE, Hayriye İmam Hatip Lisesi Psikolojik Danışma ve Rehber
Öğr. ARDAHAN
TİTİZ, Mehpare Bentbaşı Mah. A. Hikmet Cad. Oral Apt. No: 73/8
BANDIRMA
TORUN, Alev Bağbaşı Cad. Hüseyin Ayanoğlu Sok. Akgün Apt. No:
2/9 ERENKÖY İSTANBUL
*TUNÇALP, Hüseyin
TUĞRUL, Ceylan Psikolojik Değerlendirme ve Tedavi Merkezi,
Kuğulu Pasajı, No.18/24, ANKARA.
TÜRKCAN, Rıza Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu
ESKİŞEHİR
TÜRKER, Ahmet Vahdi İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi
Psikoloji Bölümü Araş. Gör. İSTANBUL
*ULUTAÇ, Gülcan
ÜGE, Beyhan Adli Tıp Kurumu Gözlem İhtisas Dairesi SİRKEÇİ
İSTANBUL
YASAK, Yeşim ODTÜ, Psikoloji Bölümü ANKARA
YAPAREL, Recep Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İZMİR
YILDIZ (Özden), Gülsen SHÇEK Bornova Erkek Yetiştirme Yurdu
BORNOVA İZMİR
YILDIZ, Ercan Aşık Veysel İlkokulu ve Sanat Ortaokulu (Görme
Engelliler Okulu) Rehber Öğretmeni BEŞEVLER ANKARA
YÜKSEL, Yurdagül Terakki Vakfı Özel Şişli Terakki Lisesi Danışman
Psikolog İSTANBUL
YÜREĞİR, T. Zeynep P.K. 30 GAR- ADANA
YURTBUY, Tülin İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk
Psikiyatrisi Bilim Dalı İSTANBUL * Bu meslektaşlarımız
adreslerini anketlerde yazmamışlardır.

APA ÖDÜLLERİ :

PSİKOLOJİNİN ULUSLARARASI GELİŞİMİNE ÖZEL KATKI ÖDÜLÜ 1993 PROF. DR. ÇİĞDEM KAĞITÇIBAŞI

Sayın Meslekdaşlarımız,

Türk Psikologlar Derneği Haziran 1993 Bülteni ile sizlere Amerikan Psikoloji Birliğinin (APA), "Psikolojinin Uluslararası Gelişimine Özel Katkı Ödülü"ne 1993 yılında Sn. Prof. Dr. Çiğdem Kağıtçıbaşı'nın layık görüldüğünü duyurmuştuk. APA tarafından 1991 yılından itibaren verilmeye başlanan bu ödül Prof. Kağıtçıbaşı'na kültürlerarası psikoloji, uluslararası psikoloji kuruluşları ve gelişmekte olan ülkelerin sorunları gibi konulara psikolojinin uygulanması amacıyla yaptığı çalışmalar ve değerli katkıları nedeniyle verilmiştir.

APA'nın değişik konularda verdiği ödüllerle ilgili açıklamalar bir gelenek olarak American Psychologist Dergisi'nin ödülün ait olduğu yılı izleyen Nisan sayısında ayrıntılı olarak yer almaktadır.

American Psychologist Dergisi'nin Nisan 1994 sayısında Sn. Kağıtçıbaşı'nın ödül kazanmasına ilişkin haberin ve Türk Psikolojisinin değerli hocasının ayrıntılı özgeçmişinin yer alması Türk Psikoloji Bilimi ve Psikologları adına bir gurur kaynağıdır. Bu haberin özet çevirisini Türk Psikoloji Dergisi'nde sizlere duyurmaktan gurur duyuyor, Sn. Kağıtçıbaşı'nı tekrar candan kutluyoruz.

*** "APA Psikolojide Uluslararası İlişkiler komitesi 1993 yılı üyeleri M. Brewster Smith başkanlığında Donald K. Freidheim, Susan Pick de Weiss ve Jeffrey Z. Rubin'den oluşmuştur. Komite tarafından 1991 yılından itibaren ödülle layık görülenler,*

1991 Otto Klineberg

1992 Henry David

1993 Çiğdem Kağıtçıbaşı'dır.

Örgütün kuralları gereği, ödül sahibi 1994 yılı toplantısında çalışmaları hakkında bir konuşma su-

nacaktır. Bu konuşma American Psychologist Dergisi'nin Nisan 1995 sayısında yayınlanacaktır.

Özgeçmiş (Özet çeviri)

C. Kağıtçıbaşı 1940 yılında İstanbul'da doğdu, 1959 yılında İstanbul Amerikan Kız Koleji'ni başarıyla bitirdi ve Wellesley Kolejine burslu olarak kabul edildi. Lisans öğreniminin ilk iki yılını atlayan Kağıtçıbaşı, 1961 yılında psikoloji ağırlıklı lisans diploması aldı. 1961-66 yılları arasında Kaliforniya Berkeley Üniversitesi'nde sosyal psikoloji yüksek lisans eğitimi yaptı. Otoriter kişilik kuramının sosyal, politik ve psikolojik yaptırımları (Adorno ve ark. 1960) konusu ilgi alanını oluşturuyordu. M. Brewster Smith'in danışmanlığını yaptığı doktora tez çalışmasının konusu "otoriter kişilik kuramının genellebilirliği" üzerineydi. Bu yıllarda Oğuz Kağıtçıbaşı ile evlendi ve doktora çalışmaları sırasında kızı Elif dünyaya geldi.

1967 yılında Berkeley Üniversitesi'nden doktora alan Kağıtçıbaşı, yurda döndü ve ODTÜ Sosyal Bilimler Bölümünde çalışmaya başladı. "Gençliğin hayata bakış açısı, aile atmosferi ve sosyo-kültürel faktörler arasındaki ilişkileri modernleşme paradigması çerçevesinde inceleyen" çalışmalar yaptı. 1970 yılında oğlu Emrah'ı dünyaya getiren Kağıtçıbaşı, ailesi, annelik rolü ve akademik çalışmalarını birarada başarıyla yürüttü.

1973 yılında Hawaii, East-West Merkezi tarafından Çocuğun Değeri (VOC) projesinde çalışmak üzere davet edildi. Bu proje 9 Asya ve Güneydoğu Asya ülkesinde çocuk yetiştirme tutumları üzerinde bilgi toplanan bir çalışmaydı. Kağıtçıbaşı 1982 yılında Türk VOC çalışmasına ilişkin bir kitap ve konuya ilişkin çok sayıda makale yayınladı. Bu konuda Dünya Sağlık Teşkilatı (WHO) için sağlık çalışanları

** American Psychologist, April 1994, vol. 49, no. 4, 291-293.

tarafından kullanılacak standartlar üzerine bir el kitabı yayınladı. Ayrıca bu konu üzerine yazdığı Türkçe eser, Sedat Simavi Sosyal Bilimler Ödülü aldı. Çocuğun değeri üzerindeki çalışmaları Kağıtçıbaşı'nın TRT, Milli Eğitim Bakanlığı ve UNICEF gibi kuruluşlarda danışman olarak görevlendirilmesini de birlikte getirdi.

1982'den itibaren alt sosyo-ekonomik düzey gruplarında annelerin eğitilmesi yoluyla çocukların okul öncesi kazançları konusunda çalışmaya başladı. Dört yıllık izleme çalışmaları sonunda annelerin eğitilmesinin çocukların zihinsel gelişimine büyük katkısı olduğu, ayrıca annenin aile içi statüsüne de olumlu katkısı olduğu belirlendi.

Kağıtçıbaşı, UNICEF'in Anne-Çocuk Vakfı kurucu üyelerindedir. Susam Sokağı Türk Uyarlamaları projesinde baş danışman olarak görev almıştır. Ayrıca UNICEF'in Türkiye, Endonezya, Kenya, Filipinler ve Sri Lanka'da yürüttüğü çocuk gelişimini etkileyen çevrel koşullarla ilişkin bir projede 1981 yılından beri danışmanlık yapmaktadır. Ford Vakfı'nın-Uluslararası Gelişim Merkezi-Population Centre Kuruluşunda, Middle East Awards' Population&Development Programı çerçevesinde 1986-1989 yılları arasında danışman olarak görev almıştır. 1978-1987 yılları arasında American Field Service (AFS) adlı kültürlerarası, öğrenci değişim programında, kültürlerarası deneyimler üzerinde araştırmaları vardır. Halen Avrupa Konseyi'nin Aileye Hizmet Veren Kuruluşlar Uluslararası Çalışma Örgütü'nde danışmanlık yapmaktadır. Uluslararası Sosyal Bilimler Konseyi'nin Fakirlik Üzerine Karşılaştırmalı Araştırma Programı Komitesi-Sosyal

Çevredeki Değişimin Algılanması ve Değerlendirilmesi Çalışma Grubu üyesidir.

Kağıtçıbaşı, 1990 yılında International Association of Cross-Cultural Psychology (IACCP)'ye ilk kadın başkan olarak seçilmiştir. Ayrıca 1988'den beri International Union of Psychological Science (IUPsyS)'in yönetim kurulu üyesidir. International Council of Psychologists ve APA'nın uluslararası bağlantı elemanıdır. 1986'da İstanbul'da 8. International Cross-Cultural Psychology Kongresi'ni düzenlemiştir. Halen Advanced Research - Training Seminars (ARTS)'in koordinatörlüğünü yapmaktadır. Bu kuruluş geliştirmekte olan ülke psikologlarının alandaki güncel gelişmeler çerçevesinde araştırma kapasitelerini geliştirmeyi ve elemanların uluslararası kongrelere katılımlarını desteklemektedir. IUPsyS, IACCP ve International Association of Applied Psychology'nin sponsorluğunu yaptığı ARTS, APA ve bazı Ulusal Psikoloji Birlikleri tarafından da desteklenmektedir. Türk Psikoloji Derneği Başkanlığı da yapmış olan Kağıtçıbaşı, International Journal of Psychology, Cross Cultural Psychology Monographs, Psychology&Developing Societies, International Migration gibi dergilerin ve çok sayıda Türkçe yayının akademik yayın kuruluşunda görev yapmaktadır. 1993 yılında kurulan Türk Bilimler Akademisi'nin on kurucu üyesinden biridir."

Türk Psikolojisinin daha pek çok Kağıtçıbaşı'ları yetiştirebilmesi dileğiyle.

*Dr. Nilhan Sezgin
Türk Psikologlar Derneği
Yönetim Kurulu Başkanı*

DERNEK HABERLERİ

✓ Türk Psikologlar Derneği, EFPPA'nın Adli Psikoloji ve Psikoterapi komisyonlarına Türkiye'deki uygulamalara ilişkin bilgi vermiştir.

✓ 1995 yılında Atina'da yapılacak olan IV. Avrupa Psikoloji Kongresinde, Türk Psikologlar Derneği'nin "Avrupa Ülkelerinde Çalışan Yabancı İşçiler ve Ailelerinin/Çocuklarının Psikolojik Değerlendirmeleri Sırasında Karşılaşılan Önemli Sorunlar" konulu bir sempozyum düzenleme önerisi, Kongre yönetim kurulunca kabul edilmiştir. Bu konuya ilişkin olarak 25 EFPPA üyesi derneğe duyuru yollanmış, konuyla ilgilenen araştırmacıların Türk Psikologlar Derneği ile ilişkiye geçmeleri istenmiştir. Ayrıca, Türk Psikoloji Derneği'ne de bu sempozyumun iki Türk Derneği'nin ortak çalışması olarak hazırlanması önerilmiştir. İşbirliği ve hazırlıklar devam etmektedir.

✓ Türk Psikologlar Derneği, temmuz 1994'te Madrid'de düzenlenecek EFPPA üyesi dernekler toplantısına davet edilmiştir. Yönetim Kurulu üyeleri-miz bu toplantıda hazır bulunacaklardır.

✓ Türk Psikologlar Derneği İzmir Şubesi 6-7/ mayıs/1994 tarihinde Ege Üniversitesi Kampüsünde her biri 2.5 saat süren "Davranışçı-Bilişsel Tedavi Seminerleri" düzenlemiştir. Prof. Dr. Işık Savaşır "Depresyonda Davranışçı-Bilişsel Yaklaşımlı Tedaviler", Prof. Dr. Perin Yolaç "Anksiyete Bozukluklarında Davranışçı-Bilişsel Yaklaşımlı Tedaviler", Dr. Mehmet Akif Sayılğan "Obsesif-Kompulsif Bozuklukta Davranışçı-Bilişsel Yaklaşımlı Tedaviler" ve Dr. Ceylan Tuğrul "Cinsel İşlev Bozukluklarında Davranışçı-Bilişsel Yaklaşımlı Tedaviler" konularında seminerler vermişlerdir.

✓ HİZMET İÇİ EĞİTİM PROGRAMLARI BAŞLATILDI...

Haziran Bültenimizde duyurduğumuz gibi, Hizmetiçi Eğitim Grubumuz çalışmalarını başlatmıştır. Açılan hizmetiçi eğitim programlarının kısa özetlerini veriyoruz:

KENDİNİ ORTAYA KOYMA EĞİTİMİ ÇALIŞMA GRUBU

Süresi: 6 hafta 3'er saat

Yeri: Psikolojik Değerlendirme ve Tedavi Merkezi Tunali Hilmi cad. Kuğulu İşhanı, B Blok, 3. kat, 18/148 Kavaklıdere

Telefon: 4671018-4677175

Sorumlusu: Dr. Ceylan Tuğrul

Üye sayısı: 12-15 kişi

Kendini Ortaya Koyma Eğitimi çalışma grubunun amacı; psikologların davranışçı-bilişsel terapi yaklaşımıyla, birey ya da gruplara, kendini ortaya koyma eğitimi verebilecek düzeyde beceri kazanmalarına yardımcı olmaktır.

Çalışma grubunda kapsanacak konulardan bazıları şunlardır:

* Kendini ortaya koymak ne demektir?

* Saldırgan ya da pasif olmadan kendini ortaya koymak mümkün müdür?

* Kendini ortaya koyamamaya bağlı olarak ortaya çıkan bedensel tepkilerle nasıl başa çıkılır?

* Kendini ortaya koyamamaya yol açan olumsuz otomatik düşüncelerle nasıl mücadele edilebilir?

* Problemler nasıl çözümlenebilir?

* Çatışma durumlarında neler yapılabilir?

Grup esnasında yazılı materyaller verilecek, gevşeme eğitiminde audio kasetten yararlanılacak ve karşılıklı provalar yoluyla pratik yapma imkanı sağlanacaktır. Kurs sonunda yapılacak değerlendirilmeden sonra, yeterli görülen kursiyerlere sertifika verilecektir.

ÇOCUK DEĞERLENDİRME PAKETİ ÇALIŞMA GRUBU

Cümle Tamamlama, Goodenough-Harris, Bender-Geştalt, Peabody, Görsel İşitsel Sayı Dizisi, AGTE, Benton Testleri uygulama, puanlama, yorumlama ve sonuçları rapor etme uygulamalı kursu.

Süresi: 4 hafta 6'şar saat (haftada 3'er saatlik iki oturum)

Yeri: Ankara Üniversitesi, Çocuk Psikiyatrisi

Telefon: 3192160/609 (Doç. Dr. Melda Akçakın, Doç. Dr. Neşe Erol, Doç. Dr. Ayşe Yalın)

Sorumlular: Doç. Dr. Melda Akçakın, Doç. Dr. Neşe Erol Doç. Dr. Ferhunde Öktem, Doç. Dr. Ayşe Yalın, Dr. Nilhan Sezgin

Üye sayısı: 20 kişi

Çalışma grubunun amacı; yukarıda belirtilen değerlendirme araçlarının çocuklara uygulama, puan-

lama, puanların yorumlanması ve sonuçlarının rapor edilmesi becerilerinin kazandırılmasıdır.

Çalışma grubunda kapsanacak konulardan bazıları şunlardır:

* Psikolojik testlerin özellikleri, testlerin uygulanmasında dikkat edilmesi gereken konular, sonuçların bildirilmesine bağlı olarak ortaya çıkacak sosyal ve etik konularla ilgili sorunlar

* Test materyallerinin tanıtılması ve uygulama biçimlerinin öğretilmesi

* Test puanlarının yorumlanması

* Sonuçların yorumlanması ve rapor yazımı

Kuramsal bilgiler için kursiyerlere verilecek yazılı materyal komisyon tarafından hazırlanıp Türk Psikologlar Derneği tarafından dağıtılacaktır. Kurs sonunda her kursiyer kuramsal ve uygulamalı olarak değerlendirilecektir. Kurs düzenleme kurulunca yapılacak değerlendirme sonucunda yeterli bulunan kursiyerlere Türk Psikologlar Derneği tarafından sözü edilen testlerle ilgili olarak sertifika verilecektir.

TOPLANTI ve KONGRELER

- **10-14 Temmuz 1994.** Annual Convention of the International Council of Psychologists, Lisbon, Portugal. Başvuru: ICP Secretariat, PO Box 62, Hopkinton, RI 02833-0062, USA
- **13-15 Temmuz 1994.** 2nd International Congress of Family Psychology. University of Padua, Italy. Başvuru: Mario Cusinato, Dept Psicologia Generale, Piazza Cavour 23, I-35139 Padua, Italy.
- **14-16 Temmuz 1994.** 15th International Conference of the Stress and Anxiety Research Society. Madrid, Spain. Başvuru: Tom Backer Johnsen, University of Bergen, Psychometrics Unit, Sydnesplass 13, N-5000 Bergen, Norway.
- **17-22 Temmuz 1994.** 23rd International Congress of Applied Psychology, Madrid, Spain. Başvuru: Colegio Oficial de Psicologos, Nunez de Balboa, 58, S, 28001 Madrid, Spain.
- **24-27 Temmuz 1994.** XII. Congress of Cross-Cultural Psychology, Pamplona, Navarre, Spain. Başvuru: Administrative Secretary of Colegio Oficial de Psicologes IACCP Monasterio de Yarte, 2 trasera-31001 Pamplona/ Iruna (Spain). Tel: (48) 17 51 33 Fax: (48) 17 53 48
- **25-28 Temmuz 1994.** Congress of the International Association for child and Adolescent Psychiatry and Allied Professionals "Violence and Vulnerability" San Fransisco, USA . Başvuru: Irving Phillips, M.D. Department of Psychiatry Langley Porter N.P. I. 401 Parnassus Avenue, San Fransisco, California, USA. Tel: 1-415-731-7379.
- **Ağustos-1994.** 16th International Congress of Psychotherapy. Seoul, R.O. South Korea.
- **12-16 Ağustos 1994.** Annual Meeting of the American Psychological Association. Los Angles, California, USA. Başvuru: American Psychological Association, 1200 Seventeenth Street N.W., Washington DC 20036, USA.
- **6-10 Eylül 1994.** 24th Congress of the European Association for Behaviour Therapy. Corfu, Greece. Başvuru: Thriaena Congress, 24 Har. Trikoupi Str., 1106 79 Athens, Greece.
- **9-11 Eylül 1994.** 30.Ulusal Psikiyatri Kongresi ve Türk Psikiyatrisinin Güncel Sorunları Sempozyumu, Kayseri. Başvuru:Yard. Doç. Dr. Fatih Karaaslan, Erciyes Üniversitesi, Tıp Fakültesi Psikiyatri Anabilim Dalı, PK.29338002 Kayseri Tel. ve Faks: (0-352) 4375702.
- **16-18 Eylül 1994.** 3-Day Workshop on Bullying among School Children Aase Meyer, Division of Personality Psychology, Oysteinsgate 3, N-5007 Bergen, Norway; tel: +47 55 21 23 39; fax: +47 55 90 25 56; E-mail (Bitnet): Meyerpsych.uib.no.
- **21-23 Eylül 1994.** VIII. Ulusal Psikoloji Kongresi, İzmir. Başvuru: Ar. Gör. Gül Varan. Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü 35040 Bornova/ İzmir. Tel:(0-232) 388 01 10/ 13 73 Fax:(0-232) 388 11 02
- **11-13 Kasım 1994.** Annual Meeting of the Psychonomic Society. St Louis, Missouri, USA. Başvuru: Cynthia H. Null, Psychology Dept, College of William and Mary, Williamsburg, Virginia 23185, USA.
- **11-15 Ağustos 1995.** Annual Meeting of the American Psychological Association. New York, USA. Başvuru: American Psychological Association; 1200 Seventeenth Street N.W., Washington DC 20036, USA.
- **11-15 Ağustos 1995.** 53rd Annual Convention of the International Council of Psychologists. Taipei, Taiwan. Başvuru: Conference Secretariat, General Innovation Service, 8F/3, No.398, Kee Lung Rd., Sec.1, Taipei, Taiwan.
- **Kasım 1995.** 3rd European Symposium on Drug Addiction and AIDS. Başvuru: Mansur Beyazyürek, M.D. Birlik Sok. Akyıldız Sitesi 24/a D: 17 Levent İstanbul Tel: (0-222) 278 10 18- 264 37 70 Fax: (0-212) 280 39 61.

TEZ TANITIMI:

ÇOCUKLAR İÇİN DURUMLULUK-SÜREKLİ KAYGI ENVANTERİNİN UYARLAMA, GEÇERLİK VE GÜVENİRLİK ÇALIŞMASI

Şeniz Özusta

*Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler
Enstitüsü*

Ankara 1993.

Danışman : Prof. Dr. Perin Yolaç

Bu çalışma, Spielberger'in Çocuklar için Durumluluk- Sürekli Kaygı Envanteri'nin Türk çocuklarına uyarlanması çalışmasıdır. Bu amaçla, 9-12 yaşlarındaki toplam 615 çocuktan (298 kız ve 317) erkek normatif veriler toplanmıştır. Dört yaş grubuna ilişkin durumluk-sürekli kaygı puanlarının yüzdelik sıraları ve normalleştirilmiş t puanları hesaplanmıştır.

Ölçeklerin güvenilirlik çalışmasında, içtutarlık için Cronbach Alfa yöntemi ve test-tekrar test yöntemiyle hesaplanmıştır. Ölçeklerin, sözü geçen yöntemlere göre Türk örnekleme için güvenilir olduğu bulunmuştur.

Yaş ve cinsiyete göre durumlilik ve sürekli kaygı puanları, varyans analiziyle karşılaştırılmıştır. Büyük yaş çocukların (11-12 yaş), küçük yaş çocuklarına göre (9-10) ölçeklerden daha yüksek puan aldıkları görülmüştür.

Kriter geçerliği çalışmasında ise, kaygı bozukluğu tanısı alan, diğer psikiyatrik tanıları alan ve normal çocuklardan toplanan veriler karşılaştırılmıştır. Kaygı bozukluğu ve normal grup arasındaki farklar, durumluk ve sürekli kaygı puanı açısından manidar bulunmuştur.

Kaygı bozukluğu tanısı alan grubun, diğer psikiyatrik tanıları alan gruplara göre durumluk kaygı öl-

çeğinden daha yüksek puanlar aldıkları görülmüştür. Bu grupların sürekli kaygı ölçeğinden aldıkları puanlar açısından fark bulunmamıştır.

Sunulan çalışmada, çocuklarda kaygının önemi ve ölçülmesinin gerekliliği vurgulanmış ve bulgular, ilgili literatür ışığında tartışılmıştır.

STATE-TRAIT ANXIETY INVENTORY FOR CHILDREN: ADAPTATION, RELIABILITY AND VALIDITY

State-Trait Anxiety Inventory for Children (Spielberger, 1973) was administered to 615 normal children between 9-12 years of age. Percentile ranks and standardized t scores were computed for each age group. The internal consistency and test-retest reliabilities were found to be high for both of the scales.

Analysis of variance yielded significant age and sex differences on the A-State scores. It has been found that older children (11-12 age), got higher scores on both A-Trait and A-State scales than younger children (9-10 age). It has also been found that girls got higher scores on both scales than boys.

Criterion validity measures were obtained through the comparisons of the normal group, the anxiety disorder group and another group of patients having diagnoses other than anxiety disorder. Differences between the normal group and the anxiety disorder group were significant on both scales. The only difference between the anxiety group and the group with psychiatric diagnoses other than anxiety was on the A-State scale scores. Results were discussed in the light of the literature on state-trait anxiety theory.

YAZIM KURALLARI

1. Dergiye gönderilecek yazılar A-4 boyutlarında kağıda sol yanda 4cm sağ yanda 2 cm boşluk bırakılarak çift aralıkla yazılmalıdır.

2. Yazılar dört kopya olarak gönderilmelidir.

3. Yazılarda TDK'nın Yazım Kılavuzu örnek alınmalı, yabancı sözcükler yerine olabildiğince Türkçe sözcükler kullanılmalıdır. Türkçe'de pek alışılmamış sözcükler yazıda kullanılırken ilk geçtiği zaman yabancı dildeki karşılığı da parantez içinde verilmelidir.

4. Yazarların isimleri, görev ve ünvanları, çalıştıkları kurum ayrı bir başlık sayfasında belirtilmelidir. Değerlendirmenin tarafsızca yapılabilmesi için metin bölümünde yazarların kimliğini belirtecek hiçbir bilgi bulunmamalıdır.

5. Yazılarda sunulan düşüncelerden yazarları sorumludur.

6. Türk Psikoloji Dergisi'nde yayınlanan yazılardan, kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir. Ancak kaynak yazının içeriğinde olabilecek çarpıtmalardan alıntıyı yapan ve yayınlayan kişi ya da kuruluşlar sorumludur.

7. Şekil, grafik, resim ve tablolar ayrı sayfalarda hazırlanmalı ve yazı içinde yerleri belirtilmiş olmalıdır. Özel baskı gerektiren şekil ve fotoğrafların masrafı yazardan alınır.

8. Türk Psikoloji Dergisi'ne gönderilen yazılar, yayınlansın ya da yayınlanmasın geri gönderilmez.

9. Yayın Kurulu, yazıda gerekli gördüğü sözcükleri değiştirebilir.

10. Her yazıya, 200 sözcüğü geçmeyecek İngilizce ve Türkçe özet eklenmelidir.

11. Kurallara uymayan yazılar yayınlanmaz, değerlendirme sürecine sokulmadan yazara geri gönderilir.

12. Yayınlanan her araştırmanın verilerinin, araştırmacı tarafından 5 yıl süreyle saklanması zorunludur. Gerek yayın politikamız, gerekse dahil olduğumuz uluslararası yayın kuruluşlarının kuralları gereğince, bazı yazıların verileri ve analiz programları yazarlarından istenebilecektir.

13. Yazım kuralları konusunda ek bilgi isteyenler, Dergi adresine yazabilirler, veya Dergi'nin son sayısını örnek alabilirler.